Yüksel Arslan

İnsan*

&

Jacques Vallet

"İnsan"ın Yaratılışı

*SEL

Ressamdan çok okur olduğumu hep söylerim. Böylece 19. yüzyılda ve yüzyıl başında yazılmış tüm bilim klasiklerini, kitapevlerine ve sahaf arkadaşlarıma yaptığım haftalık ziyaretlerde bulabildiğim her şeyi okudum. Günümüz bilim insanlarının yazdıklarını da satın alıyorum. Ama benim için asıl önemli olan bu malzeme yığınında bir anda bir görüntünün öne çıkıvermesi. Dolayısıyla defterlerime sürekli çiziyorum. Arture ise bu yığın arasından bir anda seçilmiş bir çizim olacak, imgelerin sözümü özetlemeleri, daha da önemlisi, birbirlerini iyi tamamlamaları gerek.

Y. A.

İNSAN*

&

"İnsan"ın Yaratılışı

YÜKSEL ARSLAN, 1933 İstanbul doğumlu ressam. Fransa'da yaşamaktadır. Kendi geliştirdiği teknikle çeşitli doğal malzemeleri kullanarak ürettiği ve "arture" adını verdiği resimlerle, özellikle Karl Marx'm *Kapital* eserinin etkisiyle çizdiği "Kapital" serisiyle bilinir. Türkiye'de ve ülke dışında birçok kişisel ve karma sergi açmıştır.

JACQUES VALLET, 1939 doğumlu, Fransız yazar. Roman, öykü, şiirler yazdı. Sanat, tiyatro yazarlığı, gazetecilik yaptı. Çağdaşı birçok ressam üzerine sayısız yazıları vardır. Yüksel Arslan, bu sanatçıların başında gelir. 1977'de George Perec, Philippe Soupault, Roland Topor, François Bott, Rezvani'nin de içinde yer aldığı *Le Fou Parle* (Deli Konuşuyor) adlı dergiyi çıkardı (1977-84). 1979'da *Grand Prix de L'Humour Noir*'ı aldı.

*SEL YAYINCILIK

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 840
ISBN 978-975-570-843-0

YÜKSEL ARSLAN
İNSAN
&
Jacques Vallet
"İnsan"ın Yaratılışı

Türkçesi: Esra Özdoğan

Özgün Adı:
L'Homme
La Création de "L'Homme"

© Sel Yayıncılık, 2017

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Işık Ergüden
Düzelti: Mısra Gökyıldız
Kapak resmi: Yüksel Arslan, *İnsan XX, Arture 379*, 1987 (çapı: 35 cm)
Teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Şubat 2017

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Yüksel Arslan

İnsan

&

Jacques Vallet

"İnsan"ın Yaratılışı

Türkçesi: Esra Özdoğan

SANATLA BİLİM ARASINDA

L'Homme dizisinin ilk resmi (*Arture 360*) 1986 tarihini taşır.

Yüksel Arslan 1986-1999 yılları arasında yaklaşık 200 *arture*[1] gerçekleştirir.

Bir önceki büyük dizisi *Kapital*'den, yani tarihten, ekonomi politikten tümüyle uzaklaşmış, adına insan denilen varlığı mikroskop altına yatırmıştır.

Bugün, Türkçesi yayımlanan 1. kitap; gerek ilk bölümde yer alan Jacques Vallet'nin yazısı, gerek ikinci bölümde yer alan seçilmiş elli *arture*'le okuyucuya, "hemcinsleriyle" ilgili yeterince şaşırtıcı bilgiler sunmaktadır.

Her şeyden önce, okuyucu (ya da resimsever) kendi kendine, yanıtlanması güç şu soruyu soracaktır. Yaratıcısı nasıl adlandırırsa adlandırsın, neyin "ifadesi"dir bu resimler?

Kapital dizisindeki kadar kolay yanıtlanacak bir soru değildir bu. Metni dikkatlice okuyup resimlere (ya da *arture*'lere) defalarca baktıktan sonra şöyle bir yanıt verilebilir. İnsanoğlunun

1 *Arture*, Arslan'ın *peinture* (resim) sözcüğünü kullanmamak için 1960'larda yarattığı bir sözcüktür.

pathos'unun resimleri. (Patholojik bir resimden değil, İnsan'ın (büyük "İ" ile) pathosundan söz ediyorum.)

İnsanoğlunun patolojik varlığı, bu kadar mı? Kuşkusuz hayır. Ama bu kadarı yeter. İnsanoğlunun beyninden, sinir sisteminden, cinsel yaşamından sunduğu bu kesitleri, bir ressam (ya da bir sanatçı) olarak mı, yoksa... bir bilim adamı olarak mı gözlerinizin önüne seriyor Yüksel Arslan?

Kendisi bilim adamlığını yeğliyor, Rabelais üstadımıza yakışan bir kahkaha eşliğinde. Bilim adamları ise, hiç kuşkum yok, bu "dışarıdan" gelen kişiye biraz kuşkuyla, ama aynı zamanda hayranlıkla bakacaklar, (bunun canlı tanığıyım) ama gene de onu, geldiği yere, yani sanatın dünyasına göndermek isteyecektir.

Doğrusunu isterseniz tüm bunların hiçbir önemi yok. Arslan, bu *arture*'leriyle bile bir patoloji dersi vermek istemiyor. Aslında hiç kimseye hiçbir ders vermek istemiyor. Benim gördüğüm insanoğlu işte bu, diyor. Kendisinden önce Nietzsche'nin dediği gibi:

ECCE HOMO
(İşte İnsan)

F.E.

I. BÖLÜM

"İNSAN"IN YARATILIŞI

Yüksel Arslan'la Karşılaşmalar

"Yerinizde olsam, bütün bunları kağıda dökerdim. Yitip giderlerse yazık olur."
Diderot, *Rameau'nun Yeğeni*

"Sanırım şimdilik yapacak daha kolay bir işimiz yok. Mesela İNSAN sözcüğünü nasıl yazıyorsunuz siz?"
Bertolt Brecht, *Sürgünler*'den diyalog

BİRİNCİ GÜN

Cristal ve Başlangıçtaki Çorba. Oparin'in Koaservatları. "Tamam, başlıyor."

Cumartesi öğle sonraları, içimi hafifletme ihtiyacı duyduğumda, çıkıp Quartier'ye gider, Rue de Seine'le Rue Jacques Callot'nun kesiştiği köşedeki bistro Palette'te biraz vakit geçiririm; alkol düşkünü koca bir nesil orada buluşur. Keyifle kadeh tokuşturup biraz gevezelik edecek birkaç dost bulunur hep. Hatta zaman zaman, ısmarlanan içkilerle birlikte iyiden iyiye neşeleniriz; akşamımız orada burada, nitelikli tartışmalar ve şakalaşmalarla, gece geç saatlere, hatta sabaha dek uzar gider.

O cumartesi, kafeden içeri girdiğimde, ortamda başka türlü bir hareketlilik vardı. İnsanlar barın etrafına yığılmıştı. Tezgâhın köşesindeki aşırı neşeli -günümüzde böylesi kahkahalar nasıl haklı gösterilebilirse- küçük bir grup içinde Roland Topor'u ve *Café Panique*'teki arkadaşlarından birkaçını (Cul-Sec, Verre-en-Main ve yanılmıyorsam Rage-au-Cœur...) tanıdım.

Aralarında gözlüklü, şişman biri vardı, alnı açılmış, kalan saçları simsiyah, yüzü kıpkırmızıydı, bıyığı nemli, gözlerinden yaşlar gelesiye gülüyordu. Lacivert bir ceket vardı üstünde, sarkık gıdısının altında çivit mavisi gömleğinin yakası epey açıktı. Öyle bir mavra koyvermişti ki sarsıla sarsıla gülüyordu, Roland Topor'u da güldürmüştü.

Adam gözlüklerini çıkarmış kareli bir mendille gözlerini silerken Roland gelip beni selamladı: "Ne içersin?" Yanındaki o şen şakrak adamın kim olduğunu sordum.

"Yüksel Arslan, Türk bir sanatçı. Önemli işler yapıyor..."

Roland, Arslan'ın *Kapital*'i "resme aktardığını", son yıllarda da iki önemli çalışma dizisi gerçekleştirdiğini söyledi: *Influences* (*Etkiler*) ve *Autoartures*. Üstelik 'tarihöncesinden' bir karışımla elde ettiği doğal renkler ve kendine özgü bir teknikle.[1] Sonra da, "Gel tanıştırayım. O da senin gibi şiire meraklı..." dedi.

Bu tanışma elbette herkes birer kadeh daha tokuştururken gerçekleşti. Arslan, Cristal ısmarladı; kendisine rakıyı hatırlatan bir tür anasonlu içki...

BEN. - Kadehimi şiire kaldırıyorum. Benim gözümde o hâlâ aklın büyük serüveni ve bilgiye açılan kapıdır.

ARSLAN. - Ben şiirle ilgilenmiyorum artık. Şimdilerde bilim insanıyım. 2000 Nobel Bilim Ödülü'ne göz diktim!

Karnından gelen o koca kahkahasıyla sarsıldı yine. Roland'a dönüp bir baktım, "Evet, o böyledir," dercesine yukarılara baktı.

BEN. - Ne tür işler yapıyorsunuz?

ARSLAN. - 2000 yılına dek sürebilecek yeni bir diziye girişiyorum. Dizinin adı İNSAN. Yeryüzünde hayatın kökeninden başlıyorum. Milyonlarca yıllık bir hikâye. İnsan, yeryüzünde ortaya çıkan son canlı. En gelişmiş sinir sistemine sahip olduğu için aklıyla gezegene egemen oluyor. Varoluşunun başından beri nereden geldiğini sorguluyor. Ama ancak 20. yüzyılda bilim insanları hayatın başlangıcını keşfediyor.

---

1 Resim sözcüğünü asla kullanmayan Arslan, tablolarını "artures" diye adlandırır. *"Başlangıçta kağıt üzerine otları, çiçekleri, taşları, tuğla parçalarını, çürük odunları falan sürterek çalıştım. 1955 yılında tarihöncesi sanat üzerine bir kitapta, yaklaşık otuz yıldır kullandığım renklerin tarihini sonunda buldum: Toprak (aşı boyası), yumurta beyazı, yağ, bal, çiş... Demek ki benim yaptığım şey gerçekten resim değildi. İşlerimi niteleyecek başka bir sözcük bulmalıydım. Yıllar sonra, 1962 yılında [sanat anlamına gelen] ART sözcüğünden yola çıkarak ve URE son ekini ekleyerek işlerimin ana başlığı olarak ARTURE sözcüğünü buldum. ARTURE'ün gerçekten resim olmadığı kolayca anlaşılır. Bu, resimle yazı arasında, resimle şiir arasında bir sanattır. (Influences)*

Ve Arslan Pasteur'un keşiflerini, mikropların üreyip çoğaldığının keşf'edilmesiyle birlikte kutsal "kendiliğinden türeme" dogmasının mezara gömülüşünü anlatmaya başlıyor. Charles Darwin'den, biyolojik evrim kuramından söz ediyor. Bilimsel düşünceye zaman kavramını getiren ilk bilim insanı olarak bize giriş kapısını gösteren Darwin'den...

ARSLAN. - Darwin kendiliğinden türemeyi eleştiriyor. Ama aslolan, daha o zamanlarda, hayatın durağan maddeden başlamış olabileceğini düşünmüş olması. *"Bana öyle geliyor ki,"* diye yazıyor Wallace'a, 1872 tarihli bir mektubunda, *"çok büyük olasılıkla Arkebiyoz doğru -protoplazmanın çok eski zamanlarda bir dizi evreyle durağan maddeden geliştiğini öne süren bir kuram.... Arkebiyozun doğru olduğunun kanıtlandığını görecek kadar yaşamak isterdim, çünkü akıl almaz ölçüde önemli bir keşif olurdu."*

Anahtarı bulacak büyük insan ise Sovyet biyokimyacı O. I. Oparin oluyor. Kuramını 1920'lerde geliştiriyor, ama kitabı Fransa'da ancak 1965'te yayımlanıyor.[2] Uzun süre tabu kalmış bir konu.

Laf lafı açarken, Arslan mırıldanıyor, homurdanıyor, koca kahkahaları dinmiyordu. Zaman zaman açıklamalarını takip etmekte güçlük çekiyordum. Ama araştırmaları ilgimi çekmeye başlamıştı. Yeni dizisinin ilk "tabloları"yla ilgili sorular da soruyordum. Şimdiden beş tanesini bitirmiş ve onlar da doğal olarak diğer çalışmalarının gidişatına uymuş, *İnsan I* yaptığı üç yüz altmışıncı "arture."

ARSLAN. - Diziye kozmosla başlıyorum. Belki 2000 yılından sonra kendimi bütünüyle kozmosa veririm.

Kusursuzlaşmış sinir sistemiyle insana gelmeden önce, milyonlarca milyonlarca yıl geçiyor.

Başlangıçtaki yeryüzünü gözünüzde bir canlandırın. Her şeyin başındayız: Atmosferin, yeryüzünün, okyanusun... Gökyüzü neredeyse karanlık, çünkü hâlâ çok az oksijen var.

---

2 *L'Origine de la vie sur la Terre* (Masson).

Başlangıçta yalnızca kimya var. Atmosfer hidrojen, metan, amonyak ve su buharıyla dolu. Güneş ışınları karbon, azot, oksijen atomlarını serbest bırakıyor, bunlar kendi aralarında ya da kükürt, fosfor gibi başka elementlerle birleşiyor... Örneğin karbondan hidrokarbürler oluşuyor...

Milyonlarca yıl boyunca yağmur yağıyor. Yarıklarla, yanıcı gazlar püskürten volkanlarla dolu yeryüzüne yağıyor. Fırtınalar. Yıldırımlar. Uzun süre, gökyüzü organik maddeler de gönderiyor bize.

En baştayız, başlangıçta. (A 360 - *İnsan I*).* Bitkiler yok henüz - ne oksijen var, ne de karbon gazı. Su buharı atmosferde soğuyup yağmur olarak geri düşüyor. Yer kabuğu çatlıyor, küçük okyanuslar çıkıyor ortaya. Organik maddelerin birikimi yavaş yavaş "başlangıçtaki sıcak çorba" denen oluşumu yaratıyor.

BEN. - (yüksek sesle)

Nasıl bir ekin kabarcığı ilkel bir okyanus
nasıl bir bulamaç bir çorba dumanları üstünde
tokuşan virüslerle fokur fokur kaynıyor
döneniyor doğuruyor okyanus
dağların en harikalarını ve diyatome yosunlarını
albüminli tohumları sporları sırf sudan
topal bakterileri közleme pıhtılar
jelatinli karabiberler sümüklü balgamlar
katbinlerce sivri benek canlı kurtçuk gözyaşları
yeni havuzda kımıl kımıl itiş kakış
çırpınıyor dört ayak devasa ve çocuksu yeryüzü (...)
sonra da yazacak tariğini insant taklının...[3]

ARSLAN. - Ben bilim insanıyım. Queneau şiirle uğraşsın, bir araya gelmek için hoş bir vesile! (Kahkahayı basıyor.) Evet, hayat o ilkel okyanusta başlıyor. (A 361 - *İnsan II*). Manzara değişiyor biraz. Okyanus güneşin -her şeyin kaynağının- ışınlarına maruz kalıyor, ve ultraviyolelerin etkisiyle organik özler çoğalıyor.

Canlı organizmaların ortaya çıkışından önce...

---

* Bkz. s. 95 ve devamı.

3 Raymond Queneau, *Petite cosmogonie portative* (Gallimard).

Oparin geçişi keşfediyor. (A 362 - *İnsan III*). İlkel dünyadaki gaz karışımının bir ateş topu olarak patlaması organik molekülleri doğuracak -zaten tamamlanmış organizmalar bunlar, hayattan önceki hayatı barındırıyorlar, korunmak, dayanmak, çoğalmak için tüm temel işlevleri hazırlamışlar. Beslenen, büyüyen, üreyen, bölünüp çoğalan moleküller. Ve bu moleküller karmaşık katışmaçlar halinde bitişiyor: Koaservatlar oluşuyor.[4]

Bu mikro-damlacıklar daha o aşamada birer birey. Korunmuş bir iç ortamları ve kendilerine has yapıları var... Yaşam kavgası burada başlıyor... Kimileri ölüyor, kimileri -en sağlam olanları- dayanabiliyor... Suyla, glikoz ve amino asitle besleniyorlar.

"Koaservat damlacıkları," diye yazıyor Oparin, *"daha sonra içinde bulundukları sulu çözeltinin organik bileşenlerini soğurdular, ağırlıkları ve hacimleri zorlu bir deneyimden geçerek büyüdü. Kimileri daha hızlı büyüdü, kimileri daha yavaş.*

Çoğalma hızı daha yüksek olan damlacıkların içkin yapısı giderek daha karmaşıklaşıyor ve beslenmeye, büyümeye giderek daha iyi uyum sağlıyordu.

Milyonlarca yıl boyunca, damlacıkların yapısı değişkenlik gösteriyor ve kusursuzlaşıyordu. Daha basit yapıdaki damlacıklar parçalanıyor, daha kusursuz olanlar büyüyor, bölünerek çoğalıyordu. En nihayetinde, temel canlı varlıklar ortaya çıktı."

Ve hayat bir kez başladıktan sonra, geri dönüş yok artık!

O dönemde görmezden gelinen kuram 1957 yılında, Amerikalı Stanley L. Miller'ın deneyiyle doğrulanıyor. Genç araştırmacı bir balonun içinde ilkel atmosferin simülasyonunu kurarak yıldırım etkisi yaratmak suretiyle elektrik boşalmasını sağlıyor. Böylece amino asitleri elde ediyor. Yani hayatın temelini.

---

4 *"İlk protein tözleri eriyik haldeyken, daha sonra gözleri bir araya gelerek moleküler yığılmaları oluşturuyor, daha da sonra, suda yüzen küçük damlalar halinde eriyikten ayrılıyorlar: koaservatlar oluşuyor."* Oparin, *L'Origine de la vie sur la Terre* (Moskova, 1955).

Les Origines de la vie[5] *(Hayatın Kökenleri)* adlı yapıtında, Joël de Rosnay canlılarda bulunması zorunlu yirmi tür amino asit sıralıyor. *"Bunlar sayesinde canlı maddenin temelindeki proteinler oluşur..."* Glisin, alanin, valin, lösin, izolösin, serin, treonin, aspartik asit, asparajin, glutamik asit, glutamin, lizin, arjinin, histidin, triptofan, fenilalanin, sistein, metionin, tirozin, prolin...

Anlattıklarına kulak verilmesinden belli ki zevk alan Arslan giderek daha da ısınıyor, bu konuda söyleyecekleri bitmiyordu. Biz de Cristal kadehlerini devirdikçe deviriyorduk... Kafamda dünyanın başlangıç noktasına ilişkin imgeler oluşturmayı başarmıştı. Coşku dolu kükremelerle yineliyordu: "Tamam, hayat başlıyor!"

ARSLAN. - Koaservatlardan sonra, artık işler kolaylaşıyor, hayat başladı. (A 363 - *İnsan IV*). Mikroskobik ilk canlı varlıklar. Virüsler. Bakteriler. Bir de terliksi hayvanlar, en gelişkin tekhücreli canlılardan biri:

"Çoğalma yüzdeleri o kadar yüksek ki bir tanesinden üreyenler bir ay sonunda -düzenleyici mekanizmalar araya girmese- güneşinkinin bir milyon katı bir hacme ulaşabiliyor. (...)

Bu kısıtlı uzamda, doğa küçük organizmanın hayatını sürdürüp üremesi için gereken her şeyi bir araya getirmiş. Sitoplazmadaki iç organlar göreceli olarak bizim bedenimiz, beynimiz, karaciğer ya da böbreklerimiz kadar önemli." (Joël de Rosnay).

Yeryüzünde bulunan en eski tekhücreliler üç milyar yıl öncesine ait, Güney Afrika'daki tortul kayalarda keşfediliyorlar. Ayrıca Kanada'da iki milyar yıllık küresel fosil bakteriler (kokoidler) bulunmuş.

Sonrasında tekhücrelilerin yapısı büyüyor, karmaşıklaşıyor, birleşiyor. *"Daha sonra, ilkel okyanusun sularında, vücudu çok sayıda hücreden oluşan canlı varlıklar oluşuyor: Mavi yosun kolonileri, hidrolik polip, yeşil yosunlar, kahverengi yosunlar..."* (Oparin).

Tekhücrelileri betimledim. Ve yeşil yosunları, kahverengi yosunları... Gelgit bölgelerinin kayalık kıyılarında çoğalan bir başka yosun türü de tulumlu suyosunu. Thuret'nin tulumlu

5 Editions du Seuil, 1966.

« Hara-kiri sexuel »,
chez deux grégarines !...
27/28 juin 86

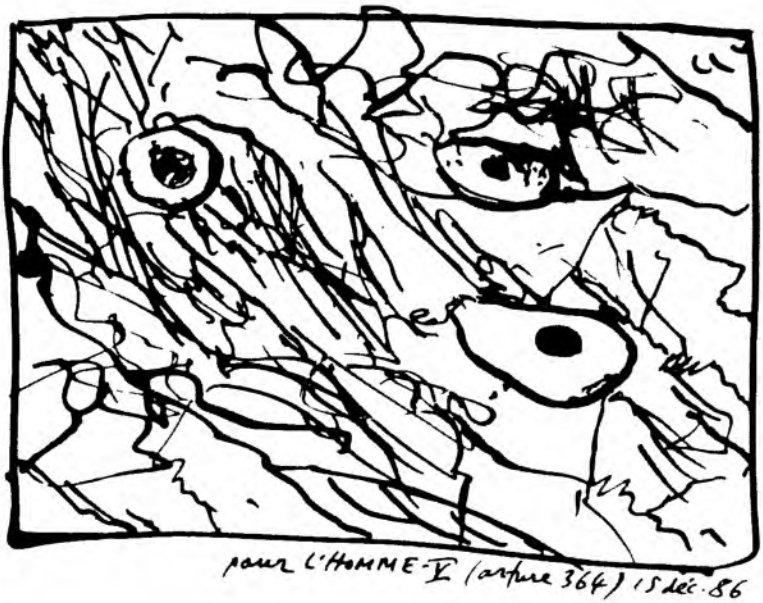
éponge Tethya (la première cellule nerveuse)

suyosununun döllenmesini keşfettiğinde yaptığı bir desenden yola çıkarak bir kroki çizdim: İki dişi hücre spermatazoidler tarafından çevrilmiş.

Aslında, üremenin başlangıcı bu. Cinsel yaşamdan bile söz edilebilir. Hücreler çiftleşiyor. Yola çıkılıyor. İşte! İki gregarinin cinsel çiftleşmesi, dişi hücreler ağızlarıyla sevişiyorlar ve yerlerini ufaklığa bırakmak üzere ölüyorlar! Ve de terliksi hayvanlar (birleşen terliksiler).

(Bir süre sonra.) Sonrası kolay. Bölünen hücreler. Dokular...

BEN. - Ve bize gelene kadar hayvan evriminin tamamı bu şekilde gerçekleşiyor...

ARSLAN. - Tüm bunlarla uğraşmak istemiyorum. Okul kitaplarında bile var bunlar. Şimdi sinir sistemine döneceğim. İlkel sinir sistemi süngerlerle başlıyor. (A 364 - *İnsan V*). İlk sinir hücreleri: *Hippospongia communis, Hippospongia Tethya*... Hayvanlar âleminin ilk sinir hücresi bu süngerde bulunuyor... Hâlâ çok ilkel, elbette. Ama sinir sistemi zincirinden boşanacak, her şey çığrından çıkacak...

Arslan yarı boşalmış kadehini ağzına kadar Cristal'le doldurttu, bir tane buz istedi. "Ama bunu bir dahaki sefere bırakalım," diye önerdi ben de bunalmışken. Ve ilk gün dersi burada bıraktık.

Fen bilimlerinde çok iyi olduğum söylenemez. Benim için fazla hızlı koşturdular, bilgilerim okul düzeyinde kaldı. Birkaç araştırmacıyla, tanınmış bir kimyacı ve başarılı bir biyologla tanışmamı saymazsak bu alana pek girmedim. Ama o akşam Arslan'ın ilginç yaklaşımını zevkle dinledim. Ortak bir dilimiz vardı, konusu hayatın ta kendisiydi çünkü, anlatım yoluysa sanat.

Arslan tezgâha bırakılmış plastik bir poşetten daha önceki çalışmaları *Influences (Etkiler)* ve *Autoartures* üstüne iki küçük kitap çıkardı. Roland'ın sözünü ettiği kitaplar bunlar ve imzalayıp bana verdi: "arture'ce ve bilimce." Sonra kafeden ayrıldık, ama "yolluk" birer kadeh daha Cristal'den sonra...

Tek söz etmeden geçtik Rue de Seine'den, içimizde titreşen hayata dikkat kesilmiştik. Derken ayrıldık ve herkes kendi yoluna gitti.

Arslan'ın şimdiden bir başka yere, sinir sistemine dalıp gittiğini, içinden çıktığımız gazlara kavuşmak için bugün çaba harcadığını, ama onun için bütün bunların arture'lerinde yerli yerine oturduğunu ve geri dönmenin anlamı olmadığını hissediyordum. "Basit, hayat başladı!" diyordu. "Tamam, hayat başlıyor!" "Başardık..." Kökenlerimizin izlediği bu inisiyatik yolu kendisi için, çok uzaklardan geldiğimize kendisini ikna etmek için yeniden kat etmeye çalışıyor gibiydi... Ama şimdilerde daha çok bu maceradan neler çıkacağıyla, olup biteceklerle ilgileniyordu sanki.

İKİNCİ GÜN

Sarı Zemin Üstüne Siyah.
Bir Okur.
Ansefalogramların Manzarası.

Epey oluyor, bir cumartesi günü, yine Rue de Seine'de karşılaştık. İkimiz de bistroya erkenden gelmiştik, dostlarımızın hiçbiri görünürde yoktu. Arslan yine kendisine bayramlıklarını kuşanmış bir hava veren lacivert ceketini giymişti, ama bugün beyaz bir gömlek vardı üstünde. Sıcak bir selamla yanıma gelip: "Vay! Vay! Şairimiz gelmiş: Ne içersiniz?" diye sordu. Ve "Cristal!" ısmarladı. "Yo, yo, Cristal pek hoş bir anı bırakmadı bende, beyaz şarap, Mâcon daha iyi olur..." Hemen düzeltti: "Bir Cristal, bir Mâcon!"

BEN. - Kitaplar için teşekkürler. Çalışma biçiminizi daha iyi kavradım. Hayatınız boyunca daha çok şairlerle ilgilendiğinizi gördüm. Hatta peşinizi hiç bırakmamışlar sanırım. Bilimsel okumalarınız sırasında bile büyük olasılıkla bir elinizden hâlâ şiir tutuyor.

ARSLAN. - (Gülerek) Şairleri öteden beri döner döner okurum. Dinlenmek için ama. Şiir beni diriltmiyor artık. Dinlendiriyor...

BEN. - Tekniğinizin gerektirdiği cesareti ve sabrı da fark ettim. Yine de çalışmalarınıza doğrudan göz atmam gerekiyor elbet. Bu yeni dizi, *Etkiler*'in eksik kanadı gibi görünüyor; 1985'te, Önsöz'de şunları yazmışsınız çünkü: *"Bilim insanlarına gelince, Antik Yunan'dan başlayıp, F. Bacon'ı, Descartes'ı, 17. yüzyıl liber-*

tenleri de sayarsak, ansiklopedicilere dek, düşünürler öyle ya da böyle bilim insanıydı aynı zamanda. Dizinin tehlikeli uzantılarını da göz önüne atarak (belki dört yıl daha sürecek bir çalışma...), adını andığım bilim insanı-düşünürlere eğilmekle yetindim."

Şimdiyse büyük bir sıçrama var, eksiksiz bir güzergâh öneriyorsunuz! Yine, kanımca, kendinize özgü bir biçimde, ansiklopedik olma iddiasından uzak durarak, uzman bir ekibi işe koşmaksızın! Burada hayranlıkla sürdürdüğünüz göçebe yaşantınızı insanın yeraltında devam ettirdiğinizi görüyorum!

ARSLAN. - Öyleyse sizi iç organlarımızı ve sefaletimizi görmeye davet edebilirim..

BEN. - Memnuniyetle. Şu an neresindesiniz?

ARSLAN. - Sinir sistemiyle uğraşmaya başlıyorum. (A 365 - *İnsan VI*). Beyin resimleri çizen bir ilkokul çocuğu gibiyim. Atın, arının, yabanarısının, tatlısu salyangozunun, köpeğin, şempanzenin beynini çiziyorum... ve karşılaştırıyorum. Farklı kısımları gösteriyorum: Beyincik, beyinzarı, çeper lobu, şakak lobu...

Nöronlarla uğraşıyorum. (A 366 - *İnsan VII*). Sinir hücreleri üstünde çalışmış İspanyol nörolog Ramón y Cajal'ı (ölüm tarihi 1935) saygıyla anıyorum burada. Sinir hücrelerinin sarı zemin üstünde bir anda simsiyah belirdiklerini gören Cajal'ın duyduğu sevinçten çok etkilendim: *"Bir parça sinir dokusu birkaç gündür Müller sıvısı (esasen potasyum bikromat solüsyonu) içinde sürükleniyordu; dokubilimcinin dalgınlığıyla ya da bilim insanının merakı sonucu gümüş nitrata daldırıldı. Altın ışıltılı parlak kırmızı uzantılar dikkat çekiciydi. Kesiler ve çatı çıkarıldıktan sonra mikroskopta bakıldı. Beklenmedik bir manzara: Kusursuz yarı saydamlıkta bir zemin üstünde, yer yer, sanki Çin mürekkebiyle çizilmiş siyah biçimler belirdi. Lâl rengi kesilerin karmakarışık ağlarına ve hematoksiline alışık göz, akıl hep havada kalan yorumlar getirmeye çabalarken, bu yalınlık ve bu açıklık karşısında hayretler içerisinde kalıyordu."*[6]

İtalyan Golgi'nin renklendirme sistemiyle ilgilendim. Farklı bölümlerden birçok beyin kesitini yeniden çizdim. Defterlerime yaptığım çizimler arasından bir seçim yaptım...

BEN. - Defterleriniz mi?

---

6 Louis Lapicque, *La machine nerveuse.*

ARSLAN. - Bir gün gösteririm. Bir konu hakkında olabildiğince çok kitap okuyarak sayfalar dolusu not tutarım. Ressamdan çok okur olduğumu hep söylerim. Böylece 19. yüzyılda ve yüzyıl başında yazılmış tüm bilim klasiklerini, kitapevlerine ve sahaf arkadaşlarıma yaptığım haftalık ziyaretlerde bulabildiğim her şeyi okudum. Günümüz bilim insanlarının yazdıklarını da satın alıyorum. Ama benim için asıl önemli olan bu malzeme yığınında bir anda bir görüntünün öne çıkıvermesi. Dolayısıyla defterlerime sürekli çiziyorum. Arture ise bu yığın arasından bir anda seçilmiş bir çizim olacak, imgelerin sözümü özetlemeleri, daha da önemlisi, birbirlerini iyi tamamlamaları gerek.

BEN. - Bu çalışmaların boyutları nedir?

ARSLAN. - Bu dizide boyutlar çok değişken. Büyüklerde 110 x 80 cm ya da 110 x 40 cm'den küçüklerde 40 x 20 cm'e kadar değişiyor. Ortalama 75 x 30 cm. Örneğin, mademki nöronlardan konuşuyoruz, "sinir bağlantıları" (A 367 - *İnsan VIII*) 49 x 27 cm boyutlarındayken, beynin işleyişi (A 368 - *İnsan IX*) üstüne yaptığım çalışma 56 x 19 cm boyutlarında.

Burada düşünme ağının nasıl işlediğini betimlemeye çalışıyorum. Nöronlar arasındaki bağlantıyı. Nöronlar arasındaki bağlantıyı sağlayan kimyasal etkenler sistemini. Bu arada, kimyayı ve elektriği düşündüğünüzde olup bitenler tek bir arture'le açıklanamayacak kadar karmaşık. Beyni keşfetmeye başlıyorum, diyelim.

İlk ansefalogram. Bir timsahın, kendisine "Merhaba!" dendiğinde verdiği tepkiler kaydediliyor.

Farklı işlevlerin yerleri belirleniyor. Broca diye bir Fransız, dil yetisini kaybetmiş bir adamın otopsisini yaparken bir beyin lezyonunu ayırarak konuşma merkezinin yerini belirliyor.

Daha sonra, yavaş yavaş, inceden inceye, "beynin haritası" çıkarılıyor. Üç ayrı bölge belirleniyor: Duyular için (birincil bölge); devinimler için; daha karmaşık algılar ve bellek için...

BEN. - Beyin aynı zamanda duyguların, tutkuların, kişiliğin merkezi... Bunun olağanüstü bir kanıtı geçen yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde görüldü. Bir patlama sırasında, Phoneus P. Cage'in kafasını bir maden çubuğu sıyırıyor.

Beynin bir parçası kopuyor ve alnının ortasında koca bir delik açılıyor. Adam ölmüyor, ama tamamen farklı biri olup çıkıyor; öyle ki yakınları artık tanıyamıyor onu. Önceden ciddi, düzenli, güleryüzlü biriyken, doktorunun anlattıklarına göre, "kaprisli, saygısız ve kabalıktan hoşlanan..."[7] bir adama dönüşüyor.

ARSLAN. - Davranışlar konusuna beynin kimyasıyla döneceğim. Daha önce, sempatik sinir sistemiyle ilgilendim (A 369 - *İnsan X*). Bu ayrı bir konu. Çok önemli, çünkü her şeyi, hatta beynin kendisini yönetiyor. Organların iç hayatını düzenliyor. Bilincin dışında gelişiyor her şey: kalbine nasıl çalışması gerektiğini söyleyemezsin, kıçını yönlendiremezsin!

Meselenin özünü betimledim diyebilirim!

Bu noktada Cauchard'ı okudum: *"Sempatik sistem bilinçdışı ve istemdışı tepkilerin merkezidir."*

"İki ayrı sinir sistemi yok aslında, özel nöronlarla bir yandan bağlantıların hayatını, öte yandan beyinsel etkinliği yöneten tek bir sinir sistemi var. Bu arada, sempatik sistemin merkez nöronlarının, tıpkı sinir lifleri gibi, onları tanımamızı sağlayan özel bir görünümü var."

"Beyin, beslenmesi söz konusu olduğunda bütünüyle sempatik sisteme bağımlıdır; beynin doğru işlemesini sağlayan da, ya da tam tersine, beyni kötü bir iç ortama sokarak bozukluklara, psişik aksamalara ya da komaya yol açan da sempatik sistemdir." (*Sempatik Denge*)

Kafe yavaş yavaş kalabalıklaştı. Bir an, gelenleri selamlamak için durduk. O akşam Yüksel'in dostlarıyla küçük bir İstanbul olup çıkmıştı orası; aralarında ressam Ömer Uluç ve yönetmen Mehmet Ulusoy'u tanıdım...

Bir süre Cristal ve Mâcon kadehlerini hep birlikte kaldırdıktan sonra, beyinde yolculuğumuzu sürdürmek üzere bir kenara çekildik. Fleischer'in *Le Voyage fantastique (Fantastik Yolculuk)* filminde, vücudumuzun içinde dolanıp duran o minyatür insan gibi hissediyordum kendimi.

ARSLAN. - Beyin konusuna birkaç arture daha ayırıyorum. Kimyasal aracıları, elektriğin etkisini, düşleri inceliyorum... Ansefalogramlara, özellikle de grafik olanlara takıldım.

---

7 Aktaran Jean-Didier Vincent, *Biologie des passions* içinde.

BEN. - Tüm bu belgelere nasıl ulaşıyorsunuz?

ARSLAN. - Çok belge gerekiyor. Laboratuarlara gidip hastaneleri ziyaret edecek halim yok. Gerçek bir bilim insanı değilim. Ayrıca buna vaktim de yok. Kitap alıyorum. Özellikle de krokiler, grafikler ve fotoğraflarla dolu olanları... Bunlardan çokça bulundurmam gerekiyor.

Böylece, beynin kimyası üstünde çalışırken (A 370 - *İnsan XI*), birçok kimyasal aracının formülünü çiziyorum: Dopamin, noradrenalin, serotonin, histamin, asetikolin, glutamik asit, glisin, tonin... *"Her birinin, kendine göre, tepki boşaltıcı ya da tepki önleyici bir etkisi var... Kimi aracılar beynin bir bölümünde boşaltıcıyken, başka bir bölümünde önleyici olabiliyor!..."*

Hipotalamusun bir kesitini de çizdim. Yanına kimi açıklamalar da ekledim. Tüm yaşamsal davranışların merkezi; açlığı, susuzluğu, cinsel yaşamı o düzenliyor...[8]

Ama en çok elektro-ansefalogramlar hoşuma gidiyor. Beynin elektriği manzaralara dönüşüyor. (A 371 - *İnsan XII.*) Elektro-ansefalogram, Almanya'da 30'lu yıllarda deneniyor ilk kez. Berger, ameliyat edilirken kafatası açılmış bir hastanın kafasına elektrodlar yerleştirerek elektrik gerilimlerini kaydediyor, sonra da yavaş yavaş, ansefalin bütüncül etkisini inceliyor. Gözlemlenen anormallikler-genlik derecesinde, frekansta, biçimde...- kimi lezyonların belirlenmesine olanak tanıyor. Böylelikle, epilepsilerde elde edilen çizgilerin nöbetler sırasında ve nöbet aralarında çok belirleyici olduğu saptanıyor. Fransa'da bu yöntemi deneyen Jean Delay.

Hastalar üstünde neler neler denenmemiş ki! Elektroterapiye bir çalışma ayırdım (A 372 - *İnsan XIII*), statik banyo, doğrudan statik kıvılcım, transserebral elektroliz... Biraz deli işi! *"Ölümcül kazalara da rastlanabiliyor..."* diye yazıyor bir hekim. *"Bizim bildiğimiz yalnızca beş vaka var, çok düşük bir rakam..."*

---

8 *"Bu haz birleşmelerinin işlevsel anlamı hâlâ tam olarak anlaşılmış değil. Yolların kesişiminde, duyusal yollarla hipotalamusun yaşamsal merkezleri arasında yer aldıkları için, söz konusu 'yaşamsal' davranışların güncellenmesini kimi zaman onları durdurarak, kimi zaman da yok olmalarına karar vererek düzenliyorlar. 'Eyleme geçiş'i hazırlayan 'motivasyon durumları'nın gelişimine de katkıda bulunuyorlar."* (Jean- Pierre Changeux)

BEN. - Tıpta beni dehşete düşüren derme çatma bir yan var. Bu insanlar başkalarının bedenini aşırı bir serbestlikle kullanıyorlar...

ARSLAN. - Doktorların çoğu iyi insanlar. Hastalarla ilgileniyorlar. İyileştirmek, ilerlemek için bir şeyler buluyorlar... Anlamaya yardımcı oluyorlar.

Şimdi biraz ansefalogramlarla "tatmin edeceğim" kendimi.Bir çift, orgazm sırasında kafalarına elektrod takılmasını kabul ediyor... (A 373 - *İnsan XIV.*) Ve rüya görürken! (A 374 - *İnsan XV* ve A 375 - İnsan *XVI.*) Burada kendi deneyimimi kullanıyorum. Düş görürken çüküm çok sertleşiyor... erotik düşler görmem gerekmiyor bunun için, kabûs görürken bile oluyor! Henüz buna bir açıklama getirilebilmiş değil. *"Ereksiyonun (uyku sırasındaki) (ve kadında klitoristeki karşılığının) düşün içeriğiyle (erotik olsun olmasın) hiçbir bağlantısı yok. Aynı durum süt bebeğinde de ihtiyar adamda da gözlemleniyor... Farelerde bile görülüyor. Bu mekanizma hâlâ açıklanamıyor."*

İkincisinde, rüyasında kendini tek başına bir çük ormanında gören bir kadını betimleyerek eğlendim.

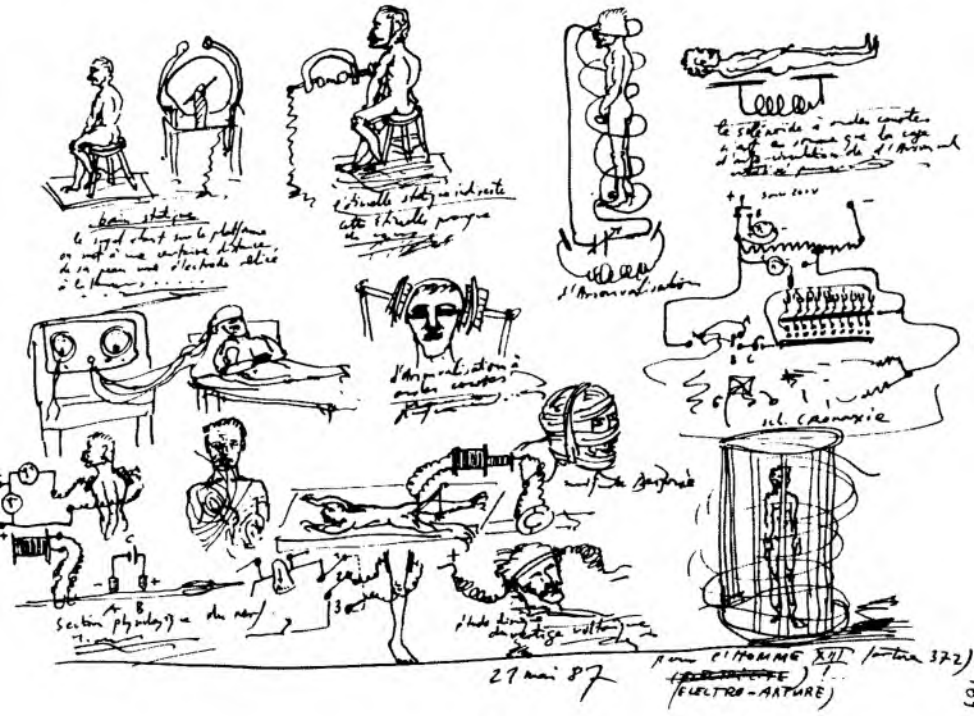
BEN. - İşte yine şiirle karşı karşıyayız...

ARSLAN. - Cinsel yaşam sinir sistemiyle örtüşüyor! Kimyasal, fiziksel! *"HHT - Hipotalamus, hipofiz ve testisler"* (A 376-*İnsan XVII*) adlı bir çalışmada hormonları ele alıyorum. Bu ulaklar olmasa hiçbir şey işlevini yerine getiremez. Hücrelerimizi düzenleyen bezler salgılıyor hormonları: Tiroid, paratiroid, böbreküstü, eşeylik (cinsiyete göre yumurtalık ya da testis), pankreas ve hipofiz bezleri.

Hipofizi gösterdim. Beynin temelinde, tüm bu bezlerin orkestra şefi hipofiz. Testislere benziyor! *"Hipofiz, yumurtalığın motorudur, endokrin bezlerinin çoğunda olduğu gibi: Bu gizli bezin ön lobu (...) iki düzenleyici hormon (gonado-stimülin A ve B). (...) Erkekte de, dişide de, hipofizle jenital bez arasında sıkı bir bağlantı var... Hipofisektomiyi bütüncül bir testis güçsüzlüğü izliyor."*[9]

Arslan birden yoruldu. Çalışmaları konusunda gösterdiği büyük coşkuyu yitirmedi, ama onları aktarmak için pek o kadar hevesli görünmüyordu artık. Sanki bir yankıya gerek kalmamıştı.

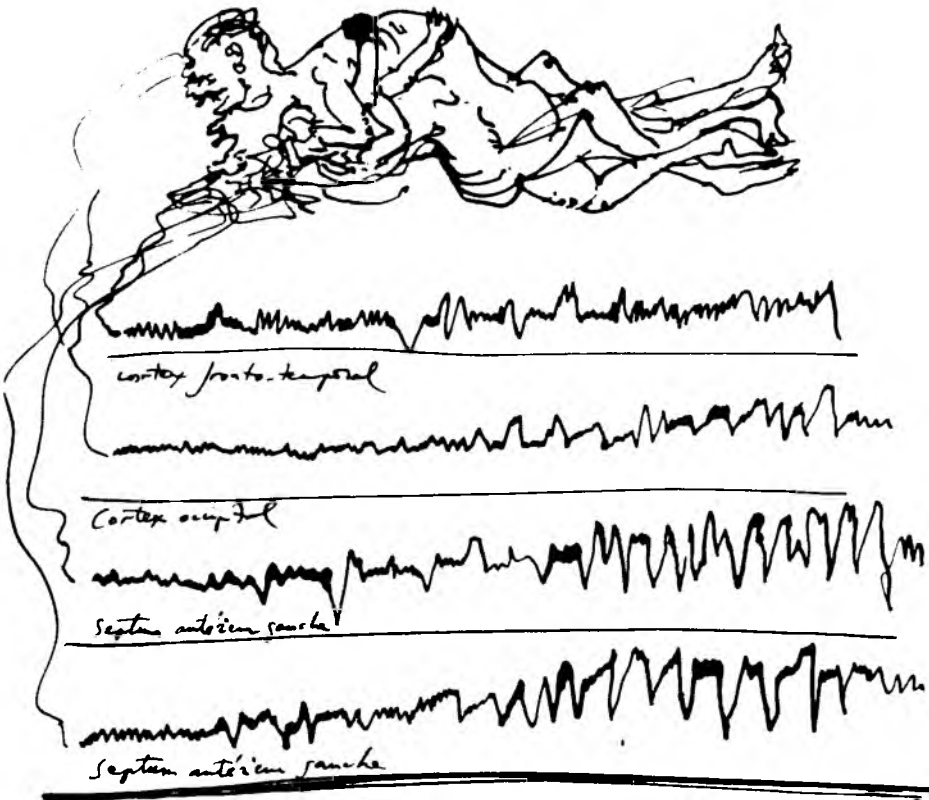
9 R. Rivoire'dan.

Sanki, uzun bir yolculuğa çıktığının bilincindeyken, her şeyin kendi omuzlarında yükseldiğini ve yüreklendirmelere ihtiyaç duymadığını biliyormuş gibi. Diyordu ki: "Şimdi hastalıklar üstünde çalışacağım. Cinsel hayat ve delilik. Şimdi onlara deliliği göstereceğim. Çünkü bu toplum tamamen kokuşmuş... Ben de onlara deliliğin resmini yapacağım."

Sonra ayrıldık ve herkes kendi yoluna gitti.

Onu dinlerken, açıklamalarında bilimsel ayrıntıyı sürekli yakalamasının zorunlu olmadığını düşündüm... Bunun için ders kitapları vardı nasıl olsa. Ayrıca, önemli olan olguların birebir gösterimi de değil, bir sadeleştirme çalışması hiç değildi. Sanat yapıtı oradaydı işte. Sanatsal bir üstlenmeydi. Bir bireyin kendi bilgisiyle başlıyordu, arayıp bulmak, biriktirmek, anlamak için harcadığı çabayla... ve esaslı, incelikli bir aktarım yeteneğiyle son buluyordu.

L'HOMME - XIV (nature 373) - ORGASME

18 juin 1987

ÜÇÜNCÜ GÜN

Leonardo'nun Takımı. Spermatazoidlerin Yarışı. Alkolikler ve Müneccimler.

Sicim gibi yağmur vardı o cumartesi, Palette'in barında kendi köşeme çekilmiş oturuyordum. Arslan'la Türk dostları birkaç metre ötemde neşeyle içiyorlardı, aralarına karışmak istemiyordum. Arada bir perdeleri kapatırım böyle. Saçları ıslanmış esmer bir genç kız girdi kafeye, biraz şaşkın bir haldeydi. Bana gülümsedi, o ışıltılı gülümsemeye kapılıp gittim. Civarda alışveriş yapıyormuş, yağmura yakalanmış.

Az sonra, o gün Nepal devesi yününden gri-bej bir ceketle çivit mavisi gömleğini giymiş Arslan, genç kızın bacaklarına ilgisini gizleyemedi. Uzaktan edepsizce hareketler yaparak eğleniyordu, sonra yanımıza geldi: "Bu senin için, vaaay, vaaay!" dedi. Derken gürültülü kahkahasını bastı, dostlarıyla birlikteyken çocukça bir neşeye kapılmıştı. "Bu akşam, sayın şairim, izinliyim, seni Türklerin yerine davet etmek isterim. Sevgilini de al!" (Koca bir kahkaha.) Yanımdaki genç kıza, ünlü bir ressam olduğunu söyleyerek tanıttım Arslan'ı. Düzeltti: "Bilim adamıyım ben. Geceleri inime girip laboratuarımda çalışıyorum." Yine koca kahkahasını basıp ekledi: "2000 yılına doğru evrensel bir şöhrete kavuşacağım."

Kız bir randevusu olduğunu söyleyip bizi kendi halimize bırakarak aceleyle çıkıp gitti.

Saint-Louis hastanesinin yakınlarındaki restoranda, bir şişe Türk şarabı Kavaklıdere ve mezeler eşliğinde, Arslan "hastalıklara" başladığını söyledi neşeyle.

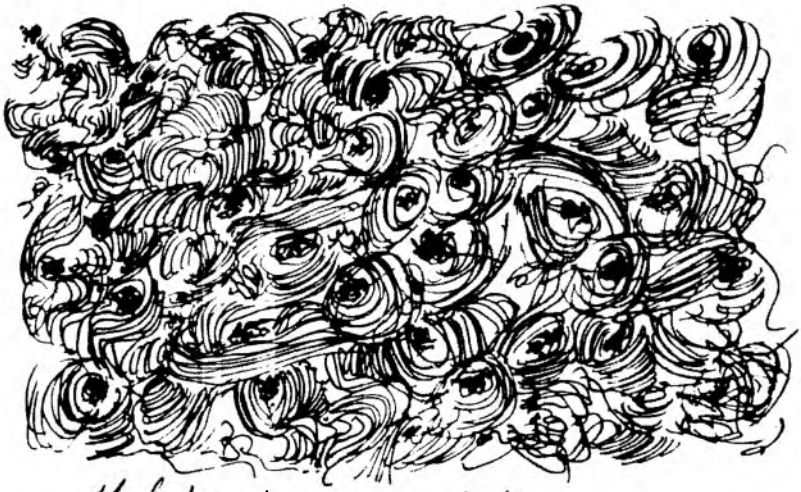
Bir tür beyincik hastalığıyla, insanın dengesini yitirip düşmesine yol açan Friedrich hastalığıyla (A 377 - *İnsan XVIII*) işe başladığını anlattı. Birçok nöropsikiyatri kitabını, Marchand'ları, Morel'leri, Delay'leri, Déjerine'leri falan hatmetmiş, beyin kesitlerinin çok somut resimlerine ulaşmıştı. "Fotoğraflar üstünden çalışıyorum. Örneğin buradaki bir ayrıntıyı, sahafta bulduğum 1922 tarihli bir çalışmadan aldım: *Les maladies du cervelet et de l'isthme de l'encéphale (Beyincik ve Ansefal Istmusu Hastalıkları).*"[10]

BEN. - Peki neden hastalıklar? Ne diye bu kusurlara el atıyoruz? Ne bileyim, neden hayatın hayvansı güzelliği değil de bu? Neden özgürlük savaşçıları, keşifler, buluşlar, kahramanlıklar değil de bu?

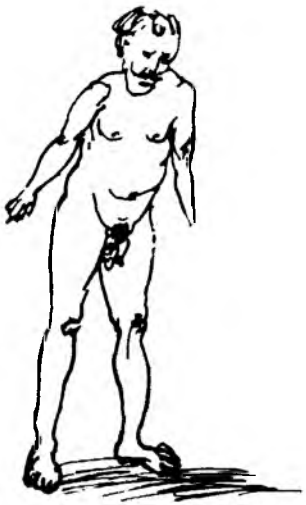
ARSLAN. - Olağan sinir sistemiyle ilgili ondan fazla arture yaptım. Şimdi de insanda yolunda gitmeyen şeylerle ilgilenmek zorundayım. Sanatta hümanist, gerçekten hümanist gelenek budur. Bir Leonardo da Vinci'nin, bir Bosch'un, bir Bruegel'in geleneğidir bu. Benim en sevdiklerim. Palavradan, Camus'vari bir hümanizmadan söz etmiyorum!

Leonardo da Vinci sanatın tanrısal yönünü yüceltir, ama insanlardan, benzerlerinden korkan bir insandır. Şöyle yazar: "*İnsan betimi, şebek gibi, maymun gibi, aynı türden benzeri başka hayvanları da içermelidir. (...) İnsanın yürüyüşü. Ayaklarını birbirinin önüne atabilen bir dört ayaklının genel görünümüne sahiptir. Tırıs giden at gibi, insan da dört uzvunu çaprazlayarak hareket eder: Yürürken önce sağ ayağını öne atıyorsa, aynı anda sol kolunu öne atar ya da tam tersi. (...) Çoğu insan, hakiki bir besin kanalıdır. Onlara pislik üreten ya da kubur dolduran diyebiliriz, dünyadaki yegâne işleri budur. Tek bir erdemi hayata geçirmezler, ve onlardan geriye tıka basa dolu kuburlardan başka şey kalmaz.*" Ve: "*Dünyada birbirini durmaksızın öldüren yaratıklar görülecektir. Kötülüklerinin sınırı olmayacaktır; hoyratlıkları yeryüzünün koca ormanlarını yok edecektir; ve açlıklarını doyurduktan sonra bile, tüm yaratıklar arasında kıyımı, cefayı ve sürgünü daha da ötele-*

10 Henri Claude et Lévy-Valensi (Librairie J. -B. Baillière et fils).

Maladie de Friedreich

Sept 87

re götürme arzuları dinmeyecektir. Ölçüsüz kibirleri göğe yükselmeye kadar itecektir onları. (...) Ey Yeryüzü, açılıp da onları derinliklerinin dipsiz yarıklarına alarak bir anda yutuvermene engel olan ne? Bırak da göğün yüzü böylesi acımasız ve iğrenç bir yaratık görmesin bir daha!"

(Bu sözleri sıkça yineler gibiydi, duraksamadan söyleyivermişti. Bir an sustu, sonra devam etti.) Spordan yola çıkarak bir benzetme yapacak olursak, Leonardo da Vinci, Bosch ve Bruegel'le aynı takımda oynuyorum!

BEN. - Onlar resmi yücelttiler ama...

ARSLAN. - Daha çok akılla, bilgiyle uğraştılar. Leonardo da Vinci, *"başkalarının yapmak istemediğini"* üstlendiğini söyler. Burada da aymsı. Bugün bir beyin kesitini bir tabloya tercih ediyorum. Amacım resimle işimi kesinkes bitirmek.

Yüzyıllardan beri, belli bir sanat, belli bir resim kavramıyla ilgileniliyor. Bu da tüccarların, müzelerin, bizzat sanatçıların yarattığı bir kavram. Ben, çalışmaya koyulduğum andan itibaren bu resimden tiksindim. Çok geçmeden, 501i yıllarda, bu sanatı ölü bir sanat kabul ettim. Bize "modern" sanat diye, kübizm, Picasso diye önerilen her şey, benim için büyük bir devrimi ifade etmiyordu. Biçimi değiştiriyorlardı, ama içerik hep aynıydı. Resim-resminin aşılmış bir sanat olduğunu, başka türlü bir ifade biçimi bulmam gerektiğini düşünüyordum. Kabul edilmiş ilkeleri kırmam, her şeyi kökünden silip atmam, sıfırdan başlamam gerekiyordu. Tarihöncesi sanatıyla boşuna ilgilenmedim. Boyalarımı kendim üretmeye başladım. Toprak, yumurta akı gibi malzemeler kullandım. Dahası, bir manzara, bir natürmort yapmak üzere, yaratılmamıştan yaratılacak boş bir tuval önünde bulmamalıydım kendimi.

Toplumun ürettiği sanatçı imgesinden de kaçmak istiyordum: Şu yan deli, bohem, çapkın, lanetli, marjinal. Her şeyden önce, bir kafatası, bir beyni olan biri sanatçı. Ve sorgulayan. Tanıklık eden biri. Benim beynim her an mücadele içinde. Bir asi değilim ben. Devrimciyim. Bilimi temel alan biriyim.

Toplumda neler olup bittiğini öğrenmek istiyordum. Tüm ekonomik-politik meseleleri. Sonra da insanda neler olup bittiğini.

Bir şiş kebap tabağıyla sıcak pide getirmişlerdi masaya. Hoş gelen Türk şarabından ikinci bir şişe ısmarlamıştık. Arslan sert eleştirileri unutmuş, kahkahalarla gülüyordu. Artık dizisinin büyük bir bölümünü cinsel hayata ayıracağını, işe spermatazoidlerin yarışıyla başlayacağını (A 378 - *İnsan XIX*) anlatıyordu. Yarışı kazananı, tüm ötekileri geriden bırakıp yumurtalığa ulaşanı anlatırken kendinden geçiyordu!

ARSLAN. - Bir yarış bu, dekorda da üç çift taşak var: İnsanınki, koçunki ve boğanınki... Neler oluyor? Vajinaya boşaldıkları anda, spermatazoidler yumurtalığa sızmak için harekete geçiyor. Zayıf olanlar yolda ölüyor. Ve en sonunda, geriye tek bir seçilmiş kalıyor. Yumurtalığa -bir gözü andırıyor- nasıl girdiğini de gösteriyorum (A 379 - *İnsan XX*). Biri şöyle yazmış: *"Spermatazoid yumurtalığın mikropiline, çükün vajinaya girdiği gibi girer."*[11]

Restoranda etrafımızda oturan diğerleri gibi, dünyadaki tüm diğerleri gibi, yarışı kazananlardan olduğumuz için bağıra çağıra gülüp eğlendik. Zaten çoğu insanın "kaybeden" olmadığı tek andı o! Ama Arslan şimdilik erotik hayatı bir yana bırakıp nevrotik hayata dönmek istiyordu.

ARSLAN. - Farklı nevrozlarla ilgilendim. Özellikle de insanın savaş meydanlarında benzerlerini sakatlamayı şeref meselesi saydığı savaş nevrozlarıyla (A 380 - *İnsan XXI*). Bedenlerde iz bırakan hastalıkları da betimledim. Elleri, ayakları biçimsizleştiren, deriyi tanınmaz hale getiren kimi beyin lezyonlarını (A 381 - *İnsan XXII*).

(Kadehlerimize şarap doldurmuştu.) Haa, şimdi alkoliklere geçiyorum (A 382 - *İnsan XXIII*). Kronik alkolizm. Nörolojik hücrelerin hiperfazisi.

Başlangıçta, "alkol" üstüne bir şey yapmaya niyetim yoktu. Ama okuduğum iki kitaptan sonra öncelik kazandı: Louis Marchand'ın *Maladies Mentales*'i *(Akıl Hastalıkları)* ve Ferdinand Morel'in *Introduction à la psychiatrie neurologique (Nörolojik Psikiyatriye Giriş)* başlıklı çalışması! Dolayısıyla, alkoliklerle uğraşmam gerekiyordu. Ayrıca bu gayet yakından bildiğim bir alan! (Kahkaha).

---

11 Sandor Ferenczi, Thalassa. Psychanalyse des origines de la vie sexuelle (Petite Bibliotheque Payot).

BEN. - (Kadehimi kaldırarak.) Sağlığımıza! Bu yolculukta, sallanan gemide ayakta durabilmek çok önemli. Ellerin titremesini, baş dönmelerini, kekelemeleri, masada koşturan hayvanları saymıyorum bile!

ARSLAN. - Çok doğru, sanrılar konusunu alkoliklerle sınırlı tutacağım (A 383 - *İnsan XXIV* ve A 384 - *İnsan XXV*). Korsakoff hastalığı. Korsakoff Rus bir nöropsikiyatr, 1900 yılında ölmüş. Alkoliklerin beyninde lezyonlar oluştuğunu ve nöronların bozunuma uğradığını saptıyor. Sanrılar gözün en arka kısmında, kara lekelerde başlıyor -alanın kör noktası: Sıçanlar ve diğer hayvanlar, kirpiler, fareler, kurtlar, örümcekler, yılanlar orada görülüyor...[12] Değişik beyin kesitleri de çizdim: Alkolizmde delirium, kronik alkolizm, psödo felç, şiddetli Korsakoff sendromu, laminer beyinzarı sertleşmesi, vb.

Ama artık ilaçlar "delirium tremens" vakalarını ve Korsakoff hastalığını neredeyse tamamen ortadan kaldırdı.

(Son bir kadeh şarap söyleme zamanı.)

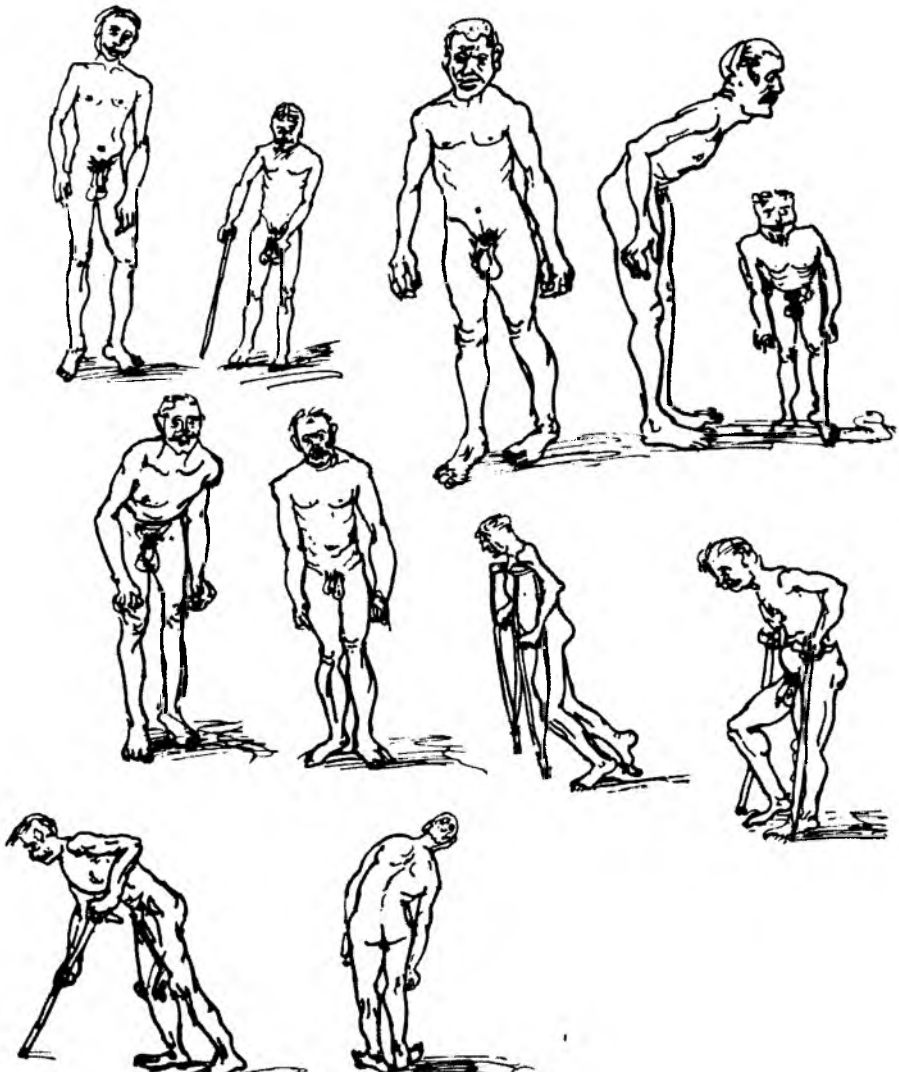
Alkoliklerden sanrılara geçtim (A 385 - *İnsan XXVI* ve A 386 - *İnsan XXVII*). Göz ve gördükleri. Her şey gözde olup bitiyor... *"Beyin embolisi geçirdikten sonra, bir hasta birkaç gün boyunca sağ gözünün görüş alanının kararıp sonra da hızla aydınlandığını belirtiyor. Birkaç gün boyunca görüş alanında şimşekler çakıyor"* (Morel). Bir başkası, örneğin, bir kapıyı açıyor ve kendisini çalışma masasının başında ya da kendinin yanında otururken görüyor: *"Bir anda, bunun olabileceğine dair en ufak bir işaret yokken, bilinci gayet açık ve duyuları son derece etkin görünen bir kişi, kendi şaşkın bakışları karşısında kendi imgesinin belirdiğini görüyor. Gerçekte, fiziksel varlığının 'ikizi' orada, gözleri önündeymiş gibi..."*[13]

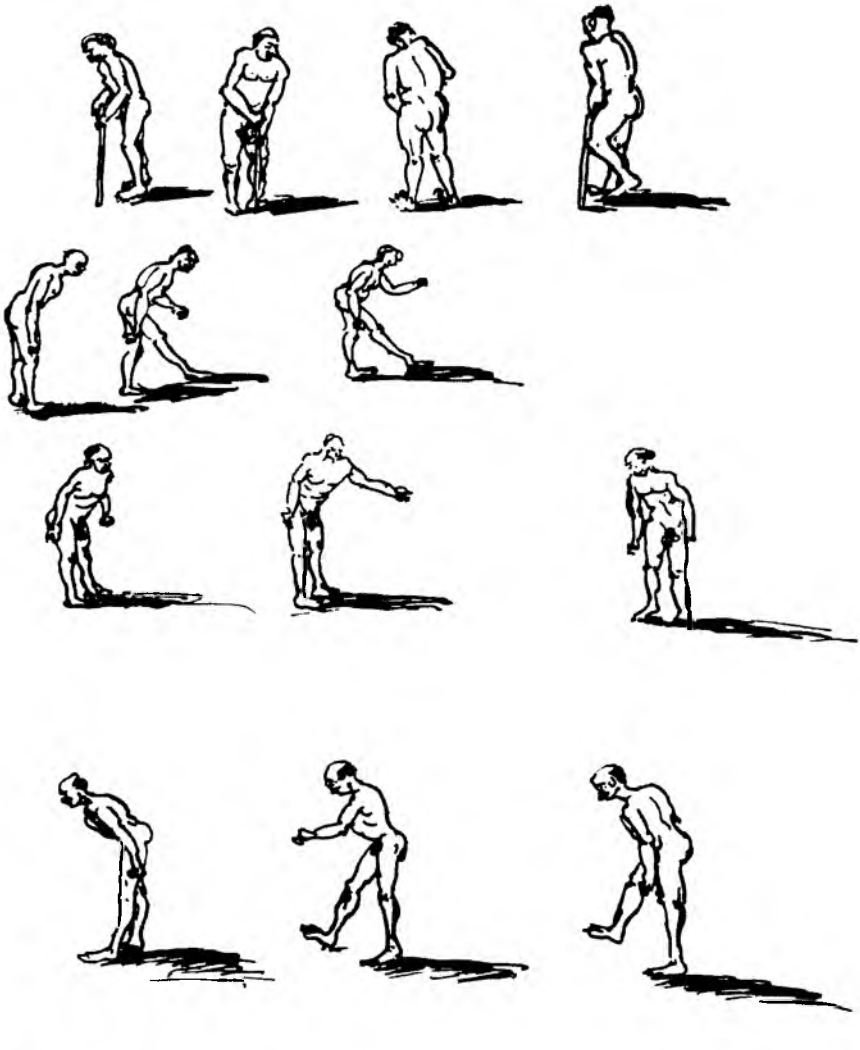
BEN. - *"Bir gün kaldırdım kadehimi*
Karşıma geçip oturdu
Karalar giymiş konuğum
Karşımda buldum kardeşimi."

---

12 H. Piéron, Le Cerveau et la pensée (Libraire Félix Alcan, 1923).

13 Jean Lhermitte.

pour les artistes à venir
(pour L'HOMME)
Fait par Cesseras

pour L'HOMME - 12 août Pt Cesserac.

ARSLAN. - Akustik sanrılar da var. Sesler duyan bir sağır. Bir başkası, bir kadın, ev işi yaparken, alçıdan bir Meryem Ana heykelinin konuştuğunu duyuyor, sonra mürekkep hokkası konuşuyor kendisiyle: *"Hacılara ekmek lazım"*, *"Sana vuruldum."*

Birçok bedensel sanrı da var (A 387 - *İnsan XXVIII*). "Parçalanma" izlenimi: Birbirinden kopmuş kollar, bacaklar ve tepesinden açılmış kafa. Kişi üç kolu olduğunu hissedebiliyor. Ya da bin parçaya ayrılmış. *"Aynanın karşısına geçtiğinde, değişmiş olduğunu fark etti (...): Kafası birkaç metre ötede ayrı duruyordu, kollarıyla bacakları da öyle, boynu bir kazınki gibi ince ve uzundu..."* ya da *"Masada, ellerini arıyor, onları kaybettiğini söylüyordu."*[14] Bir başkası, arkasını döndüğü anda, iki parçaya ayrıldığını hissediyor. Ama bu noktada şizofreniye yaklaşıyoruz.

Genel olarak bunamayla ilgili birkaç çalışmam oldu. Ama henüz deneme aşamasında. Bir süre sonra, varlığın bu uçurumlarına daha derinlemesine dalmayı umuyorum! Şimdilik, günlerce aynı pozisyonda duran katatoniklerle ilgileniyorum (A 388 - *İnsan XXIX*). Ve bunama vakalarıyla (A 389 - *İnsan XXX*): Alzheimer hastalığı; ihtiyarlıktaki bunamanın özel bir türü, Pick hastalığı...

Arslan cebinden bir kâğıt parçası çıkardı, şu diyalog yazılıydı:
"Q. - Burada mısınız, X?
R. - Evet.
Q. - Adınız nedir?
R, - Este, nani, anin, ani, nerim.
Q. - Kaç yaşındasınız?
R. - Aani, nani, nadani, odu, odu, odu.
Q. - Nerelisiniz?
R. - Evet delalilii ja jsen nic nadelalla..."[15]

"Neyse, seni yordum galiba," dedi sonra. "Bugünlük burada bırakalım."

---

14 *Méconnaissances et hallucinations corporelles*, H. Hécaen ve J. de Ajuriaguerra.
15 Étude clinique de la maladie de Pick, L. M. Caron.

Sessizce Place de la République'e kadar indik. Sonra Taverne'de birer kadeh daha içtik. Havadan sudan konuştuk, mesaisini tamamlamış insanlar gibi birlikte huzur içinde oturduk. Bindiğimiz taksi onu bıraktı önce. Yol boyunca, kendisine belirlediği hedefin ağırlığı karşısında biraz bocaladığını hissettim. Ve insan konusunda olası bir başka keşfi bir kez daha andığımda, beni şaşırtmayan bir hiddetle parladı: "Tüm bu pisliği" gerçekleştirmek zorundaydı. "Artık insanoğlu hak ettiği yerde!"

Bu noktada ayrıldık, herkes kendi yoluna gitti.

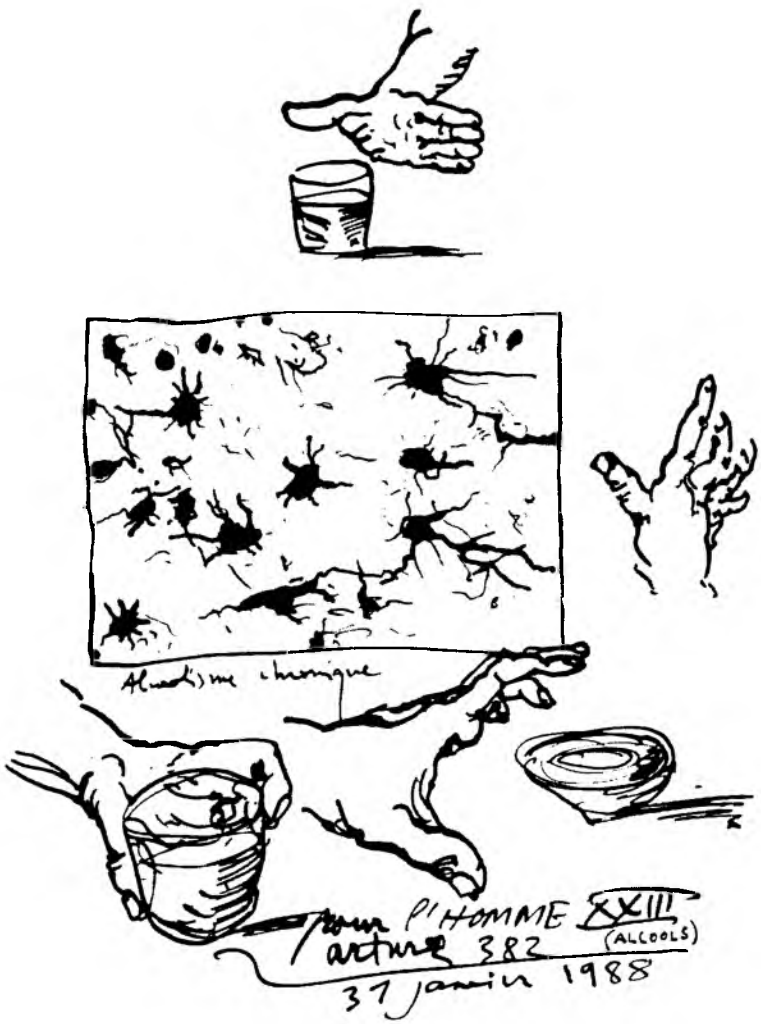
Resme açtığı savaşı düşündüm yeniden ve o sanatsal sorumluluğu: "Alkoliklerle uğraşmam gerekiyor...". "İnsanda yolunda gitmeyen şeylerle ilgilenmek zorundayım ..." Onu bu ıstıraplı mücadeleye hangi gizli güç itiyordu acaba? Nevrozlar konusundaki düşüncelerine ara vererek her şeyi bir yana bırakıp cinsel hayatla ilgilenmesi gerektiğini, huzur verici bir aciliyetten söz eder gibi sık sık söylemişti bana. Ama orada da gidip anormallikleri seçmişti...

non l'HOMME - XXII
artune 381
26 décembre 1987

pour l'HOMME XXII
artcurial 381
28 déc. 87

Alcoolisme chronique
pour l'HOMME XXIII
(ALCOOLS)
arthur 382
31 janvier 1988

Maladie de Korsakoff
(encéphalo-myélite alcoolique aiguë)

Maladie Pick et Alzheimer — 2 mai 88

DÖRDÜNCÜ GÜN

Mastürbasyona Dair.
Sarı Işık.
Katatonikler, Epileptikler, Histerikler, Parkinsonlular ve diğerleri.

O cumartesi -çalışma masasının başında "okuyup çalışarak, çalışıp okuyarak" geçirdiği bir haftadan sonra Arslan cumartesileri kendine izin veriyor- Palette'in önünde buluştuk ama kapılar kapalıydı. Patronlar tatile çıkmış. Kimi gedikliler, Maison Tellier'nin müşterileri misali, buluşacakları kişiyi beklerken öfkeleniyor, günümüzde bistro işletenlerin borsada oynayıp kar tatiline çıktıklarından dert yanıyordu.

Yakındaki kafede, Chez Rose'da, "takım"ın bir bölümüyle buluştuk. Nefis bir *anisette* ve bir şişe *aligoté*'yle birlikte.* Beyaz gömleğini giymiş, kollarını sıvamış Arslan, biz bizeyken sıkça yaptığı gibi cinsellik üzerine esprilerle eğleniyordu. Aynı özgürlük, bireyin özgürlüğü söz konusu olduğu için sanatın en fazla suç ortağı bulduğu büyülü bir konu bu. İktidarlar ve dinler -ki ikisi de dikkatle gözkulak oluyor- bu konuda yanılmıyor...

BEN. - Din bir mastürbasyon okuludur. Özellikle Hıristiyanlık bu işin büyük ölçüde yayılmasına katkıda bulunmuştur. Mirabeau, *Erotika Biblion*'da, manastırlarda tek başına cinsel haz için kullanılan çeşitli nesnelerin aydınlatıcı bir listesini verir.

* Bir tür rakı ve beyaz şarap. (ç.n.)

ARSLAN. - A 390 - *İnsan XXXI* için *Onanistan*'dan daha iyi ne bulabilirdim ki, çünkü "31 çekmek" Türkçede mastürbasyon yapmak anlamına geliyor! Erkeklerin, kadınların, elli farklı mastürbasyon yöntemi var. Ellis, vajinalarda ya da sidik torbalarında bulunup ancak cerrahi müdahalelerden sonra çıkarılabilmiş nesnelerin bir listesini veriyor - ama her zaman böyle aşırı durumlar olmuyor: *"Kalemler, balmumu mühür parçaları, saç tokaları, makaralar, kemik iğneler, saç maşaları, dikiş iğneleri ya da örgü şişleri, iğnedanlıklar, pergeller, kristal tıpalar, mumlar, mantar tıpalar, maşrapalar, çatallar, kürdanlar, diş fırçaları, krem kutuları (sözü edilen vakada, kutunun içinde bir mayısböceği bulunmuş, ki bu da Japon rinnotama'sının[16] yerini tutuyor), tavuk yumurtası, vb. Bu yabancı cisimlerin yüzde doksanı mastürbasyon amacıyla vajinaya sokulmuş."*[17]

BEN. - Ellis cinselliğe bir âkil adam gibi bakıyor. Kafası çalışıyor, son derece aydınlık ve açık. Yargılamayı değil, anlamayı, rahatlatmayı amaçlıyor... Cinselliğin zorbaca yargılanmasını, Hıristiyan diniyle birlikte gerçek bir saplantıya dönüşmüş bu tutumu kınıyor.

ARSLAN. - Mastürbasyonun tüm topluluklarda rastlanan doğal bir olgu olduğunu gösteriyor. Hayvanlarda da. Atlar mastürbasyon yapıyor. Boğalar ve tekeler boşalmak için ön ayaklarını kullanıyorlar. Ayılar arka ayaklarıyla penislerini sıvazlıyorlar, sırtlanlar rahatlamak için birbirlerinin cinsel organlarını yalıyorlar. *"Geyikler kızıştıklarında, eşleri yoksa eğer, doyuma ulaşmak için ağaçlara sürtünürler. Koçlar mastürbasyon yapar; develer de öyle, çömelip uygun nesnelere sürtünürler; filler ise penislerini arka ayakları arasına sıkıştırırlar. (...) Erkek maymunlar penislerini sıvazlamak ve sallamak için ellerini kullanırlar."*

İçgüdüler çok güçlü. Mastürbasyonun istemdışı başladığı insan türünde yaş sınırlaması yok. Ellis mastürbasyonu alışkanlık haline getirmiş bir yaşm altında birkaç çocuktan söz ediyor.

---

16 Japonların vajinaya soktukları toplar, birinde -küçük adam deniyor- en ufak bir harekette yuvarlanan bir bilye ya da biraz cıva bulunuyor; kadınlar hamakta ya da sallanan bir iskemlede gidip gelirken, titreşimler "olası en büyük cinsel hazzı" uyandırıyor.

17 Havelock Ellis, *Études de psychologie sexuelle* (Cercie du Livre Précieux).

Bir sinir hastalıkları uzmanı, genç erkeklerle genç kadınların % 99'unun fırsat düştüğünde mastürbasyon yaptığını, % 1'inin de bunu sakladığını belirtiyor. Kierkegaard, Gogol, Musorgski, Rousseau ya da Goethe gibileri bu konuda ne kadar aşırıya kaçtıklarını itiraf ediyorlar.

Yalnızca çok büyük bir sıklıkla yapıldığında ya da pek kutsal bir suçluluk duygusu neticesinde dramlar yaşanabiliyor. Histeri, "mastürbasyon çılgınlığı"... Bu sorun çoğu zaman bir çiftleşme bozukluğuna ya da bir tür yetersizliğe bağlı olabiliyor.

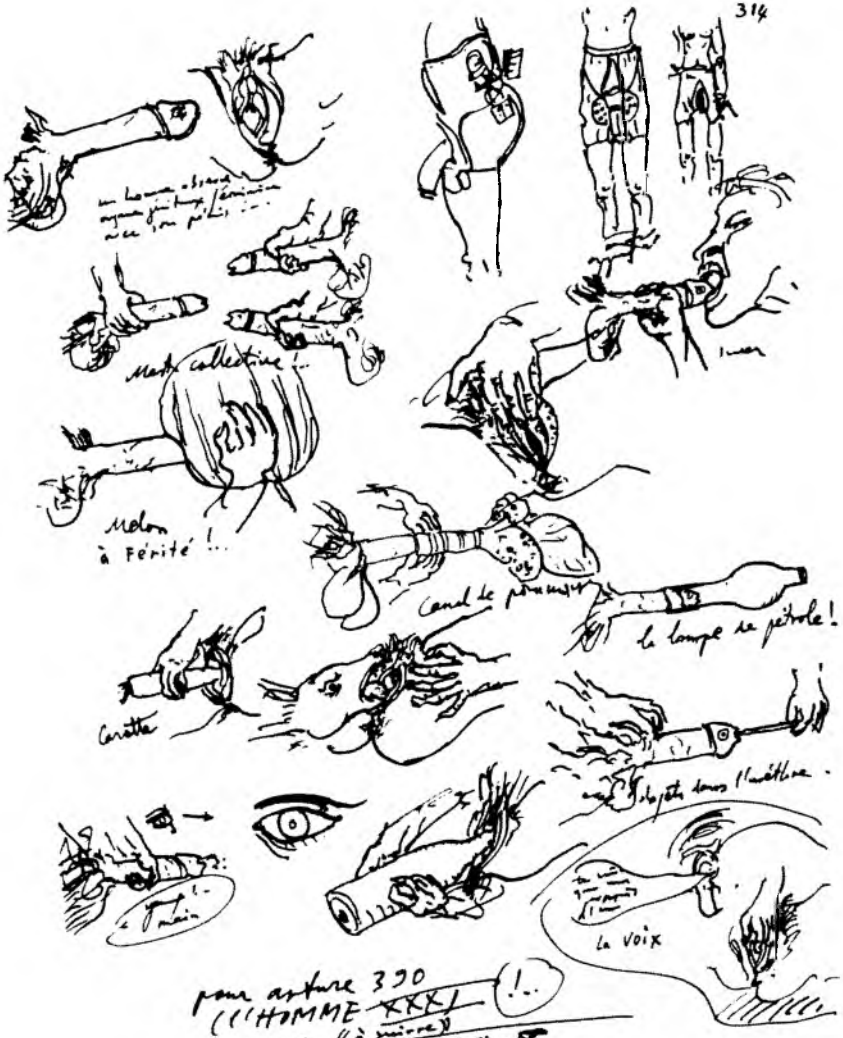
Onanistan'la kendimi eğlendirdim. Çok marazi olsun istemedim. Daha çok bir teneffüs, hastalıklardan bir süre uzaklaşmak için bir fırsat gibiydi. Ama tuhaf bir biçimde mastürbasyon yapıp duran bu adamların yine de çok normal oldukları söylenemez!

Kadınlar ellerine geçen her şeyi kullanıyorlar. Sebzeler, meyveler: Muz, pırasa, havuç, hıyar, kabak... Her türlü ev eşyası: Süpürge sapı, iskemle ayağı, diş fırçası, şişe ağzı... Saç tokaları çok kullanılmış, dikiş makinesi de öyle, ayağın pedaldaki hareketi çoklu orgazmlar yaşatıyor. Kadında oylukları sürtmek sıkça rastlanan bir mastürbasyon yöntemi -çok da elverişli çünkü herkesin önünde de yapılabiliyor...

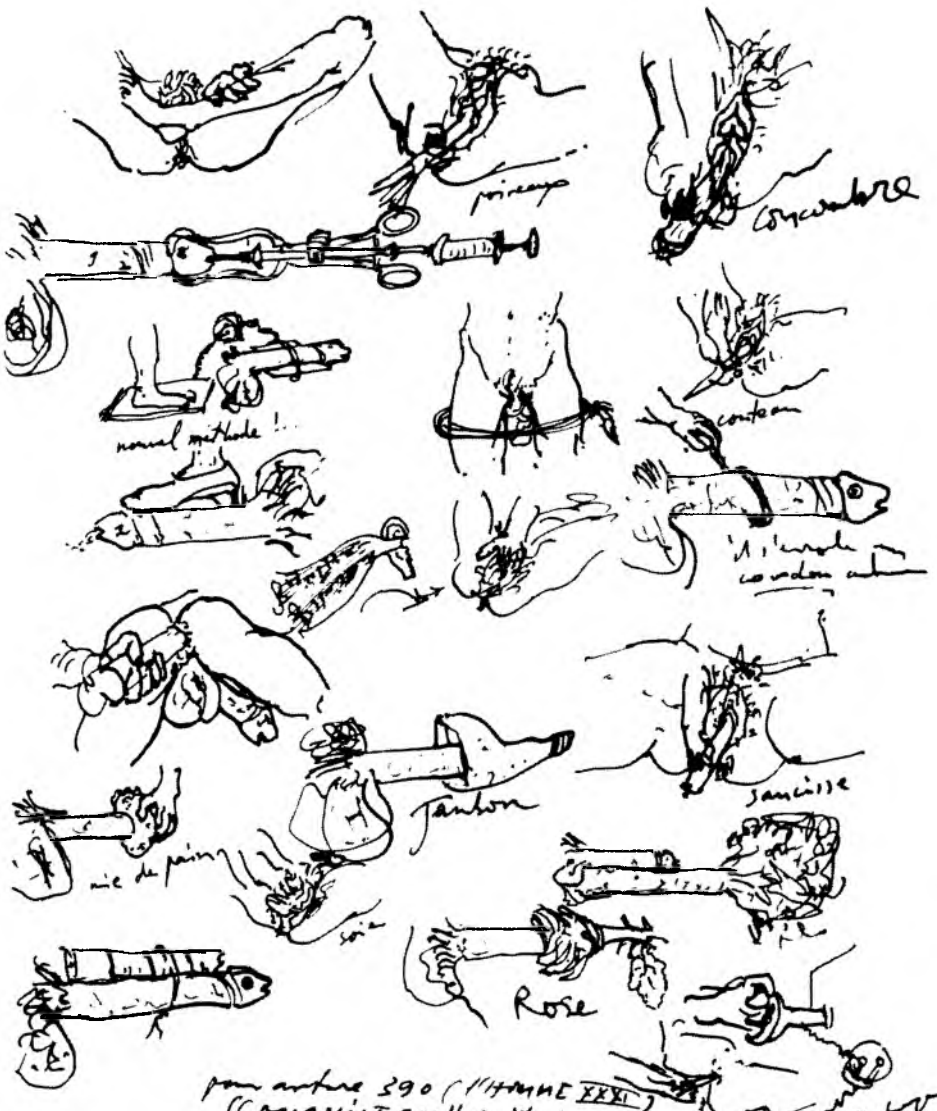
Kimi kadınlar ipek fularlar kullanıyorlar. Bazıları haz almak için bu fuları bir mağazadan çalmaya zorluyor kendini. Bu durumda heyecan daha bir artıyor, çoğunlukla mağazada bir köşede mastürbasyon yapıyorlar, ki zaten zavallıların çoğu bu şekilde yakalanıyor.

Erkeklerin de onlardan geri kalır yanı yok. Mastürbasyon yapmak için neler icat etmemişler ki! Kadın cinsel organının yerine geçebilecek neler neler üretiyorlar: Yastık, minder, gaz lambası camı, jambon... Dostum Ferit Edgü güneşte kavunları ısıtan bir adamdan söz etmişti, iyice ısındıklarında içlerine daldırıveriyormuş. İstanbul'da sakatatçıdan ara sıra "takım" (akciğer-kalp-yemek borusu) alan bir adam vardı, sevişmek için.

Bir mahpus şöyle anlatıyor: *"Ekmek içiyle bir kadının belden aşağısını olduğu gibi biçimlendiriyorum, cinsel organıyla birlikte. Böylece doğaya yaklaşıyorum (...) Vazelin ya da yağla vajinayı nemlendiriyorum (...) Elbette en iyileri etle yapılan vajina oyukları..."*

pour arture 330
(((HOMME ~~XXXI~~ (!..
ONAN (à suivre)
3 juin 1988

pour archive 390 (11ème XXXI)
((ONANISTAN)) (suite)

17 juin 86

Gülleri bile düzebilirsiniz!

Arslan bu konuşmalar sırasında durmaksızın kahkaha atıyordu. O kendine özgü aksanıyla, kafede daha da dikkat çeker olmuştu. Etrafımızdaki insanlar susmuş, açıkça surat asmaya başlamışlardı. Cinselliğin, bu kadar sıradan, bu kadar yalın, bu kadar eğlenceli bir şeyin her zaman böylesi bir rahatsızlık uyandırması tuhaf.

Bir süre sonra, her zamanki yerimizde olmadığımız için, kalkma vaktinin geldiğine karar verdik. Arslan sohbete bir gün atölyesinde devam etmemizi önerdi, çalışmalarını göstermek istiyordu. Bir sonraki pazartesi günü öğleden sonra görüşmek üzere sözleştik... "Erken gel ki gevezelik edecek vaktimiz olsun. Saat altıda Jardin des Plantes'ta yürüyüşe, sonra da alışverişe çıkarım." (Arslan başından beri bana "sen" diye hitap etmişti, ama ben bu söyleşiler sırasında sizli bizli olmayı yeğliyordum.)

Place de la Contrescarpe yakınlarında, bir burjuva apartmanının dördüncü katında Arslan mavi şortu ve kırmızı atletiyle karşıladı beni. Dizlerine kadar çıkan çorapları ve sandaletleri vardı. Bu yazlık giysiler içinde, şortunun üstünden şişkin bir göbek fırlıyordu, bacakları cılız, bembeyazdı.

Beni içeri aldığı "tapınağa" özel bir sarı ışık hâkimdi. Zamanla sararmış dantel perdelerden sızıyordu ışık. Yeni arture'lerin değişmez sarı ve kahverengi tonları, kitapların, duvarları ve rafları dolduran nesnelerin renkleri ışığı güçlendiriyordu. Roland'ın sözünü ettiği toprak sarısı o özel karışımla kaplı büyük bir Canson kâğıdın durduğu çalışma masasından da alıyordu kaynağını. Masanın üzerindeki koruyucu cama külrengi bir ışık lekesi halinde yansıyordu pencere. Masanın arkasında, kahverengi deriden büyük bir koltukta, üstünde gül koklayan, 1900'lerden kalma bir kadın figürü bulunan kırlent vardı.

Tüm dünya şiiri raflardaydı. "Dost" ressam ve müzisyenlerle birlikte. Biraz yer kazanmak için yanlamasına alfabetik sırayladizmişti kitaplarını. Şurada burada daha büyük harfleriyle kimi adlar dikkat çekiyordu: Hieronymus Bosch, Brecht, René Crevel, Robert Desnos, Duchamp... Burada bir düşünce sonsuzluğu yatıyordu.

Duvarlarda *Kapital, Etkiler* ve *Autoartures* dizilerinin eski arture'leri. "Benjamin Péret", "Prokofiev", "Varèse", "Ecole de Vienne" (Viyana Okulu) göze çarpıyordu... "Müzisyenler," dedi Arslan, "burada müzik dinliyorum çünkü." Gaston adında bir akıl hastasının yapıtı vardı bir de. Michaux ve birkaç sanatçıyla birlikte bunu sergilemiş Liège'li psikiyatr Jean Bobon'un Arslan'a armağanı. Sessizliğe ve devinimsizliğe gömülü Gaston, "Ormanların Hayvanı" adını verdiği o hep aynı hayvanı resmetmek için kımıldıyormuş yalnızca.

Şöminenin üstünde böceklerle dolu bir kutuyla Dogon ahşabından bir fallus duruyordu. Raflar ve yer yer duvarlar, eski gereçlerle, her türlü eşyayla dolu: çakıl taşları, yontulmuş taşlar, deniz kabukları, heykeller, biblolar, süs eşyaları, bakır küllükler, külrengi, sarı, kırmızı sayısız toprak şişe.

"Atölye" o gün bilim kitaplarıyla, tıp kitaplarıyla doluydu. Birkaçını karıştırdım. Pediatri kitapları; talihsizlik eseri dünyaya gelmiş her türlü anormal yaratık, ihtiyar kafalı bebekler, kafaları yarım kol parçaları, cinsel organ müsveddeleri olan anormaller. Dermatoloji kitapları; cilt hastalıkları listesi, lekeler; siğiller; yaralar, kuruluklar, çürümeler; kesikler vb. Bulaşıcı zührevi hastalıklarla ilgili kitaplar; irinli, biçimsizleşmiş, kıpkırmızı penisler; irinli, kanlı vajinalar...

Arslan, bir hayranının Türkiye'den getirdiği Yeni Rakı'dan büyük bir kadeh ikram etti.

Sonra da "İnsan" dizisinin arture'lerini birer birer göstermeye başladı. Kökenler, sinir sistemi, ilk hastalıklar. Aklın ışığıyla aydınlanmış bu beden yolculuğuna nasıl bir heyecanla tekrar başladığımı anlatamam... Görüntüler olağanüstüydü, insanı allak bullak ediyordu.

ARSLAN. - Korkunç hastalıklara bir bakıyorum. (Önüme özenle "Katatonica"yı koydu - A 391 - İnsan XXXII.) İnsanlar hareket halindeyken bir anda donakalıp saatlerce öyle kalakalıyorlar. Bunu daha önce anlattım, ama burada lezyonlu iki beyin kesiti veriyorum. Biraz soyut bir görünümü var. Ama şemaların çevresine elleri havada ya da başları eğik, belli pozisyonlarda kalakalmış siluetler ekledim... Bir psikiyatr, üç aydan fazla, hiç

kıpırdamadan aynı pozisyonda kalan bir hastayı anlatıyor. Kimilerininse tuhaf tikleri var, suratlarını buruşturup duruyorlar, ya da hep o afallamış ifadeyle kalakalıyorlar...

Katatoni vakalarıyla ilgili pek çok deney yapmış Fransız psikiyatr Henri Baruk'u saygıyla anıyorum burada. Hayvanlar üstünde de deneyler yapmış: Kediler, güvercinler, kobaylar, fareler, maymunlar.

(Bir yığının altından ciltli bir kitap çıkardı, *Précis de psychiatrie* [*Psikiyatri Ders Kitabı*]) İşte ön lobları alınmış bir maymunda katatoninin fotoğrafı... artık kımıldamıyor... devinimsizlik hastalığına yakalanmış...

BEN. - Medusa mitosu bu. Üç Gorgon'dan biri bakışlarına maruz kalan herkesi taşlaştırıyor... Ama hayvanlar üstünde deney yapılmasını kabul etmiyorum. Şu an laboratuvarlarda hırpalanan tüm o hayvanlar geliyor aklıma. Gece ıstıraptan donakalmış, sabah cellatları döndüğünde daha da titreyen o küçücük hayvanı düşünüyorum. İnsan adına utanıyorum, ve her türlü bilimsel gerekçenin ötesinde, çok derinlerde bir yerde haklı olduğumu biliyorum. Hayvanlar âlemiyle çıkar kardeşliğimizi savunuyorum artık. Yesenin gibi:

"Hayvanlar, hayvanlar, hayvanlar, gelin bana,
Öfkenizi ağlayın ellerimin çukuruna (...)"

ARSLAN. - (Kahkahayı basıyor.) Hayvanlarla konuşmuyorum! (Gülüşüyoruz.) Deney, katatoninin kimyasal bir zehirlenme olduğunu ortaya koydu. Beyinde toksik bir asit fazlalığından kaynaklanıyormuş.

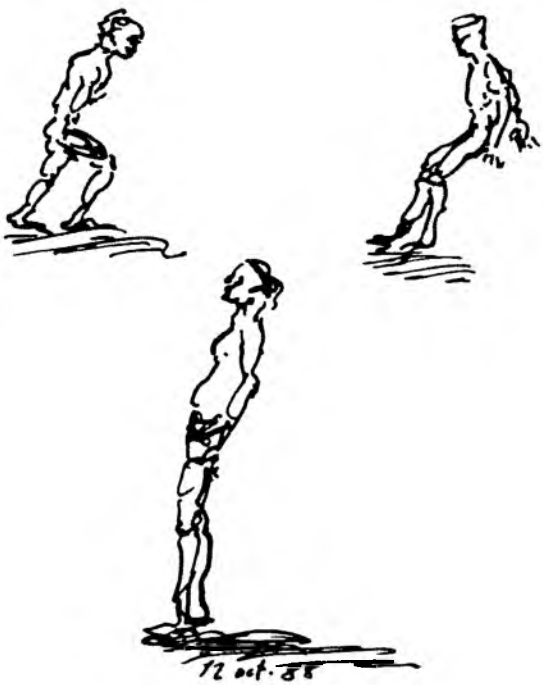
(Tanıtım töreni devam ediyordu. Az önce incelediğimiz çalışmayı titizlikle yerine yerleştirip önümdeki camın altına -yine aynı dinsel bir törendeymiş edasıyla- yeni bir yapıt yerleştirdi.)

Bir başka hastalık, epilepsi, (A 392 - *İnsan XXXIII*). "Büyük nöbet" esnasında gerçekleştirilmiş ansefalogramlarla bezeli bir mezar taşı betimledim. Nöbetler yaklaşık yarım saat sürüyor. Düşüşünden önce, epilepsi hastası başka şey görüyor, *öncü belirti* deniyor buna. Örneğin, şiddetli bir baş dönmesi yaşıyor, başı yavaş yavaş dönerken gövdesi ve kalçaları, etraftaki nesneler yer değiştiriyor sanki, görüş alanındaki her şey üstüne çöküyor...

Bu anı betimleyen çok araştırmacı var. Örneğin Baruk: *"Kimi zaman nöbet öncesinde ani bir kusma, kimi zamanlarda da ani bir salya akıntısı oluyor, bazen cinsel bir ön belirtiye de rastlanabiliyor (nöbet öncesinde ani ve engellenemeyen ereksiyon)..."*

Çalışma masasının yanındaki perdeden sızan sarı ışıkta öğle sonrası akıp gidiyordu. Tüm bu dağınık kaygı dolduruverdi bir anda odayı. Pencereden baktım. Panthéon'un kubbesi görünüyordu; bir parçacık mavi-pembe gökyüzü, öylesine baharsı, öylesine duruydu ki! Arslan yeni bir arture getirmeye gitti, sesi yükseldi: "İşte en iyilerinden biri... benim en sevdiğim!" Epilepsi konulu (A 393 - *İnsan XXXIV*), farklı ön belirtileri betimliyor. Üç büyük beyin kesiti var; sarı zemin üstünde mavi lekeler, lezyonları, "gliyoz"ları, sinir dokularına zarar vererek büyüyen tümörleri gösteriyor:

- hippokampal skleroz-amigdala (ılımlı astrositer gliyoz),
- hippokampal skleroz-amigdala (yoğun gliyoz...),
- lob sklerozu; beyinzarı altında beyaz cevher (astrositer gliyoz...).

Her ön belirti kişiseldir, diye açıklamaya girişti. Bir hasta, birkaç saniyeliğine, bedenini karıncalar sarmış hissine kapılıyor: *"Kolumu kahve değirmeninden geçiriyorlardı sanki."* Bir başkası her nöbetten önce ensesine çok şiddetli bir yumruk yediğini ya da bir uzvunun koparıldığını sanıyor. Nöbet sırasında yaşanan bozukluklar da çok çeşitli, az ya da çok şiddetli. Kafanın ya da omuzların alev aldığı sanısı. Veyahut, nöbet sırasında nesnelerin boyunun değil aydınlığının değişmesi: *"Tüm bu nöbetler dehşet verici bir yıldırım ışığında yaşanıyor."* (Chavany.)

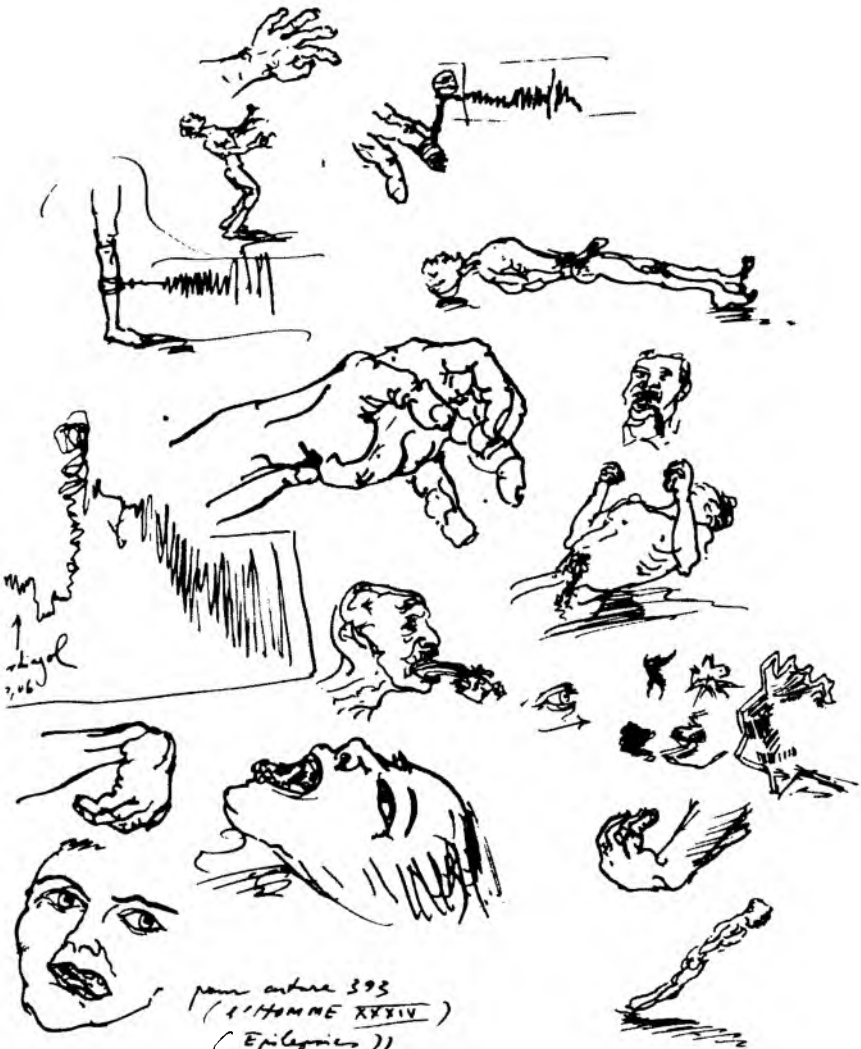
Sanrılar çok korkutucu bir biçim alabiliyor, hastalar ışıklı cisimler, yırtıcı hayvanlar, silahlı düşmanlar vb. görüyorlar. *"Gök gürültüsü, davul sesini andıran gürültüler duyuyorlar... En iğrenç kokuları alıyorlar."* (Brière de Boismont.) Dünyanın sonunun geldiği izlenimine kapılıyorlar. Dış çevreye karşı bir yabancılık, gerçeklikten kopukluk hissediyorlar: İnsanlar tuhaf görünüyor onlara.

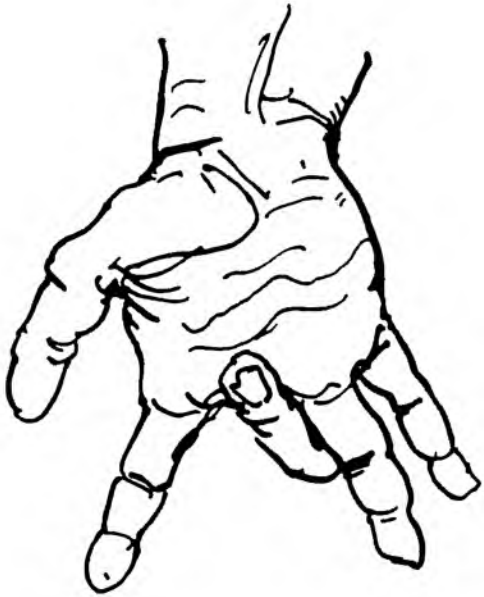
Şimdi sıra histerilerde (A 394 - *İnsan XXXV*). Arslan, "tartışılmaz vakalar" olarak gördüğü kasılmaları göstermiş daha çok. Dört farklı pozisyonda bir kadın. Yirmi sekiz yaşında genç bir kız, *"sekiz aydır, sağ ayakta duygusal kökenli çok yoğun bir histerik kasılma yaşıyor."* Uzanmış, bitkin, kasılmış insanlar. Ama aynı zamanda, hastalığı gözden yitirmemek için, nöbeti iyi izlemek için, lezyonları, çatlayanı, kırılanı, kendini yok edeni, çoğalanı, sersemleştireni, bağırtan ve kasılmalar yaratan şeyi göstermek için hastalığın seyir çizelgesini çıkarmak gerekirmiş gibi, giderek sıklaşan grafikler var...

Duyumsal uyaranların ve istemdışı devinilerin elektro-ansefalogram üstündeki etkisini, elektromiyografik incelemeyi, sonra da nöbet sırasında solunumu göstermiş.

Bu kasılmaların, bu felçlerin çoğu, duygusal bir sarsıntının akabinde ortaya çıkıyor. Örneğin, küçük oğlunu tokatlamış bir kadın, elini bir yıl boyunca kıpırdatamıyor... Charcot anlatıyor: *"Yirmi beş yaşında bir kızda, bir tecavüz girişiminin ardından, dört yıldan beri süregelen kalça kası tutulması gözlemledim."*

Arslan, J. -M. Charcot'nun 1877 tarihli *Leçons sur les maladies du système nerveux faites à la Salpêtrière* (*La Salpêtrière'de Verilen Sinir Sistemi Hastalıkları Dersleri*) adlı kitabının bir nüshasını gururla gösterdi. Nadir bir kitap bu!

pour culture 393
(L'HOMME XXXIV)
(Epilogue)

Histeri uzmanı Charcot simülasyon sıklığının altını çiziyor: *"Simülasyon, histeri tarihinde her adımda karşımıza çıkıyor; zaman zaman, büyük nevrozun etkisiyle kadınların aldatırken gösterdiği kurnazlığa, zekâ kıvraklığına ve dirayete hayranlık duymamak elde değil... özellikle de bu aldatmacanın kurbanı bir hekimse."*

BEN. - Böyle bir durumda daha çok hekimin bakışına kuşkuyla yaklaşırım.

ARSLAN. - (Ciddileşiyor.) Hiç umrumda değil. Bilim insanı değilim ben. Her hastalıkla ilgili on, yirmi kitap okudum, amacım öncelikle bir arture yapmak. Sonra da insan denen şu yaratıkla uğraşmak. Hastalıklara gelince, onlarla doktor kısmı uğraşsın, işleri bu. Hatta beni biraz biraz bunaltmaya başlıyorlar. (Yeni bir çalışma getirmeye gidiyor.) Şimdi sıra Parkinson hastalarında, gerçekten korkunç bir durum (A 395 - *İnsan XXXVI*). Bu insanlar iki dakika aynı yerde duramıyor, oturmuşlarsa kalkıyorlar, yatmışlarsa sürekli sağa sola dönüp duruyorlar... *"Gözlemlenen ilk belirtiler, sıklık derecelerine göre, yürüme bozuklukları, denge bozuklukları, giderek güçten düşme, duygusal ve cinsel davranışlarda değişimler, uyku bozuklukları, ağrılar (...), merdiven inme*

güçlüğü, yokuş çıkma güçlüğü, dans etme, bisiklete binme güçlüğü. (...) Spazmlı gülmelerle ağlamaların art arda dönüp geldiği sık görülüyor." (J. Berthelot) Bazen tek başlarına ayakta durup yürüyemeyecek duruma geliyorlar...

Bu hastalar sanrılar görüyor. *"Çok sayıda haptik sanrı var: yakılma hissi, vücutta akan su ya da elektrik verilme, anal ve genital bölgede tuhaf duyumlar, hayvanlar tarafından ele geçirilme, 'vücutta fare' ya da yabancı kişilerin ya da cinlerin vücudu ele geçirdiği hissi. (...) Duyusal sanrılar da çok çeşitli: Değişik sesler, müzik, şarkı, uyaklama zorunluluğu ya da kötüleyici, zorlayıcı, kıyıcı temalarıyla duyusal-sözel sanrılar."* (J. de Ajuriaguerra.)

Bu vakalarda da beyinde lezyonlar gözlemleniyor. Nöronların sertleşmesine ve bozunumuna bağlı bir hastalık. Zehirli maddelere maruz kalmış işçilerin bu hastalığa yakalandıkları görülmüş; örneğin Şili'de bir manganez madeninde çalışan altmış dört işçi 1944'te bu hastalığa yakalanıyor. Onlar tozları soludukça nöronlar bozunuma uğruyor. İşçileri muayene eden bir doktor anlatıyor: *"Benizleri Parkinson hastalarınınki gibiydi, sanki balmumundan, maske gibi, kansız cansız, gülümsemeler donmuş, tek tip olup çıkmış, zaman zaman bu ifadeye şeytansı bir gülümseme ekleniyor."* (Berthelot aktarıyor.)

1821 yılında, Glasgow'lu bir hekim de, *"o güne dek sağlığı mükemmel iken, manganez peroksit öğüten bir imalathanede çalışmaya*

başlayan genç bir adamda (...), birinci ayın sonunda işinden ayrılmasına neden olan ve giderek artan felç belirtilerine" rastlıyor.

Arslan çalışmalarını gösterdikçe, bu felaket, bu ıstırap, bu psikoz tüneline daldıkça, içinde soğuk bir öfke taşıdığını, yaptıklarını dışarıdan bakıldığında güle oynaya tanıtma girişimlerine karşın, kendini ne zaman rahat bırakıverse intikam dolu bir çığlık koyverdiğini anlıyordum: "İnsanları hak ettikleri yere koymak bu! Aptallık etmemeliler... O kadar aptallar ki!"

"Burada insanı görüyorsun, bir reklam afişini değil! American Express kartındaki insanla en ufak bir ilgisi yok!" İktidarların insan hayatını hiçe sayması, insanların parayla ezilmesi acı dolu hatıralar uyandırıyor içinde. Türkiye'nin doğusunda, Kürt nüfusun kaderine terk edildiği son derece yoksul bir bölgede askerlik yaparken şahit olduklarını anlatıyor. Bir parça yiyecek bulmak için gelip garnizonun çöplerini karıştıran çocukları görüyormuş kaldığı odadan. Bir gün, civardaki köye indiğinde, kaldırımda can çekişen bir adam görmüş, etrafında bir sürü kadın ağlaşıp bağrışıyormuş. Birkaç kuruş borcu olduğu için komşusu bıçakla karnını deşmiş. Arslan, askeriyenin kamyonlarından biriyle adamı kilometrelerce ötedeki şehir hastanesine kaldırabilmek için çok çaba sarf etmiş. Boşuna. Onca ısrarına rağmen, askerlerden hiçbiri adamı almak istememiş: "Alamayız, adam sivil!" Köylü, ölmeden önce dört saat inlemiş. "Yapacak hiçbir şey yoktu," diye bitirdi hikâyesini.

Arslan'a göre, insanın ancak gerçeğe doğrudan bakarsa bir geleceği olabilir. Ve Arslan, çalışmalarında insana, sonsuza dek hareketsiz kalmadan önce nasıl kasıldığını, nasıl dönenip durduğunu, nasıl yüzünü buruşturduğunu, afalladığını, dehşete kapıldığını, el kol hareketi yaptığını, biçimsizleştiğini, nasıl salya akıttığını, spazmlarla sarsıldığını, ayakta sallandığını, sendelediğini, nasıl böğürüp sızlandığını gösterme sorumluluğunu üstleniyor... En son görüntü yumuşatılmış olmayacak.

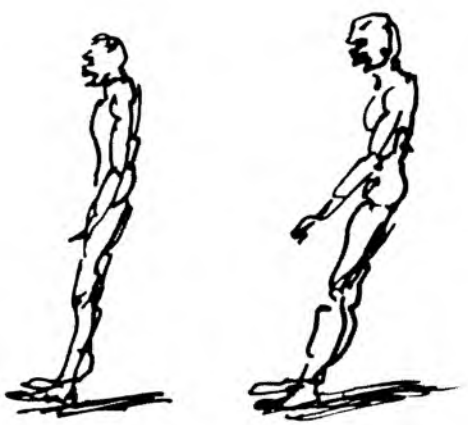
Şimdi yavaşça, dikkatle bir sonraki yapıtını almaya gidiyor, A 396 - *İnsan XXXVII. Skleroz.*

ARSLAN. - Evet, bu insanlar tuhaf şeyler hissediyorlar. *"Yanma hissi o kadar yoğundu ki hasta elini soğuk suya daldırıp ıslak bir*

beze sarma ihtiyacı duyuyordu." (T. Alajouanine). Omurilik ve beyin lezyonlarına burada da rastlanıyor. Bir kesitte beynin farklı bölgelerindeki skleroz adacıkları gösteriliyor.

Bu insanlar tuhaf şeyler hissediyor: sıcaklık, aynı zamanda böğrüne buz konmuş hissi, parmak uçlarına batan iğneler. Bazen bacakları onu bırakıp gidiveriyor, hasta pamukların üzerinde yürüdüğü izlenimine kapılıyor. Kimileri epilepside olduğu gibi yere düşüyor, Parkinson hastalığındaki gibi aynı anda hem gülüp hem ağlıyor...

Şimdi sıra kora hastalarında (A 397 - *İnsan XXXVIII*). Bu insanlar kımıldamadan duramıyorlar. Sürekli hareket halindeler. *"Hasta ancak birkaç saniye, çaba harcayarak zar zor frenleyebildiği gerçek bir tekyanlı kas deliliği yaşıyor."* (J. Christophe). Arslan'ın çok güzel kora hareketi betimlemeleri var. (Sayfaları ince, düzgün yazısıyla dolu, yer yer küçük taslakların da yer aldığı ünlü defterlerinde, o devasa kitap maketlerinde, arture'lerinin öncüsü çizimleri arıyor. Okumaları sırasında notunu aldığı kaynakları buluyor.) Yine Christophe. Huntington korası. (Okuyor.) *"Huntington'lı hastanın durmaksızın kımıldadığı çok özel bir duruşu vardır, sürekli yerinde sayar, yürüyüşü gerçekten de koreografik figürleri andırır. Gövde ve kalçalardaki bükülme hareketleriyle koordinasyon bozukluğu daha da şiddetlenir. Zaman zaman, gövdede dışa doğru obruklaşan bir deformasyon gözlemlenir..."*

Fernagu: *"Hasta omuzlarını öne çıkarır, omuzlarını birbiri ardı sıra kaldırır. Kollar bedenden uzaklaşır, sonra bir anda yakınlaşır. Elleri öyle hızlı devinir ki, parmakları arasına bir kâğıt sıkıştırıp yırtmasını istediğinizde yapamaz. (...) Kolları salınır, eğrilip bükülür, kesintisiz kasılmalarla kafasına doğru uzanır. Parmaklar birbirinden uzaklaşıp yaklaşır, düzelir, doğrulur, kıvrılır; bu da yüzdeki ifade değişiklikleriyle kendini gösteren karşıt ve hızlı bir devinim karmaşası oluşturur. Dudakların birleşme çizgisi belirginleşir; dudaklar asık bir yüz ifadesiyle öne uzanır; burun kanatları genişler; gözler kırpıştırılır, kaşlar çatılır; ve bu kasılmalar bir kastan diğerine atlar, düzensiz bir biçimde ayrı ayrı ya da aynı anda saldırır onlara. Kafa, boyun kaslarıyla sağa, sola çekilir vb."*

Bir hastanın ölümüne dair: *"9 Haziran'dan itibaren, kora devinimleri çok şiddetlenip genelleşiyor, yüz hatları aralıksız deviniyor, dil sürekli dışarıda, kafa yastıkta şiddetle dönüyor, gövde sarsıntılarla dikelip sonra sertçe yatağa geri iniyor, karın şiddetli spazmların merkezi oluyor,*

diyafram da öyle. Kollarla bacaklar aşırı bir devinim içerisinde, hangi bölgenin daha kötü durumda olduğu gözlemlenemiyor. Ara ara, bütün vücutta güçlü devinimler gözleniyor; hasta bütün vücuduyla aniden kalkıyor ve ters dönüp yüzükoyun düşüyor." (René Moreau.)

İlahi Komedya'dan çıkmış bu geçit töreninden yorgun düşüyoruz biraz:

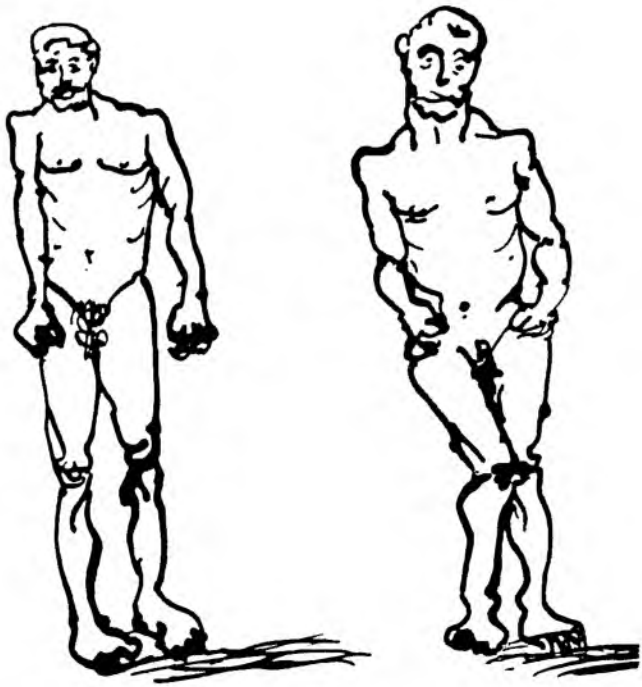
"Sana sözünü ettiğim yerdeyiz
ıstıraplı insan yığınları göreceksin orada
akıl melekesini yitirmiş yığınları."

Arslan Türk kahvesi yapmak için mutfağa gitti. Köpüklü kahveyle geri dönerken, bu hastalıkların kendisini tükettiğini itiraf etti. Bir sabah cimnastik yaparken bir anda başı dönmeye başlamış. Çalışma masasına kıl payı tutunmuş. Hemen sonra, "üç bardak çayı"nı içerken -her şey kurallı onda- "kulağında garip sesler" duymuş ve rahatsızlığı artmış. "İki lokma ekmeği"ni bir türlü yutamamış... Çok zor nefes alabiliyormuş... Sanki "onun" hastalıkları gelip vücuduna yapışıvermiş gibi! Korkuya kapılmış.

ARSLAN. - Bütün bu hastalıklar beni yormaya başlamıştı! Kendi kendime şöyle dedim: "Biraz ara verip cinsel hayata geri döneyim..."

Daha önce yine korkunç bir hastalığa rastlamıştım, Wilson hastalığı (A 398 - *İnsan XXXIX*). Devinimler biraz kora hastalarınınkini andırıyor, ama bu vakalarda daha çok boyun ve yüz spazmları görülüyor. Tikler, yüzde oynamalar, alt çene sarkmasına bağlı olarak kafada sola çekme... Yürürken kafa sallanıyor -alt gövde kaslarında ve boyunda kasılma. Konuşma yüz spazmlarını belirginleştiriyor, çıkan ses köpek ulumasını andırıyor.

Hipnagojik sanrıları konu alan son bir arture (A 399 - *İnsan XL*) serdi önüme. Uyku öncesi sersemleme halinde, yarı uykuda görülen sanrılar bunlar, aynı zamanda beyindeki lezyonlara bağlılar. Kimileri bunların retinaya bağlı olduğunu söylüyor, kimileri de zihinsel olduklarını - *"merkezleri beynin kabuğunda."* Genelde çok net görüntüler. Biri, odasının kapısında genç bir kadının belirdiğini görüyor. Veyahut bir kafa, bir mobilya, herhangi bir nesne, bir şeyin üzerinde değil boşlukta öylece asılı duruyor. Zaman zaman dönüşüme uğruyorlar.

"Yavaş yavaş belirginleşen, yuvarlak, bulanık bir leke görüyorum, sonra koyulaşıyor rengi. (...) Kahverengi lekenin göbeğiyle gövdesi birbirinden ayrılıyor, açık tarafları birbirine dönük iki şapka oluyor. Şapkalardan biri yumurta fincanı oluyor, [öteki] yumurta: Aşağı inip fincana yerleşiyor. (...)

Uyumadan önce, ölü kafası olduğunu düşündüğüm bir şey görüyordum (daha önce gerçek bir ölü kafası görmemiştim); aslında bir maymun kafasına da benziyordu, kahverengiydi, lâl rengi metalik ışıltılar saçan son derece parlak gözleri vardı." (E. B. Leroy.)

Burada bıraktık. Arslan, Monge metro istasyonuna dek eşlik etti bana, orada bir kafede bira içmek için durduk. Sokaktan eğri büğrü siluetiyle cüce bir kadın geçti, ağzı çarpık, karnı neredeyse omuzlarıyla birleşmiş... Karanlık şimdi çöktü.

Az sonra ayrıldık, herkes kendi yoluna gitti.

Bugünkü görüntülerde karşıma çıkan o dolapta kapalı kalmış adama, halının altındaki adama, sessizliğe gömülmüş... Ama yine de bağıran adama rastlamış gibiydim...

BEŞİNCİ GÜN

Kurdu Ziyaret.
İktidarsızlıklar ve Cinsel Anormallikler.
Berlin'deki Gergedan.
Gülme Dersi.

Aylardır Arslan'a rastlamamıştım ki, bu cumartesi sabahı, Rue de Jussieu'de, bilim ve tıp kitapları satan bir kitapevinin vitrini önünde gördüm onu. Beyaz düğmeli çivit mavisi gömleği vardı üstünde, ama bu kez ince kumaştan, bordo bir ceket giymişti. Sağlığını merak ediyordum; iyi olduğunu, asla doktora gitmediğini söyledi homurdanarak: "Yakamı bırakmazlar... çalışmamı engelleyecek her şeyden kaçınıyorum... kaybedecek bir saniyem bile yok..." "Sinir hastalıklarına ara verdim biraz, cinselliğe geri dönüyorum. Daha neşeli çünkü, daha eğlenceli, bunlar yine de sinirsel rahatsızlıklar tabii, iktidarsızlıklarla uğraşıyorum, ki bunlara aptalca 'cinsel anomali' deniyor."

Hava ilkbahar gibi -Mart ayındayız-, bir saat vaktimiz vardı, sohbet ederek kısa bir yürüyüş yaptık. Geoffroy Saint-Hilaire'in köşesinde, Arslan'ın her günkü gezinti yeri Jardin des Plantes'a girdik. Her akşam, iş gününün yorgunluğunu atmak için, kurdun kafesine dek bir tur atıyormuş: "Her seferinde ziyaret ederim onu, uğrayıp bir bakarım."

İçeri girer girmez kuş cıvıltıları. Arslan keyifleniyor: "Aşk mevsimi geldi. Baksana nasıl şakıyorlar. Karatavuklar hep çiftler halinde dolaşıyor..." Kızıla kesmiş asırlık iki kayın ağacının önündeyiz: "Bunlar daha geç çiçek açıyor!" Oturduğumuz ban-

kın karşısında çiçeklenmiş salkım saçak ağaçlar, kırmızılı beyazlı Çin gülleri, Japon gülleri ve enfes beyaz çiçekleriyle gözalıcı bir erik ağacı.

ARSLAN. - 400. arture'ümü iktidarsızlıklar üstüne büyük bir çalışmayla kutladım. *Impotentia* (A 400 - *İnsan XLI*), yüz ona otuz beş santim. Ne hikâyeler var ama! Bireyler arasında çok fazla fiziksel farklılık var. Penislerde, vulvalarda, dudaklarda... Doğa, insana oyununu etmiş yine! Testis boyutlarında dudaklar var, penis başı büyüklüğünde klitorisler. Tüylenme de çok çeşitli. Ellis, vajina tüyleri saçlarından daha uzun, dizlerine kadar inen bir kadından söz ediyor! Erkeklere gelince, iki delikli çükler var, ya da iki çüklü birine rastlanmış örneğin; zikzak çizen, bükülmüş çükler var! (Olağandışı her vakada Arslan kahkahasını tutamıyordu.) Hermafrodizm vakaları... Kadın göğüsleri ve testisleri olan erkekler... *"N. Hanım eşcinsel bir travesti değildi ama bir erkeğin erbezleriyle cinsel içgüdüsüne sahipken, bir dişinin cinsel uzvunu taşıyordu."*

BEN. - Her türlü hayat biçiminde o kadar çok anormallik var ki, bunları normlarla değil, farklılıklar üzerinden değerlendirmeli...

ARSLAN. – (Daha anlatmadan, hikâyesinin tadını çıkarıyor.) Bir köylü, normal bir cinsel hayatı, çocukları var... Bir sabah kalkıyor, kahvesini içiyor, ama tam işeyeceği sırada, penisinin yok olduğunu fark ediyor!

Tıpkı Gogol'un *Burun* hikâyesi! (Gülüyor.) Adam doktora gidiyor, bir sürü müdahalenin ardından, çük dışarı çıkarılıyor, ama kısa bir süre sonra tekrar yok oluyor! Penis tekrar ortaya çıktığında, doktor kaybolmamaları için cinsel organlara ağırlık bağlıyor! (Yine kahkahayı basıyor.)

Ben de iktidarsızlık vakalarını göstermek istedim. Adamın biri eldiven öpüyor. Doktor, adamın yalnızca eldivenli elleri öperek cinsel doyuma ulaştığını, bu nedenle eldiven satmaya başladığını belirtiyor. İnsan, mesleğini boşuna seçmiyor! Çoğunlukla, kimi zaman bilincinde bile olmadığımız tutkuları doyurmak için seçeriz mesleğimizi. Tamamen iktidarsız başka biri yalnızca köpek ve at gördüğünde doyuma ulaşabiliyor. Beyefendi

Herm. mâle gynéconaste
pour artiste 400
CL'HOMME XLI
((IMPOTENTIA))
8 février 87

vajinada bir süre bekletilmiş çilek yediğinde haz alıyor yalnızca. Bir başkası sevgilisinin karnını maviye boyuyor. Bir diğeri evine gelip şöyle diyor karısına: "Sana bir önlük daha aldım..." Kadın yeni bir önlük takmazsa onunla ilişkiye giremiyor... Biri ağzına sıçtırıyor ya da suratına işenmesini istiyor. Bir öteki her zaman kulağa boşalıyor. Kimileri sevişirken istatistik tutuyor, gözü saatte; kadınınsa kibarlığına bak: "Erkek: İki dakika sürdü... Kadın: Hayır, beş dakika!"

Bazı meslekler iktidarsızlığı tetikliyor. Metal yaldızlayanlar, örneğin. Ya da cıvayla iş görenler.

Fizyolojik sebepler de oluyor; adamın biri "dik kafalı ve biraz tembel organ"ından söz ediyor.

Anormallikler, frijitlik, kadınlarda daha gizli kalıyor. Bir jinekolog, karın bölgesinde ağrı şikâyetiyle gelen bir kadını anlatıyor. Muayene sırasında, doktor rektuma dokunuyor. O sırada kadının titremeye başlayarak şiddetli bir orgazm yaşadığını fark ediyor. Hiçbir şey söylemiyor, bir süre sonra kadın utanarak şöyle diyor: "Doktor, bir kez daha dokunur musunuz oraya, please!" Zavallı kadın, ilk kez orgazm olmuş!

Bütün bunlar keyfini yerine getirdi Arslan'ın. Cinsellik için gerçek bir felaket olan Hıristiyanlığa getirdim sözü. Kadınlarla erkekleri kuşaklar boyu hayatın bu temel işlevi konusunda görülmemiş bir cehalete maruz bırakarak en aptalca yasakları yaygınlaştırdı. Bir doktor şöyle yazıyor: *"Kadınla erkeğin birbirlerine sarılmasıyla hallolabilecek sayısız maraz, korkunç yıkımlar, çılgınlıklar, ölümler yaşanıyor."*

ARSLAN. - Doğaya ters düşen yasaklar dayatılmakla kalmadı; rahatsızlıklar görüldükten sonra da, uygun ilaçlar vermek yerine akla gelebilecek en acayip tedaviler uygulandı. İktidarsızlık için verilen ilaçlara baktım, tam deli işi. Doktor Moreau Wolf'un saçma sapan tedavilerinden gerçek işkence aletlerine kadar uzanıyor yelpaze, Mondat'nın kan toplayıcı aleti var örneğin:

"50-80 cm. uzunluğunda, 10-16 cm. çapında silindir biçimli bir alet tasarladım, bir ucu açıktayken, diğer ucu emici bir pompanın takıldığı bir alete bağlı. Penis silindirin içine sokuluyor, baş derisinin

geride bırakılmasına özen gösteriliyor (...) Kan toplayıcı elle yerleştiriliyor, öteki elle de hava boşluğu yaratmak için pistona hafif hareketlerle dokunuluyor; penisin alt kısmı çok geçmeden şişmeye başlıyor; yavaş yavaş kan organın tamamına hücum ediyor, cinsel bölge ereksiyona geçen penisin itici gücünü alıyor ve bu böylece beş-yirmi dakika arası sürdürülebiliyor."[18]

BEN. - Bu işleyiş orgazm yaratıyor öyle mi!

ARSLAN. - Bunlar yalnızca masaj, sürtünme, ilaçlı sularla, buhurlarla ovuşturma işi! Testisleri kuvvet verici bilmem hangi sıvıya batırılmış bezlere sarıyorlar, askılar kullanarak destekliyorlar. Vajina çevresinde elektrikli fırça gezdiriyorlar. Sırta, sidik torbasına elektrodlar yerleştiriyorlar. Cinsel organa iğne batırıyorlar.

18 Félix Roubaud.

Üretrayı genişletmeye çalışıyorlar. Burna dokunulmasını tavsiye ediyorlar! Keten tohumu tozu ve toz hardaldan oluşan bir lapayla çükün on beş dakika boyunca sıvanmasını öneriyorlar! Testis naklini deneyenler var. Yaşlı koçlar, yaşlı boğalar üzerinde deneyler yapılmış... gençliğin ateşini biraz olsun yakalamışlar sözümona.

Kuşlara mısır atan ihtiyar bir adam dikkatimizi çekti. Her gün gelip serçelere, güvercinlere yem veriyormuş. Arslan parkın diğer müdavimlerini de tanımış artık. Kedileri besleyen yaşlı kadın, büyükbabasıyla gezinen Tutu-Mauve, ufak tefek bahçe işlerinde çalıştırılan akıl hastaları...

Çiçek açmış erik ağacı, bembeyaz neşesi, gençliği ve ışığıyla parıldıyordu karşımızda...

ARSLAN. - Cinsel yaşam üstüne ikinci bir çalışma hazırladım. (A 401- *İnsan XLII*). Bir öncekiyle hemen hemen aynı boyutlarda. Tamamladığımda, bir öncekiyle grafik açıdan çok iyi uyuştuğunu fark ettim, isteyerek olmadı ama yazılar karşılıklı birbirine denk düşüyor.

Çeşitli cinsel anormallikleri gösteriyorum. Bazı insanların doyuma ulaşma zorluklarını betimliyorum. Cinsel sapmaların bütüncül ya da sistemli bir incelemesi olduğunu söyleyemem, birkaç özel vakayı ele aldım yalmzca...

Fallik simgelerle aklını bozmuş bir kadın var örneğin:

"Bir sulama borusu ya da fıskiyeden akan su, uzun meyveler, özellikle de armutlar, dallardan sarkan tırtılsı başaklar, bir çiçeğin ortasındaki eşeylik gözesi, bir sopa ya da yuvarlak bir deliğe sokulan benzer biçimli başka bir nesne..."[19]

Bir kadın fallus biçimli mantarlara bakıp mastürbasyon yapıyor. Adamın biri altında deliği olan, insan boyutunda bir bebekle sevişiyor. Başka bir adam Cupidon heykellerinden birine âşık. Bir başkası kendini "uygun dozda" asarak orgazm olmaya çalışıyor ama asılmış halde ölü bulunuyor! Böceklere işkence ederek cinsel hazza ulaşanlar var; teşhirciler, zoofiller... Hayvanlarla ilişkiye girerken insanlar aktif ya da pasif olabiliyor; hayvana duhûl edilebildiği gibi insan da anal bir duhûle açık olabiliyor. En sık rastlanan ilişkiler kedi ya da köpeklerle yaşananlar... *"Çocukluğumda,"* diye anlatıyor bir kadın, *"küçük köpeğime mastürbasyon yaptırmaya çalışırdım; anüsüne bir şeyler soktuğum da olurdu. (...) Kedilerimden birini alıp cinsel organımı yalatmaya çalıştığımı da hatırlıyorum. Ya da kendi cinsel organımı kedininkiyle temas ettirmeye çalışırdım. Kedi bazen istediğimi yapardı..."*[20]

Hayvanların çiftleşmesini izleyip mastürbasyon yapanlar da var...

BEN. - Çalışma odanızda bir gergedana arkadan dayanmış ufak tefek bir adamı betimleyen çizim var.

---

19 L. Thoinot, *Attentat aux moeurs et perversions du sens génital* (Paris, Octave Doin éditeur, 1898).

20 F. Caprio, *L'Homosexualité de la femme.*

ARSLAN (gülüyor). - Arkadan giriyor hayvana. Berlin'de yaşadığım kişisel bir olaydan esinlendim. Bir gün öylesine dolaşıyordum, hava çok soğuktu... hayvanat bahçesine gideyim dedim. Bölmelerden birinde, görevli üç-dört gergedanın bakımını yapıyordu... Bir de ne göreyim? Hayvanlardan birinin kıpkırmızı, devasa çükü, bu kadar! (Organın boyutları hakkında bir fikir verebilmek için abartılı bir el hareketi yapıyor...) Bu aleti görünce, çüküm kaskatı kesildi. Ama paltom var neyse ki, kimse beni göremiyor, gergedanın karşısında mastürbasyon yapıyorum. (Gülüyor.) Neden bilmem ama, psikanaliz yaptırmaya kalkışmadım! (Gülüyor.)

Hayvanlarla ilgili bir başka hikâye. Oturduğum mahallede, Haliç'in dibindeki Eyüp'te iki muhteşem iç avlusu olan camiye giderdim sık sık. Bir gün, avlulardan birine sığınmış bir leyleğe rastladım, ayağından yaralanmıştı... Bir süre sonra, tecavüze uğradığını öğrendim! Bu hikâye gazetelerde herkese duyuruldu. Kahveye gittiğimde, arkadaşlarım hayvanla benim âlem yaptığımı söyleyip gülüşürlerdi!

Parkın güzelliği, erik ağacı, havanın ılımanlığı Baudelaire'in bir dizesini getirmişti aklıma: *"Bir çiçek balesi imgesi..."* Arslan yavaş yavaş doğduğu mahalleden, anne babasından söz etmeye başladı. "Pek az okuma yazmaları vardı." Annesi birkaç hafta önce ölmüş. Kız kardeşi arayıp haber vermiş ağlayarak. Ertesi gün, kalbi teklemiş Arslan'ın. "Annemi çok severdim... Her şeyi öğretti bana! Gülmeyi öğretti..." dedi. "Çok neşeliydi annem, cıvıl cıvıldı. Tam bir dişi tilkiydi. Babamsa bir koyun." Birden koca göbeğini gösteriyor bana: "Artık onları buramda taşıyorum!" diyerek kahkahayı bastı.

Şimdilerde, annesiyle babası gibi halktan insanların tarihte hiçbir izinin kalmamasına içerliyormuş. Savaş sırasında faşistler tarafından öldürülen ve iz bırakmadan yitip giden hayatları yücelten Bulgar bir şairi, Nicolas Vaptzarov'u ezbere okuyor bana:

"Hayat vuruyor bize amansızca
ağır yumruğuyla
doğrudan geçiriyor aç ağızlarımıza
konuştuğumuz dilde saklı acımız (...)

Yalın sözcüklerle anlat
geleceğin insanlarına
nöbeti devralanlara anlat:
'Yiğitçe savaştılar'."[21]

(Ben de kendi anne babamı düşündüm; cesaret, dürüstlük, zekâ ve hassasiyetle dolu ömürlerinden ne kaldı ki geriye!)

Arslan dalıp gitmiş, diyor ki: "Benim eserimle onlar da bir iz bırakacak geride."

ARSLAN. - Babam okumam için elinden geleni ardına koymamıştır. Arkadaşları derdi ki ona: "Senin oğlan tuttuğunu koparıyor... Büyük adam olacak..." Ressam olmak istediğimi öğrendiğinde epey endişelendi: "Meslek değil ki bu, sürüneceksin..." 1955 yılında İstanbul'da ilk sergimi açtığımda, bir sabah erkenden eve dönüyordum. Yaz mevsimiydi. Yolda karşılaştığım arkadaşlar bana bakıp gülümsüyordu, kapılarının önüne çıkan komşularımız da öyle... Eve girdiğimde, babamın yüzünde de manidar bir gülümseme vardı. Annemle kız kardeşim dediler ki: "Radyoda senden bahsettiler..." Babam o kadar gurur duymuştu ki benimle. (Gülüyor.)

Üniversitede, sanat tarihi dersine yazıldım. İlk gün, sınıfta çoğu yurtdışı tatilinden dönmüş burjuva kızlarından başka kimsenin olmadığını fark ettim. Hoca sordu: "Yeni arkadaşlarımız kimler?" Elimi kaldırdım. Şöyle bir süzdü beni: "Annen baban ne iş yapar?" "İşçiler," diye cevap verdim. Sınıfta bir fısıltıdır başladı. Bir işçi çocuğu üniversiteye giriyor! Üstelik sanat tarihi derslerini izliyor! Görülmüş şey değildi!

Neyse, asıl konumuza dönelim. Konuştuğumuz her şeyin, tüm bu anormalliklerin çocuklukla, "ilk" çocuklukla ilgisi var... *"Erkekler penisleri gibi davranır, daha doğrusu, tam tersine, penis erkeğe göre hareket eder,"* diye yazıyor Wilhelm Stekel.

Çok sevdiğim bir adam da Wilhelm Reich'tır! Tabloma onun bir cümlesini not ettim: *"İnsanın akıldışı davranışıyla ilk temasımda akıl almaz bir sarsıntı yaşadım."*

---

21 *Poésies choisies* (Pierre Seghers).

Çiftleşme sırasında ortaya çıkan elektriği hesaplamış.

"Cinsel organlar, uyarıldıklarında, biyo-elektrik bir yük taşırlar mı? Bir fizyolojist, benim kuramsal verilerime dayanarak bir alet tasarladı. Ölçümü yapılacak olguların büyüklüğü bilinmiyordu. Daha önce böyle bir deney yapılmamıştı. (...) Cinsel bölgelerin yüzeyindeki elektrik yükleri voltun ya da yarım-voltun binde biri kadar mı olacaktı? Fizyolojik literatürde böylesi sorulara cevap olacak tek bir veri bile yoktu. Dahası, vücut yüzeyinde bir elektrik yükünün kaydedilebileceği fikri genelde yadsınıyordu.

Cinsel hazzın ölçümü daha önce yapılmamıştı.

Elektron tüplerinden oluşan zincir biçiminde bir alet tasarladık. (...)

Böylece cinsel uyarılmanın, orgazm alanındaki biyo-elektrik yüke özdeş olduğu saptandı. (...)"

Şimdi delilik üstüne çalışmalarıma döneceğim. Melankoliyle, melankoliklerin kırışık alınlarındaki "omega" denen çizgilerle uğraşacağım. Erken bunamayı ele alacağım. Şizofreniyi. Manyaları (Gülüyor.) Yorulduğum anda tekrar cinselliğe döneceğim.

Epey geç olmuştu, zaman düşündüğümüzden daha hızlı ilerliyordu. Ayrılmadan önce, ayıların yaşadığı çukura bir göz attık. İki kahverengi ayı orada birbirlerine yapışmış büzüşerek yatıyorlardı, sefalet yoldaşları... Rue Linné, 13 numaranın önünden geçtik, Perec'i andık içimiz acıyarak. "Genç öldü."

Sonra ayrıldık, herkes kendi yoluna gitti.

Ellis'in cümleleri geçti aklımdan: *"Üst düzey edebiyat dedikleri, doğrudan ve doğal olarak cinselliğin temel olgularına değinir. Edep düşkünlüğünün gülünç boyutlara vardığı bir yaşta biraz olsun avutuyor insanı! (...) Herkes aşkın yaşamaya değer tek şey olduğunu söylüyor sanki."*

ALTINCI GÜN

Bir Şişe Grand Armagnac. Melankolikler ve Manyalar. Şizofrenler. Ahşap Bir Ağızlık.

Arslan telefonda öğleden sonra uğrayabilir miyim diye sordu, yeni gördüğü bazı "korkunç" hastalıkları bana "anlatması" gerekiyormuş, sonra da birlikte Palette'e gidebilirmişiz. Homurdandı: "İnsanlarla uğraşıyorum. Tam baş belası bir iş aslında, çok yavaş ilerleme kaydediyorlar çünkü. Bireysel olarak kısacık ömürlerinde hâlâ değişebiliyorlar, değişiyorlar. Ama toplum içindeyken, ilerlemeler..." Bütün bunlar, bu cesur adamın omuzlarına çökmüş bir ağırlık sanki.

O gün, çalışma odasının benzersiz ışığında, oraya yüzyıllardır yerleşip kalmış gibi duran o ışıkta buluştuk. Açık mavi bir gömlek vardı üstünde, önü yarıya kadar açıktı yine -soluk alma güçlüğü yaşadığı için böyle yaptığını söyledi-, lacivert yünden bir de yelek giymişti. Beni buyur ederken, birazdan sınavından geçeceğim Grand Armagnac şişesi önünde duruyordu: Sabazan'da (Gers), Sempé imalathanesinde Gaskonya meşesinden fıçılar içinde bekletilmiş, 1918 tarihli. Masasında son çıkan şiir kitaplarından birkaçı duruyordu: Odysseus Elitis'in *Axion Esti*'si ve Mahmut Derviş'ten *Palestine mon pays* (*Vatanım Filistin*), birkaç tane de Pessoa vardı... "Yeni çıkanları takip ediyorum," dedi. "Şiir dinlendiriyor beni. Dehşet verici hastalıklar üstünde çalışıyorum şimdilerde."

Hemen sonra, yine büyük bir dikkatle, *Melankoli*'yi koydu önüme. (A 402 - *İnsan XLIII*). Merkezdeki figür, başını yere dayamış bitkin bir hasta. Onun çevresinde kendi ajitasyonlarını yaşayan başkaları var: kafasını duvara vuranlar, saçlarını çekip koparanlar, gırtlağını bıçakla kesenler ya da kalbine bıçak saplayanlar. Kederli bir kadın var, yıkılmış; bir de acı çeken bir erkeğin yüzü, kaşları melankolinin kara işaretiyle, omegayla çatılmış.

ARSLAN. - Önemli görünmese de korkunç bir hastalık melankoli. Kişi hem bitkin düşebiliyor (melankoli) hem de son derece çalkantılı bir ruh haline girebiliyor (manya). Güçten düştüğü dönemlerde vücut fonksiyonları yavaşlıyor. Hasta kırıklıktan, çeşitli ağrılardan şikâyet ediyor, kabûsların eşlik ettiği uyku bozuklukları yaşıyor. Jouvet'nin saptamasından yola çıkarak, uyku bozukluğunun kimyasal formülünü yeniden ifade ettim. Yoğun, aşılmaz bir kederi var. Geçmişle ilgili pişmanlıklar, özlemler, gelecek kaygıları içini kemiriyor.

Régis diyor ki, hastalar uyuşukluğun kurbanı oluyor: *"Kesinlikle kımıldamıyorlar, devinimsizler; konuşmuyorlar, yemiyorlar, yürümüyorlar, tek bir hareket, ufacık bir kımıltı bile yok; yüzleri, acıyla kırışmış çizgileriyle, aynı ifadede donup kalıyor..."*

Ama aynı zamanda kesip sakatlama, tahrip etme hastalığı melankoli. Hasta cinsel organını, dilini kesebiliyor, gözlerini oyabiliyor. Elini yakabiliyor. Kendini parçalayabiliyor, korkunç şekillerde yaralayabiliyor, ama bunları yaparken acı çekermiş gibi de görünmüyor. Kendini öldürmek, karısını, çocuklarını öldürmek istediği oluyor.

Satırla elini koparmış bir hasta, bağlanmış olmasına rağmen hâlâ kendini ısırmaya çalışıyor. *Chez les fous (Deliler Evinde)* adlı kitabında, Albert Londres şöyle anlatıyor: *"Bu hastalardan birinin eline bir gün bir testere geçiyor. Sol göğsüne saldırıyor. Doktor geldiğinde, açık yaradan kalbin bir ucunun atışını görebiliyor. Adam yüzünde bir gülümsemeyle kendini doğruyor."*

Nöbeti herhangi bir şey tetikleyebiliyor. Pinel, herhangi bir hayvanı, köpeği, koyunu gördüğü anda öfkelenip kendini ısırmaya, tekmelemeye, orasını burasını kanatmaya başlayan birinden söz ediyor.

(Notlarını aldığı büyük defterlerinden birini açıyor.) İşte burada, Janet (okuyor):

"Hastamız K... yoğun bir hassasiyeti var: Sokakta bir köpeğin havlaması ya da bir kedi görmesi bu hayvanlardan birinin adının telaffuz edilmesi ya da kesinlikle kullanılmasın istediği 'aşk, sevgi, mutluluk' vb. gibi sözcüklerin kullanılması yetiyor. Çırpınmalarla ulumaların 15-20 saat boyunca birbirine karıştığı bitimsiz bir nöbet geçirmesi için en ufak uyarı yeterli oluyor...

K.'nın büyük nöbeti... (köpeğinin ölümüyle ortaya çıkmış) histerik bozukluğun tüm belirtilerinin bir karmasını sunması açısından çok iyi bir örnek oluşturuyor. Saatler boyunca, karmakarışık bir biçimde, hıçkırıklar, sel gibi akan gözyaşları, keskin çığlıklar, bir saatten fazla hep aynı tonda ve aynı ritimde yinelenen tekdüze ulumalar, kâh göğsüne vuran kâh saçlarını çeken şiddetli el kol hareketleri birbirini izliyor ya da iç içe geçiyor..." (Les Névroses - Nevrozlar)

Bir de mavi bir manzara yaptım, birkaç mavi ağaç, birkaç mavi taş görünüyor çünkü bu hastalar dünyayı tek renkli görüyorlar. Kimi zaman terleri açık ya da koyu sarı, yeşil, mavi, siyah bir renk alıyor... *"Bir hasta ne zaman kendisine hoş olmayan bir şey söylense mavileşiyor."* (Féré)

BEN. - Korkuya, öfkeye, tuhaf gülüşlere verilen renklerin kaynağında da bu vardır belki: Öfkeden kıpkırmızı kesilmek, korkuda beti benzi sararmak, kıskançlıktan kararmak gibi.

(Arture'ünü kartona yerleştirdi, bir diğerini sanki ibadet edercesine önüme koydu. Bu hareketleri her seferinde tekrarlıyor.)

ARSLAN. - Melankoliklerle ve manyaklarla devam ediyorum. (A 403 - *İnsan XLIV*). Bu konuya dört çalışma ayırdım. Burada yine kafalar var. (Yeniden defterlerine dalıyor.)

"Hastalar rektum ya da vajinalarına kimi zaman hacimli nesneler sokuyorlar: Çatallar, demir çubuklar, çekirdekler, saç tokaları vb. (...) bulduklarını yutuyorlar: Saçlar, taşlar, tahta parçaları. (...) Kurdelelerle, kirli kumaşlarla süsleniyorlar. Kadınlar bazen yapraklarla giysilerini süslüyor. (...) Kronik olarak acı çeken kadınlar kendilerine özel giysiler üretiyor, giysilerini kartonlarla, tahta ya da demir levhalarla çift kat yapıyorlar (...) gözlerine, kulaklarına, ağızlarına, cinsel organ-

larına özel nesneler sokuyorlar..." (Louis Marchand)[22] "*Vajinada on üç tane paslanmış demir parçası bulunuyor: Bir parça da rektumda. Birkaç gün sonra, 8-9 cm uzunluğunda iki bıçak ve bir tel rulosu bulunuyor yine.*" (Thoinot)

Anksiyete vakalarında, Claude ve Lévy-Valensi şöyle bir örnek veriyor: "*Restoranda bardaklarla tabakları yere atma arzusu, kendini metronun altına atma, vitrinleri kırma, cinsel organı teşhir etme arzusu vb. Yüzünü çeşitli şekillere sokarak, büyü yaparcasına hareketlerde bulunarak bu saplantılarla mücadele ediyor. (...) Bu arada, üç kez yenik düşüyor: bir tramvayın altına atıyor kendisini (...), bir arabanın camını kırıyor ve yoldan geçen birini tokatlıyor.*"

Tümörlü beyin kesitleri (bir kırmızı, bir de bordo). Çünkü sonuçta bütün bunlar gökten inmiyor!

Bu lezyonlar çok iyi bilinmiyor hâlâ. Beyin tümörlerinden, hipofiz tümörlerinden, beynin belli bölgelerinin bir süre kansız kalmasından söz ediliyor:

Lévy-Valensi: "*Kimi bölgelerdeki lezyonlara anksiyete durumu eşlik ediyor: beyin çeperindeki tümörlere (Ceston, Bianchi), karıncık tümörüne...*"

Esquirol: "*Bazı melankoliklerin beyninde kırmızımsı, sarı bir sıvıya rastlanıyor. Bu madde ya bir kistin içinde bulunuyor ya da beyin sıvısının oluşturduğu gevşek bir ağın içine akıyor. Koroid sinirağı sıvı sızdıran küçük kistler yapıyor...*"

Louis Marchand beyin ödeminden söz ediyor: "*Beyin kabuğu hücreleri pütürlü, yuvarlak hale gelerek dönüşüme uğrarken çekirdekleri de yer değiştirir, sinir sisteminin dağınık lezyonları öncelikle kabuk hücrelerdeki ve ilikteki ön kök hücrelerdeki lezyonlara dayanır vb.*"

Ama Régis'e göre, bu çeşitli lezyonlarda sabit ya da belirgin olan hiçbir şey yoktur...

Ara beyindeki hipofiz tümörlerini gösteren bir kesit daha (A 404 - *İnsan XLV*) - ama bir Arslan renklendirmesiyle! (Gülüyoruz.)

Burada uygulanan bazı tedavileri gösterdim. Melankoli elektroşokla iyileştirilebiliyor. Önceden, insanların kafasına hoyratça soğuk su dökülürmüş... Özel aletlerle bir duvara kıstırılırlarmış

22 *Manuel de médecine mentale* (1908).

- yine de ısırma arzusu devam edermiş. Bugün daha çok psikotroplar kullanılıyor.

Elektroşok tedavisi 1930'lu yıllarda iki İtalyan tarafından bulunuyor. Başlangıçta köpekler üstünde deneniyor. Jouvet şöyle yazıyor günlüğüne: *"Bugün beş köpeğin canına okuduk..."*

Sonradan insanları tedavi etmeyi başarıyorlar yine de. *"Öne itildiğinde, tutunmak için en ufak bir hareket yapmadan düşüyordu; yere düştüğünde düştüğü şekilde öylece duruyor ve kaldırılmadığı sürece aynı pozisyonda kalıyordu. Ne bir sızlanma, ne bir inilti ne de yüzünde ya da sözlerinde ruhsal bir acı ifadesi. (...) Elektroşok tedavisine hemen başlandı. İlk yedi denemede bir sonuç elde edilemedi. Sekizincisi harikalar yarattı."* (Jean Delay)

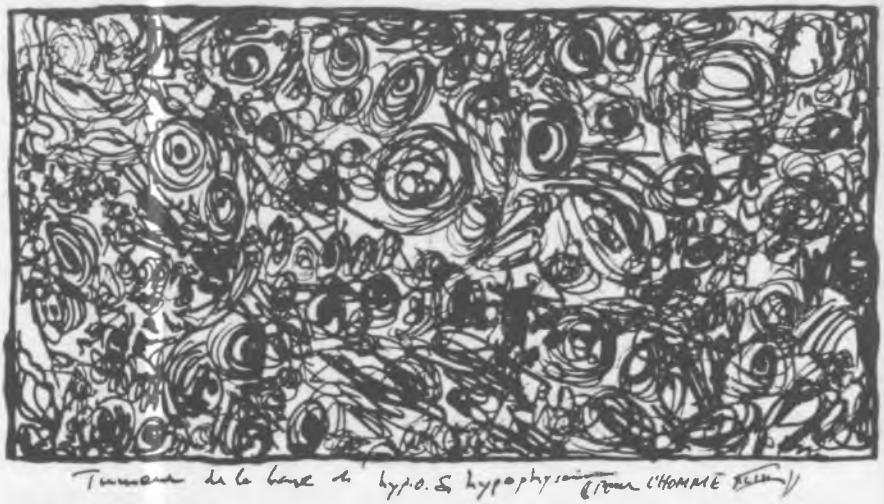
(Arslan sarsılarak gülüyor.)

Delay'nin bir hastası: *"Hepsini seviyorum, bayılıyorum onlara - bütün gerçek sesleri - içecekleri - balıkları - boğayı seviyorum, panteri seviyorum ve kumuruyu - 'harakiri' yapan kikiriğe gülüyorum - çayırda annesinin memesini emen küçük danayı seviyorum - kötü insanların - onun bir boğa olmasını engellemelerini - umut ediyorum - benim için mutluluk - insanın azami ölçüde kendi gibi olması - delirecek ölçüde - o zaman mucize gerçekleşecek işte - haleluya..."* (Gülüyor.)

Bir monolog daha: *"Bakıyorum ki gideyim... tepemde ay... çabuk, çabuk, gel bize... gitmek isterdim... vurdular bana, lanet olasıca domuzlar... gidişime bakıyorum... şu kadarcık bir parça tepemde... Pazar günü, gidiyorum. Oraya gitmiyorum, bakıyorum, ki tepemde, tepemde oradaki duvar, gideceğim..."* Hasta keyifsiz, hasta anlaşılmaz şeyler geveliyor... Caron'da var bu.

"Babamla fahişelik yaptım. Demek ki bir yeryüzü var, di mi... Beethoven? Şimdi (doktorun sigara içtiğini fark ediyor). Çok sigara içtim. Evleneceğim, gerekirse üç zenciyle. Eğer istersen domuz bile olurum... Çok teşekkür ederim sana; sana nasıl bağırıldığını anlatacağım sana. (...) Annenin burnunu mu gıdıkladın? Ölü bir çocuk doğurdum... aynı anda hem gündüz hem gece." (H. Ey). (Gülüyoruz.)

Sıra manyaklarda yine. (A 405 - *İnsan XLVI*). Birkaç küçük sahne. Dört kafa: Biri kâğıt yiyor, diğeri bağırıyor: "Aşk" ve "mutluluk", bir öteki duymamak için kafasının çevresine bir bez sarıyor, dördüncüsü, yuvalarından uğramış gözlerle, Basedow

hastalığına yakalanmış: *"Basedow hastalığında psikozlar genelde iki farklı biçim alır: çoğunlukla aşırı uyarılma biçimindedir (manya), daha ender olarak da depresiftir (melankoli)."* (J. Taubmann)

Dört tablo: Yine aşırı ajite bir hasta hücresinde ne var ne yok kırmış, bir köpeğin deneysel nevrozu -buna Massemann'ın çalışmalarında rastladım, Pavlov'un bir öğrencisi, üzerine yazdım...

(Okuyorum.) *"Bir köpeğe kartona çizilmiş bir daire gösteriliyor ve 'uyarıcı bir refleks' yaratan bu 'koşullu uyarı' kendisine her gösterildiğinde verilen bir ödül-yemek beklentisiyle salyasının akması teşvik ediliyordu. Kartondaki çizim belirgin bir biçimde yassı bir elips şekli aldığında, hayvan farklı bir yanıtla salya akıtmamaya teşvik ediliyordu ('bastırıcı refleks'). Bu koşullu iki işaret arasındaki ayrım iyice belirginleştiğinde, elipse çapları 8/9 ölçeğine yaklaştırılana dek giderek daha yuvarlak bir biçim veriliyordu, bu noktadan sonra köpek 'uyarıcı' daireyle 'bastırıcı' elips arasındaki ayrımı açıkça belirleyemiyordu. Deneyin bu aşamasında, hayvan düzensizce salya akıtmaya başlıyor, yemeyi bırakıyor, uluyor, delice çırpınıyor, iyice ajite bir hale gelerek daha ileri düzeyde bir alıştırmaya karşı koyuyordu."*

BEN. - Pislikler!

ARSLAN. - Bütün bu büyük adamlar pislik tipler zaten. İlerleme böyle kaydedilir, evlat. Böyle deneyler yaparak, anlaşılır bir şey bu...

BEN. - Anlaşılır belki ama ahlaken geriye gidiliyor...

ARSLAN. - (homurdanarak). - Al işte, bu herif, bir atı öldürüp parça parça doğruyor. Son resim anoreksik bir kadını gösteriyor. Kendini açlıktan öldürüyor, kötü koktuğunu, kendisini zehirleyeceklerini öne sürerek tüm gıdaları reddediyor.

(Defterini karıştırarak.) Bu önemli işte. *"Gerçek manyaklara nadiren rastlanır; yaygın olansa, tam tersine, dışarıdan bakıldığında tam bir manyak gibi görünürken, manyayı aslında başka bir rahatsızlığın belirtisi olarak yaşayan hastaları gözlemlemektir. Bu durumda farklı bir düşünsel rahatsızlığın işaretidir manyaklık. Bu marazın açığa çıktığı göstergelere, işte bu vakalara manyaklık durumu adı verilmeli."* (V. Magnan.) Başka hastalarda da manya vakalarına özgü davranışlara rastlanacaktır.

Perdelerden sızan sarı ışık altında vakit akşamüzerine doğru ilerliyordu. Çalışma masasının üstündeki cama dirseklerimizi dayamışız, etrafımızda üst üste yığılmış kitaplar. Bir anda, aklı bir başka şeye kaydı Arslan'ın: "Bir böcek var, masamı yiyor... Bulamıyorum bir türlü. Sonra da beni yiyecek..." Güldü.

ARSLAN. - Şimdi, bir dağın önündeyim: Şizofreni. Konu bir yıl, hatta daha uzun sürebilir. Baruk'u okuduğumda, katatoniklerle ilgilendim, resimler de vardı. Burada da var. Ama konu çok daha geniş... Eskiden, bu hastalara erken bunama vakası denirdi. Bu adlandırmayı ilk kez Morel 19. yüzyıl ortasında kullandı. Daha sonra, bir Alman, Emile Kraepelin tüm bu vakaları sınıflandırdı: Katatonik, hebefrenik, paranoyak... Hebefrenik bunama on beş-on altı yaş arası başlıyor. Bir tür anksiyete durumu, işkence düşünceleri, olağandışı davranışlar, sabuklamalar, surat buruşturmalar, ağlamalar, öfke nöbetleri, kaçışlar falan.

Evet, 1900'lere doğru, bu konuyla ilgilenmiş birkaç Fransız var: Masselon, Deny, Roy, Trepsat...[23]

Zürihli Bleuler, şu nitelikleri arz eden tüm akıl marazlarını ifade etmek üzere şizofreni terimini kullandı: "Temelde psişik işlevlerin (duygusal, düşünsel ve psiko-motor) ayrışması ve uyuşmazlığı olmak üzere, kişilik bütünlüğünün yitirilmesi, gerçeklikle ilişkinin kopuşu ve bir iç dünyaya kapanma eğilimi." (Arslan tıp sözlüğüne bakmıştı. Sonra masanın üstüne şizofrenlere ayırdığı "arture" dizisinin ilk tablosunu yerleştirdi.)

İşte, öncelikle tipik birkaç vakayı gösterdim. (A 406 - *İnsan XLVII.*) Hoş aslında. Yüzlerinden tik eksilmiyor. Sürekli aynı basmakalıp cümleleri yineliyorlar. Sürekli sanrılar görüyorlar. Çoğunlukla işkence görmüş gibi hissediyorlar. Onların dünyalarına yaklaşılamıyor, çünkü dış dünyayı bedenlerinin bütünlüğüne karşı bir tehdit olarak algılıyorlar.

Roger Gentis ne diyor bak:

---

23 René Masselon, *Psychologie des déments précoces* (1902), G. Deny ve P. Roy, *La démence précoce* (1905), Louis Trespat, *Études des troubles physiques dans la démence précoce hébéphréno-catatonique* (1905).

406

"Hastanın bedeni sakatlanma ve parçalanma tehdidi altında (...) uzuvlar kuruyor, çürüyor, bedenden kopuyor ve kendisine yabancılaşıyor (...) yakılıyorlar ya da gözleri oyuluyor, dişleri dökülüyor, derileri parçalanarak yok oluyor vb. Bütün bunlar hadım edilme buhranıyla ilişkilerini ortaya koyuyor. Bedenin bütünlüğüne yönelik her türlü hayali tehdit her zaman için hadım edilme korkusuna bağlanabilir.

Katatonik, temastan çok korkar, kendisine dokunulmasına tahammül edemez; kimileri etrafında gerçek bir savunma alanı, bir alarm bölgesi oluşturur: İki metre yakınına gelindiğinde sorun olmaz, ama bir buçuk metrede hasta ya kaçar, ya saldırgan bir tepki verir ya da sayıklamalarını art arda sıralamaya başlar."

Buradaki klasik bir durum. Merkezdeki figür katatonik – *"Kafam yanıyor."* Adam bir kasapta sandalyede oturuyor, kafası alev almış. Yukarıda, bir adamın sözlü sanrıları var. Ağaçlar şöyle diyor ona: *"Bu akşam tutuklanacaksın, pis ibne!"* Aşağıda: Bir kadın kendi ağzını tıkıyor, yüzünü kumaşlarla saklıyor: *"Sinekler benimle konuştuğunda kulaklarım maneviyat kazanıyor!"* Ve sinek ona şöyle diyor: *"Hayvan ezile!.."*

Saçma sapan şeyler bağırarak mastürbasyon yapan bir adam da var. (Gülüyor.) Bu hastalar sürekli kendilerine dokunuyorlar. Erkekler, kadınlar, önüne geçilmez biçimde mastürbasyona veriyorlar kendilerini!

Buhran, sabuklama hastalığı bu. Bir hasta, Henri Eye şu mektubu gönderiyor: *"Bonneval, 28 Kasım 1946. Sayın Doktor (...) Hayat akışlarımız çok uzundur geçiyor Amerika Topraklarında elektrikli plakalarda zaman, üstelik iznim olmadan (...) Sokakların çok dar ve kasapların mozaik döşeli olduğu bir ülkede; kırmızı mozaikli parkeler, beyaz mozaikli duvarlar, diri diri kesildim. Yaratımlarımın hangisi olursa kesildi ya da yandı ve işkenceyi hissediyorum. Benim hayatlarım bunlar, hayat akışlarım. Gece ve gündüz aralıksız..."*

Sorgulanan bir hasta:

"Evinizde felaketler mi yaşandı?"

"He! Evet." (gülüyor.)

"Hoşunuza mı gidiyor bu?"

"He! Evet" (gülüyor.)

"Ev yandı ve anne babanız da yangında öldü..."

(Gülüyor) "He! He! He! (...)"

Bu hastayı annesi ziyaret ediyor ve Noel'de nasıl bir hediye istediğini soruyor. Uzun sessizlik, ardından ilginç ve kaygılı bir mimik, şöyle diyor: *"Bana bir kilometre taşı getir."*[24]

Arslan Türk kahvesi hazırladı. Pencereye gittim, enfes bir hava vardı, birden pekâlâ sokakta da salınabileceğimizi düşündüm. Belki bizi bekleyen şeyler asla arzularımızın düzeyine erişemediği için. Ya da başka sebeplerden.

Cezvedeki kahverengi köpüğü usulca fincana döktü: "Ne kadar köpüklü olursa o kadar iyi."

Bir sonraki büyük çalışmada konuya daha da hâkim olduğu anlaşılıyordu. (A 407 - *İnsan XLVIII*). Tam bir eciş bücüşler topluluğu oluşuyor artık.

ARSLAN. - İşte birkaç vaka. Bir hasta etrafında öyle sıkı bir duvar örmüş ki bir bacada yaşadığını düşünüyor. Diyor ki: *"İnsan gömleğinin içinde bile güvende hissedemiyor."* Bir başkası camdan bir kafese kapanmak istiyor: *"Etrafımı bir camla çevirebilsem onların işkenceleri umurumda bile olmaz."*

İşkence hastalığı bu. Biri suratına vuruyor, işaretparmağını ısırıyor... Öteki korunmak için zırh yapıyor kendine, kartondan bir göğüslük, kauçuk bir korse, bakırdan ikinci bir zırh kuşanıyor, kurşundan bir kolçak, kask ve dizlikler takıyor; kafasını, gövdesini ve kalçalarını bakırdan üç yarım silindirle kapatıyor... Savaş maskesi takıyor, kalçalarını birbirine bağlıyor. Bir başkası karşısında kendisini görüyor; o ilerleyince kendisi geri çekiliyor; kaçmak istediğinde kendisi peşinden koşuyor... *"Çişimi yaptıktan sonra bir de ÖTEKİ için yapmayı istiyordum. Hazımsızlık çektiğimde, beni rahatsız eden gıdaları çıkardığımda, ÖTEKİ'ni rahatlatmak için yeniden başlama arzusu duyuyordum, beni rahatsız ediyordu çünkü!"* (Porot)

Bir bunak derisinden içeri demir teller sokuyor.

Biri bulduğu her şeyi ağzına tıkıyor, kadının biri vajinasına kumaş parçası tıkıştırıyor.

---

24 L. Gayral, *Précis de psychiatrie.*

Hastaneden yeni çıkan bir hasta annesini bıçakla doğruyor... Bir diğeri dört ayak üstünde uluyor, sonra da hastaneye gelen bir ziyaretçiye tecavüze yelteniyor.

Ayrıca kimsenin okuyamadığı şifreli yazıları var. Yazı bozuklukları psişik ya da grafik olabiliyor (büyük harflerin, göstergelerin, yinelemelerin aşırı kullanımı, karalamalarda aşırılık vb.). Kimileri gerçekten de taklit seslerden oluşan (glosolali, glosomani) özel diller kuruyor. Bazen inci gibi, en ufak bir karalamanın olmadığı yazılarla sayfalar dolduruluyor: "*Sizi seven siz Kadın, Bayanlar, Sizi seviyorum, Sizi seviyorum, tüm Dilekleriniz, tüm Umutlarınız, tüm Emelleriniz, tüm Arzularınız hep sizin olsun Sizin daha da mevcut Gerçekliğiniz. İmzalıyorum sizin Marie, imzalı, imzalı + sizi seven*" (Régis). Erken bunamalarda beyinde lezyonlara nadiren rastlanır... Ama bizim için biraz hava almanın vakti geldi.

BEN. - Bence de.

Bir süre sonra Contrescarpe'tan Saint-Michel bulvarına iniyorduk. Collège de France'ın önünden geçip Odéon'a çıktık. Bizim de kendimize göre bir deliliğimiz olduğunu kabul ettik. Bu delilik kimilerinde art arda dönüp gelen buhranlar ve öfkelerle açığa çıkıyordu, kimilerindeyse ötekilerden korunmak için çevrelerine aşılmaz bir duvar örme ihtiyacıyla. Ama neyse ki, bütün bunlar şimdilik gündelik hayatımıza engel olmuyordu. Şu eski dizeler geldi aklıma:

"Gözlerimi oymak istiyorum
bu çifte makasla
ve kanamak sessizce
çöken karanlıkta."

Rue Mazarine'den geçerken, tam Desnos'un oturduğu evin önünde, harika bir köpek arabada "gezmeye gitmiş" sahiplerini bekliyordu. Arabanın camları tamamen kapalıydı, hayvanın ahşap bir ağızlığı vardı. Arabanın döşemelerine zarar vermesinden korkuluyordu belli ki... Köpek ön koltuktaydı, kımıldamıyordu, kendisine yapılan bu vahşeti umursamazcasına sabitlemişti bakışlarını. Ne esneyebilir ne de gevşeyebilirdi, örnek bir ağırbaşlı-

lıkla bekliyordu. Sahibine öfkelendik... Arslan, Mayakovski'nin dostu şair Velimir Klebnikov'dan söz etti: maymunları insan ailesine katıp kimi yurttaşlık hakları vermek istemiş... Köpekler yurttaşlk haklarını kimi zaman insanlardan daha fazla hak ediyor.

Kafe tıklım tıklımdı. Paranın sanat çerçevesinde kendini gösterdiği sektörün galerileri bayram ediyordu sanki.

Birbirimizden ayrılıp kendi yollarımıza gittik.

YEDİNCİ GÜN

Vasiyetname.
Şizofrenler (devam).
Söylemler ve Yöntemler.
Largatil'in Girizgâhı.

Birkaç ay sonra, Arslan'dan beni cumartesi akşamı evinde "dostlar arasında" yemeğe davet eden bir kart aldım. "Şizofrenik" çalışmalarının nereye vardığını görmem için biraz daha erken gelmemi öneriyordu - anlaşıldığı üzere, *İnsan* dizisinin gelişimini adım adım izleyişim aramızda gizli bir anlaşmaya dönüşmüştü. "Evet," diye yazmıştı, "size ve bana benzeyen bu tuhaf yaratıkla uğraşıyorum. Dört yıldır üzerinde çalıştığım için bu dizinin giderek bir vasiyete dönüştüğünü hissediyorum; temelde durumdan memnunum da." Muzipçe şöyle eklemişti: "Birkaç günden beri, aynı zamanda bir şair olduğumu koydum kafama!"

O gün iki dirhem bir çekirdek karşıladı beni, göz alıcı kırmızılıkta bir Lanvin gömlek giymişti, büyük bir kadeh Floranis koydu hemen - Frères Gras'nın hakiki anisette'inden.

ARSLAN. - (Hınzırca) Bir Türk gazeteci neden bu diziyi yaptığımı sordu. Şöyle cevap verdim: "Çünkü bu tür, tehdit altında ve yok olma yolunda; insanoğlunu kurtarmamız gerek!" (Gülüyoruz.) Sanırım kendini kurtaran o oldu.

(Bir metre uzunluğunda, çokça yazıyla ve her haliyle resmedilmiş otuz kadar akıl hastasının olduğu olağanüstü bir çalışma getirdi önüme...)

Yine şizofreni vakaları. (A 408 - *İnsan XLIX.*) (Homurdandı.) Daha birkaç ay sürebilecek çok geniş bir konu bu. Defterlerime not aldığım her şeyi çıkarıp bakıyorum. Burada bir araya getirdiğim yüzlerce sayfa var. Ayrıca on üç sayfa çizim yapmıştım. Kimi konuları başka resimlerle yeniden işleyeceğim. Bir başka açıdan; çünkü kafamda yavaş yavaş aydınlanıyor.

BEN. - Burada etkileyici bir görünüm var.

ARSLAN. - Wilhelm Reich bu hastalığın cinsel temelinin altını çiziyor: *"Gözle görülür biçimde cinsel çatışmalar içermeyen tek bir şizofreni vakası yoktur."* Hastaların hadım kompleksinden mustarip olduklarını görmüştük - cinsel organını kesen birini betimledim. Burada Reich, intihar etmiş Avusturyalı bir psikiyatrı anıyor: *"Şizofrenide etkilenme aygıtı konulu makalesi son derece açınlayıcıydı. 'Etkilenme aygıtı'nın hastanın kendi bedeninin, daha özel olarak da cinsel organlarının bir yansıması olduğunu gösteriyordu. Nörovejetatif duygulanımların biyo-elektrik akımlara dayandığını keşfedene dek pekiyi anlamamıştım bunu. Tausk haklıydı: Şizofrenin işkenceci olarak algıladığı kendisi aslında. (...) çünkü bilincini istila eden kendi vejetatif akımlarına karşı koyamıyor, onları yabancı, dış dünyaya ait hissetmesi ve düşmanca bir niyetleri olduğunu algılaması gerekiyor. Şizofreni, karikatür düzeyinde, bugünün insanını tamamen genel anlamıyla niteleyen bir durum ortaya koyuyor yalnızca. Ortalama insan..."* (*Orgazm fonksiyonu*).

Çük üstüne kusan bir kadını betimledim. Otuz iki yaşında, akıllı biri, "randevu" lafını duyduğunda bile kusuveriyor. *"Geçen beş yıl boyunca karşı cinsle kurduğu tüm ilişkilerin tam anlamıyla 'tiksinç' ve 'mide bulandırıcı' olduğunu, 'erkeklere tahammülsüzlüğünün' onları gördüğünde gerçekten kusmasına yol açtığını söyledi. Bu bedensel sembolizma öylesine genişlemişti ki telefonun çaldığını duysa herhangi bir erkeğin kendisini randevu için aradığını tasavvur ediyor ve midesi bulanıyordu; 'randevu' sözcüğünü duymak, hatta bu sözcükle aynı sesi veren meyvanın* (datte, *yani hurma) adını duymak bile midesinin rahatsızlanmasına yol açıyordu."* (J. Masserman)

Hiç kimsenin okuyamadığı, kısaltmalarla, gizli göstergelerle dolu şifreli yazıları da aynen aldım. *"46 Marie, 52 deli. Tufan 54. E 22 Kapatılmış deli değil 27 28 albayın sesiyle 29 B. 42'den Nanterre'den*

dönüş 54 HESAPLANAMAYAN'a verilen sahibine ait; bakınız Nietzsche 63 pisliğin süpürülmesine 69 araya sızan. Napoléon N 14 A1 p16 O15L12. O15 N 14 92 = Gökyüzü 3.9.5.12 = 29 Charles H. 1883 doğumlu. Pierre-Blanche'ta Karanlıklardaki Işık. (...) Hedeflenen benim çivilemek için, hedeflenen ölüyor 419-119 uykuda 86 a 1-127. (...) Doktora GÖRÜNMEYENİN İLMİNDEN söz edemeyince (...) Char-en-Ton'a kapatılmış ekmek parası meselesi. (...) Gizlenmeden deli diye kapatıldım, izniyle serbest bırakıldı... OĞLANCILIĞA DÜŞKÜNLÜK SUÇUYLA, 142/144. Çıktım ve gizli altında serbest kaldım, babam araçtır..." (zikreden, G. de Clérambault).

Burada da şizofreninin tüm tipik vakalarını gösterdim. Üç kadın: birisi yatmış nöbet geçiriyor, biri mastürbasyon yapıyor, diğeri elinin yandığını gören bir sanrılı. Yanan uzuvlar temasıyla sıkça karşılaşıyoruz, bunu birçok tabloda gösterdim: yanan bir kafa, bir el, sonra bir göz...

Her zaman büyük bir karışıklık var. Biri nesne algısını yitiriyor. Çatal görüyor... tırmık bu, diyor; şişe... "bitki bu"; fırça... "kedi bu"; mum... "bir figür, erkek galiba".

Bir başka hastanın konuşmalarını kopyaladım: *"Hâlâ biraz şeyim... (ağlıyor) şöyle ki kısa zaman önce... kısa süre galiba... iki ay var ki herkes gibiydim... şey için... pek fazla entrika çevirecek halim yoktu*

ki... sonra iki ay oluyor, nedendir bilmem artık, kızım dedi ki; 'Nezle olduğunu biliyor musun?' (...) Neyse iki yıl oluyor iki iki iki iki metre hayır iki kilometre neyse iki iki taş işte öyle öyle oluyor ki ben öncelikle kesinlikle. Kafanızı şişirdiğim ah ahların farkındayken hiçbir şey anlamıyordum bunlardan... iki yıl oluyor herhalde ki her şeyi yok... iki... iki... iki dinliyorum ben ben önce zamanı dinledim... kendimi fazla... çok yorgundum o yüzden çok dikkat etmiyordum, sonra da biraz yorgun daha ve aklımı kaçırdım... ben düzen... dikkat ettim ve farkındaydım bir bir metreden... ben... sonuçta... bir metrem ya da iki metrem kalmıştı ki... şeyime... şeyime... yorgunluğuma fark ettim ki tamamen ben artık..." (Hécaen aktarıyor.)

Başka resimler geliyor, biri insanları biçimsizleşmiş, kare şeklinde görüyor; biri ayakkabısını kasket diye kafasına geçirmiş; biri yastığına vurarak şöyle diyor: *"Seni öldüreceğim pislik..."*

Bu hastaların intihara yatkın oldukları da görülüyor. 1889 tarihli bir kitapta şöyle bir mektuba rastladım: *"Bir eczacıdan yirmi gram afyon özü edinmiştim. (...) Ama ölmeden önce bir kez daha doğanın güzelliklerinin keyfine varmak istiyordum, Paris'in dışına çıkıp, Seine kıyılarına vardım... Kendimi zehirlemeden önceki birkaç saatim hayatımın en güzel anlarıydı. Yaşadığım son güzel gün bu! Hayatımdan sonunda kurtulacağım düşüncesi beni o kadar mutlu ediyordu ki sonu geciktiriyordum, korkudan değil, bu tarif edilemez esenlik hali biraz daha sürsün istediğimden. Çünkü o anda öleceğim düşüncesi öyle bir zevk veriyordu ki kendimi dünyanın en mutlu adamı olarak görüyordum... Evimden akşam 7'de çıkmıştım, küçük şişedeki zehri ancak sabahın l'inde yutabildim..."* (G. Pichon).

BEN. - Bütün bu anlattıklarınızda büyük bir şiir var.

ARSLAN. - Evet, bu hastalığın tuhaf bir gizemi var. Çok şairane, çok insani bir tarafı var. Benim için bu insanların mektupları, itirafları, monolog ya da diyalogları -"yazılar" ve "çizim"lerinden söz etmiyorum bile- gerçek birer edebiyat ve sanat harikası... Neredeyse normal olduğu söylenebilir. Kendi dünyalarındalar, kendi gerçeklikleri var. Onlara yaklaşabilirsin, ama iletişim kuramazsın. Sürekli konuşan paranoyaklar hariç!

İki Amerikalı, adrenokrom ve adrenolutin kuramıyla hastalığa bir açıklama getiriyor. Şizofreni, böbreküstü bezleri salgıla-

rındaki bir rahatsızlıktan kaynaklanıyor olabilir. Devreyi burada gösterdim: Adrenalin, adrenokrom ve dihidroksindol, adrenolutin... Şizofrenlerde beyinde oluşan kimyasal tepkilerin normal akışı hâlâ bilinmeyen sebeplerden dolayı engelleniyor... Ellerinde deneyi başlatacak laboratuvar hayvanı olmadığından, iki doktor denek olarak kendilerini kullanıyorlar. Biri, kendisinden ikinci kez adrenokrom alındığında "*insanlara karşı en ufak bir şey hissetmediği*"ni söylüyor.[25]

Türk kahvesi molamızı verdik. Arslan'ın okuduklarını not aldığı, arture'lerinin ilk öğelerini çizdiği koca defterlerine göz atıyordum. "Tüm defterleri çıkarttırıyorsun bana. Bak ne hale geldiler...." diyerek itiraz etti. Başkalarının Ali Baba'nın bu mağarasında vakit geçirmelerini tereddütle karşılıyor gibiydi. Bu defterlerin de bir günce gibi son derece özel olduklarını da anladım.

Şizofreni üstüne yeni bir "arture" (A 409 - *İnsan L*) kırmızımsı bir karaciğer kesitini gösteriyor.

ARSLAN. - Görüyorsun, karaciğer yetmezliğiyle akıl hastalıkları arasında bir bağlantı var. Belgeci bir tarafım var. İçinde kesitler, grafikler olan kitaplar bulduğumda seviniyorum. Malzemeye ihtiyacım var. Her zaman hasta bir adamın kafasını çizecek değilim. Diziyi güzelleştirmek gerek. Sanatı güzelleştirmekten korkmamalıyız.

Sağda, işkence gören iki kardeş; beyaz, mavi, mor ve kırmızı ışınlar gönderiyorlar onlara... "*En yakıcı olanı kırmızı ışın, kırmızı ışına zaman zaman her gönderilen ışında, 'İnek, inek' diyen bir ses eşlik ediyor,*" diyor kız kardeş (de Clérambault).

Aşağıda, kırk beş yaşında bir kadın: "*Yatar yatmaz göz alıcı bir ışığın üstüne hücum ettiği ve kendisine mutlak bir biçimde hâkim olduğu sanısına kapılıyor; aynı anda yakıcı bir sıcaklık hissettiğini söylüyor (...) Bu hayalet bazen çapkınlık ediyor ve ona cinsel bir birleşmenin hazzını yaşatıyor...*" (Pinel)

Erken bunamalar üstüne ilk yazanlardan biri olan René Masselon'dan alıntıladığım bir diyaloğu da koydum buraya:

---

25 A. Hoffer ve H. Osmond, *Comment vivre avec la schizophrénie.*

"D. - Adınız nedir?

R. - Albert Ulpien W... Roxine Bloch'un lütfu.

D. - Burada ne yapıyorsunuz?

R. - Fazla huzursuzlanmadan gitmeyi bekliyoruz, zorunluluk olmaz.

D. - Çıkmak ister miydiniz?

R. - Teslim olmadan olmaz.

D. - Neden buradasınız?

R. - Çünkü doktor değilim, kendini rahatsız etmek olmaz. (...)

D. - Kaç yaşındasınız?

R. - Bilmem, 19, 15.

D. - Kaç doğumlusunuz?

R. - Bilmem, 1875, 4067.

D. - Hangi yıldayız?

R. - Uçmadan 1709. 1728.

(...) Gül-çayı, altın gül, sazan, kuş, kuş, kuş, kuş, kuş, aynı şey, tam tersi, köpek, taç taç, Welcome, sürüngen, sürüngen, kuş, perde, kuş, sazan (...)"

(Bir süre geçiyor, düşünceli.) - Kim sever bunları bilmem...

BEN. - Bunu umursuyor musunuz?

ARSLAN. - Hayatta önemli olan bu değil. Amacım "arture" yapmak, çünkü sanatçıyım ben. Georges Bataille, bir yerlerde, kokuştuğunu, çünkü elini attığı her şeyin "kokuşmuş" olduğunu yazıyor... Ben de biraz böyle hissediyorum. Bu diziyle, insanları ait olduklara yere koyuyorum bir anlamda. Nasıl olduklarını gösteriyorum onlara: Zavallı, aptal ve küçükler. Onların imgesi, *hakiki* imgesi bu.

(Son bir "arture" çıkardı, A 410 - *İnsan 51* yazıyordu üstünde.)

BEN. - Romen rakamıyla numaralandırılmamış...

ARSLAN. - Bundan sonrasını pek iyi bilmiyorum! Hata yapmak istemiyorum! (Gülüyoruz.) Çok yer tutuyor ve beynimi yoruyor... bütün o "X"ler! Kendimi yormaya niyetim yok! (Gülüyoruz.)

Sıra terapi için yapılan grafiklerde. Söylediğim gibi, hasta insan kafalarına biraz ara verdim. Burada tedavilerle ilgileniyorum, yalnızca grafiği verilmiş olanlarla! İlaçların etkisini ölçüyorum. (Homurdanıyor.) Beyindeki lezyonların merkezini de gösteriyorum. Burada, katatoninin elektromiyografik incelemesini

görüyorsun, Baruk'u saygıyla anıyorum, bu belgelerin çoğunu onun çalışmalarına borçluyum. Paranoyakların birkaç mektubu ve çizimini de ekledim...

Şizofrenleri iyileştirmek için çok çeşitli tedaviler uygulanıyor: insülinoterapi, bulbokapnin, kardiazol, metrazol ve elektroşokla tedavi, kemoterapi, psikanaliz, psikoterapi, psikocerrahi vb.

Birçok yöntem var anlayacağın. Çok uzun sürmüyor. Moda bunlar, kalıcı olmuyorlar. Kısa süre sonra, özellikle de bir felaketle sonuçlandığında bırakılıyor. Tedavi demode oluyor. Örneğin, Egas Moniz diye bir Portekizli psiko-cerrahiyi buluyor -yine 30'lu yıllarda... Beyindeki bazı hastalıklı parçaları almaya başlıyor.[26] Lobotomi deniyor buna... Yeni bir tedavi yöntemini, doğrudan analizi bulan biri şunları yazıyor: *"Ara sıra psiko-cerrahların hastaların kafasını bir seferde kesip alırlarsa daha kolay sonuç elde edebileceklerini düşünüyorum."*

Şimdilerde psiko-cerrahi yalnızca tümörlü vakalarda uygulanıyor. Elektroşok tedavisine devam ediliyor ama narkoz verilerek, çünkü öteki türlüsü insanlıkdışı.

Doğrudan analizi John Rosen geliştiriyor. Diyelim ki... bir katatonikle ilişki kurmak çok zor örneğin... Buradaki adam "öhö, öhö", "ehe" yapıyor... Rosen de bir diyalog kurmaya çalışıyor. *"İlk görüşme hiç ümit vermiyordu. Koca bir saat boyunca ağzını yalnızca şunları söylemek için açtı: 'Kıçımı yala. Kıçımı düz'."* Doktor ufacık bir yanıt aldığında, hastanın odasında yedi saat, on bir saat, kimi zaman haftalarca kalabiliyor... Diyalog kurmayı başardığında, analize başlayabiliyor. Örneğin, sürekli oturan ve tek söz etmeyen birinin odasında... Oradan geçen bir paranoyak şöyle diyor Rosen'e: *"Onun neden bu halde olduğunu biliyorum. Böyle oturduğunda, kız gibi duruyor. Ayağa kalktığında, erkeklik organını bulamıyor..."* Tedavi hastayı bir penisi olduğuna ikna etmeye dayanıyor. Penisini hissettiği anda sakinleşiyor...

Bir başka psikiyatr, Moch: *"Beş yıldan kısa bir süre içinde birçok tedavi yöntemi terk edilmişti. Doğrusu, şizofreni için geliştirilen hiçbir tedavi yöntemi beş yıldan uzun süre dayanmadı. Umarım Dr. Rosen'in yöntemi daha uzun süreli olur..."*

---

26 *Tentatives opératoires dans le traitement de certaines psychoses* (1932).

Şimdi, kemoterapi yöntemleri kullanılıyor, yeni psikotik ilaçlar, nöroleptikler: *"1953'te, Largatil'in psikiyatri servislerine girişi ve hastalara iğneyle ya da hap olarak düzenli bir biçimde verilmesi gerçek bir devrim olarak değerlendirildi. İlk kez, aşırı sanrılı vakalar (özellikle de şizofrenler) marazlarından kalıcı bir biçimde kurtuldular. Üstelik bu ilaçlar buhran ve agresiflik üstünde de olağanüstü etkiliydi, bu da birkaç ay içinde servislerin havasını değiştirdi. Çırpınmalar, çığlıklar, fiziksel şiddet silindi ve yerini tıbbi bir klinik ortamına bıraktı, ilaçların günlük dağıtımı koridorlardaki kovalamacaları ve yumruklaşmaları aldı götürdü. Psikiyatri gerçekten tıbbın bir dalı olmuştu, çünkü beyin de ciğer ya da böbrek gibi tedavi edilebiliyordu."* (Jean Broustra)

Ama genellikle hastanelerden çıkanlarda yeniden nüksediyor. (Sessizlik)

Psikiyatri işte böyle.

Arslan çalışmalarını titizlikte yerlerine koydu. Sonra da beni "2000 yılına dek sürebilecek" dizisine kadeh kaldırmaya davet etti... Sanatın ışığının ortasında heyecanla bekliyordum; ziyaret ettiğim katedrali düşünüyordum yine, sefaletlerimizin, kuruntularımızın katedralini... Burada binanın yalnızca bir bölümü görülüyordu. Yine de anıtsal bir duvar parçasıydı; öylesine cüretkârdı, öylesine esaslı bir biçimde işlenmişti ki daha şimdiden bu bütünlüğün nasıl görüneceğini gözünüzde canlandırabiliyordunuz.

ARSLAN. - Göstereceğim şizofrenler var daha. Bu insanlar durmaksızın buldukları şeyleri topluyorlar, kumaş parçaları, tahta parçaları; ve onları çantalarında saklıyorlar. Şimdilerde gezintilerim sırasında yerde bulduğum nesneleri toplamaya başladım, bunlardan kolaj yapacağım. Ama kararsızım hâlâ. Belki öncesinde bu hastalığın özel vakalarına birkaç çalışma ayırırım. Ya da yine çok büyük başka bir konuya el atarım: Genel felç. Belki de cinsel hayata devam ederim. Cinsel hayat konusunda birçok kitap biriktirdim. Hâlâ karar veremedim.

Okuyacak o kadar çok kitap var ki! Elime bir kitap aldığım an -okumak için elbette!- diğerleri yaşlı gözlerle sorguluyorlar beni: "Ooo, Arslan! Oooo, İnsan! Bizi ne zaman okuyacaksın?"

İşin içinden nasıl çıkacağım bilmiyorum. (Gülüyoruz.)

Ne yapalım, işim bu.

Aperitifleri alırken, ilk davetliler gelmeye başladığında, Arslan Türkiye'de basılmış, Siyah Kalem üstüne büyük bir minyatür kitabı gösterdi bize. Bilinmeyen bir sanatçının Siyah Kalem diye imzaladığı elli kadar yapıt, 15. yüzyılda yaşamış bir Osmanlı sultanına, Fatih Sultan Mehmet'e ait bir albümde kesilip yapıştırılmış halde bulunmuş. Arslan öğrenciyken, hocalarından biri Topkapı Sarayı'nda, Orta Asya steplerinden gelen bu minyatürleri keşfetmesini sağlamış: Çömelmiş, oturmuş, pazarlık eden insanlar, kimilerinin yüzü kırış kırış, bir canavar kafası taşıyorlar... Minyatürlerden birinde, bu "ejderha"lardan biri koca bir sopayla bir ata vurup sırtını kana buluyor. Başka birinin tuttuğu hayvan darbeler karşısında kılını kıpırdatmıyor, başı önde olacaklara boyun eğiyordu...

Ağzını hafifçe büzerken tek kaşını yukarı kaldırarak beğenisini, hayranlığını gösteren Arslan bu minyatür ustasından, ayrıca "renkleriyle malzemelerini kendileri üreten" tarihöncesi, ilkel sanatçılardan etkilenmiş olduğunu söyledi. "Bu gelenekle yeniden bağ kuruyorum."

O akşam, son derece dostane ve olası en neşeli bir sofranın etrafında yemek uzadıkça uzadı. Arslan dolmalardan oluşan geleneksel Türk yemekleri ikram etti bizlere. Annesinin hazırladığı gibi: Kıyılmış koyun etiyle doldurulmuş domates, patlıcan kabak ve yeşil biber.

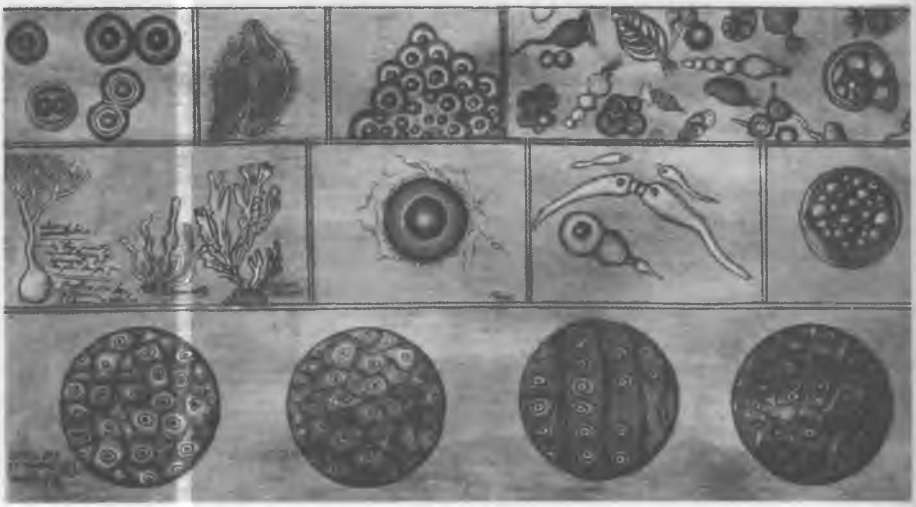
Alev alev yanan yüzlerde, muzip bakışlarda zaman durmuş gibiyken kahkahaların biri bin paraydı. "Şarapta ve ışıkta; bir anın sonsuzluğuna," diye geçirdim içimden. Bu insanlar bir arada iyi görünürken, aslında her biri kıskançlıkla kendi yalnızlığını koruyordu. Arslan homurdanıyordu: "İnsan çalışırken yalnızdır hep..."

Sonrasında, bir başka kahkaha nöbetine tutulmadan önce dedi ki: "Beni korkutan bu değil ama!"

Paris, Mart 1990

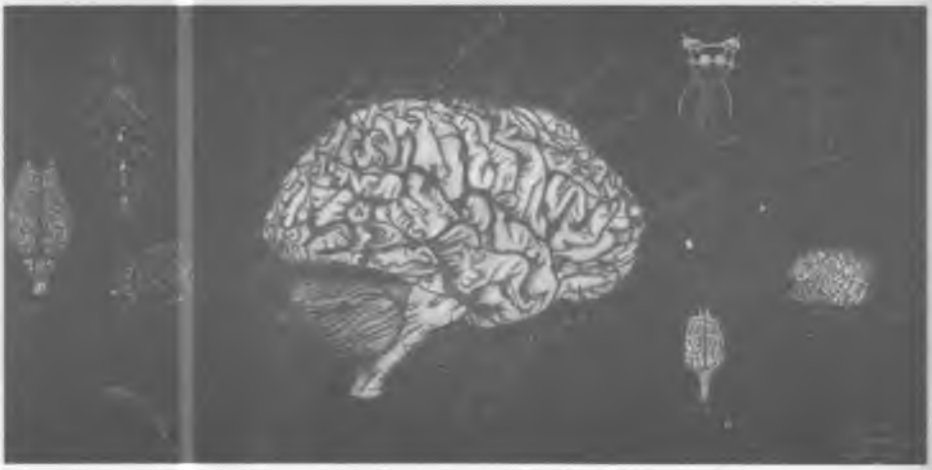
İnsan I - Arture 360 - 1986 (27 x 35,7 cm)

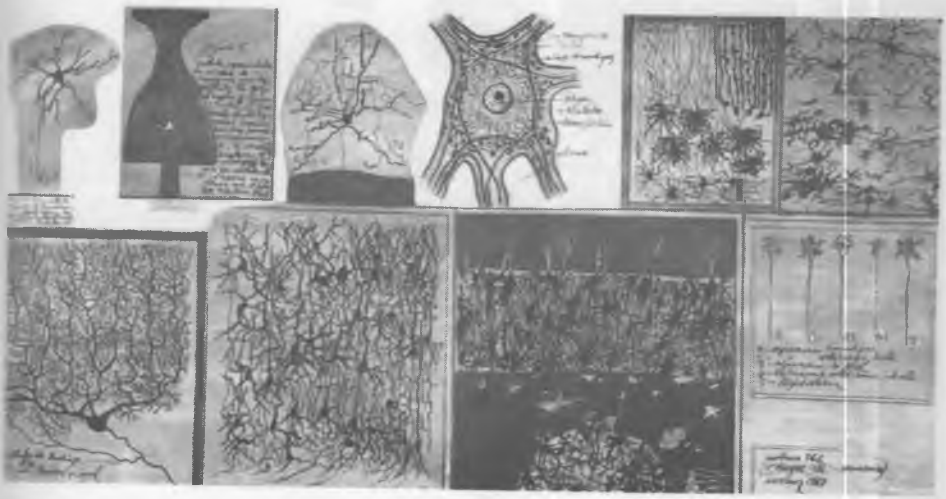
İnsan IV - Arture 363 - 1986 (26,3 x 50 cm)

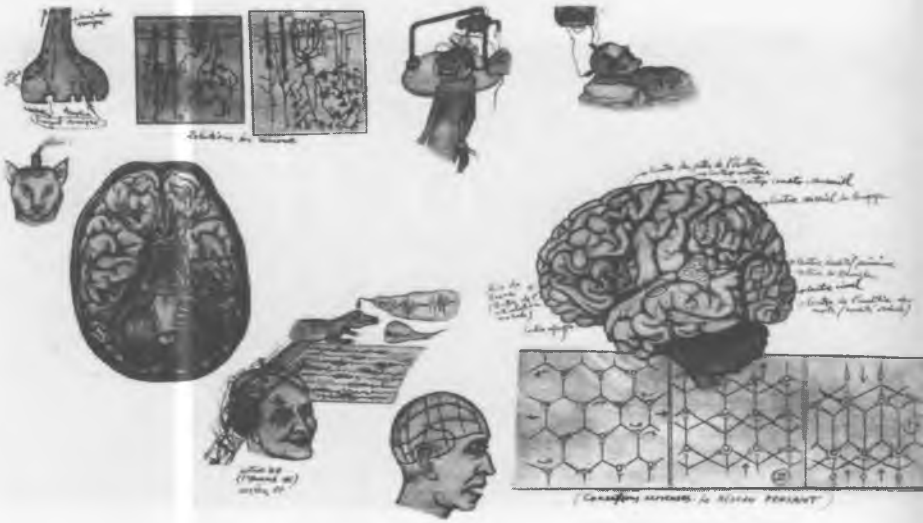
İnsan V - Arture 364 - 1986 (17 x 53,3 cm)

İnsan VI - Arture 365 - 1987 (22,5 x 45,5 cm)

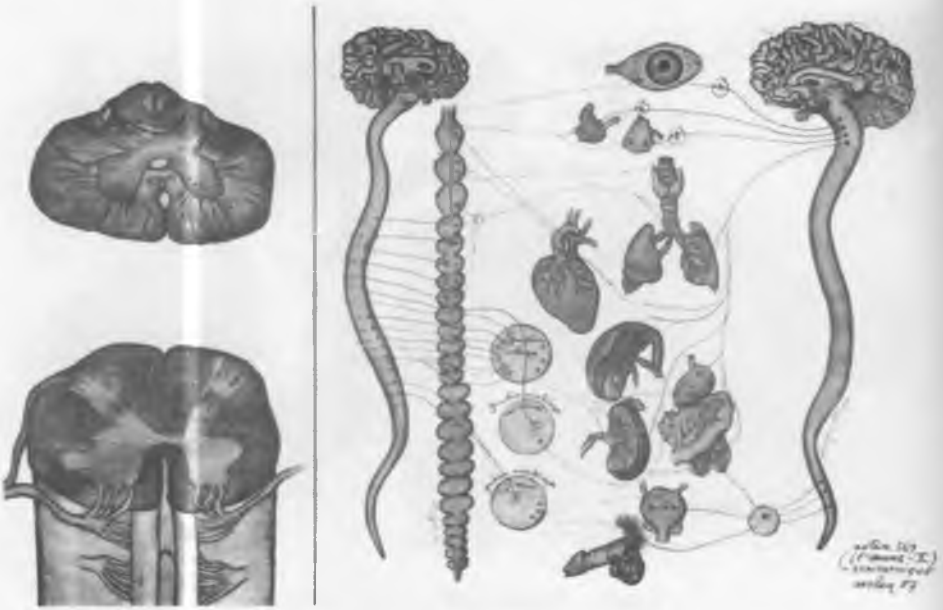
İnsan VII: Nöronlar - Arture 366 - 1987 (30 x 60 cm)

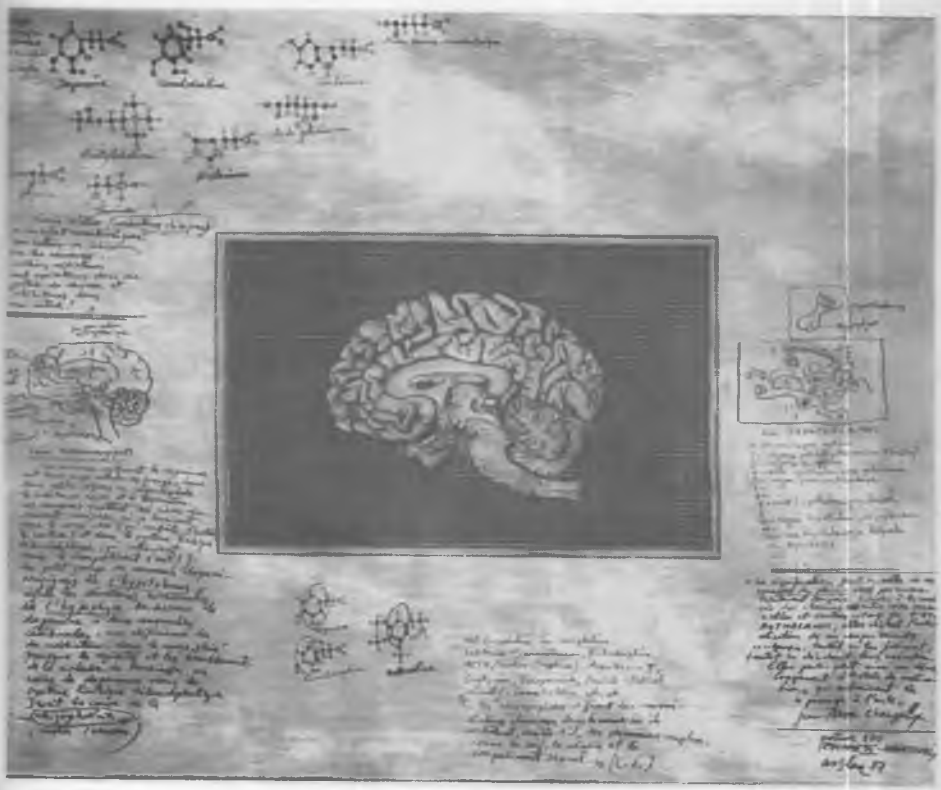
İnsan VIII - Arture 367 - 1987 (27 x 49 cm)

İnsan IX - Arture 368 - 1987 (19 x 56 cm)

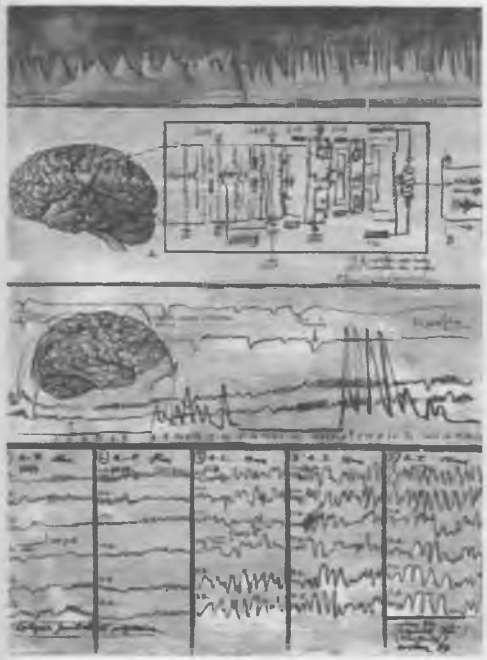
İnsan X: Sempatik Sinir Sistemi - Arture 369 - 1987 (25 x 40 cm)

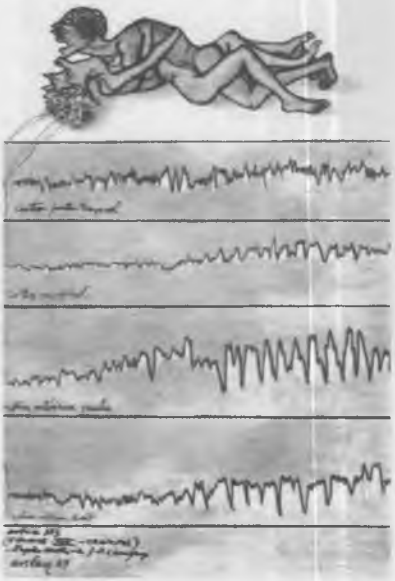

İnsan XI: Aracılar - Arture 370 - 1987 (36,5 x 45 cm)

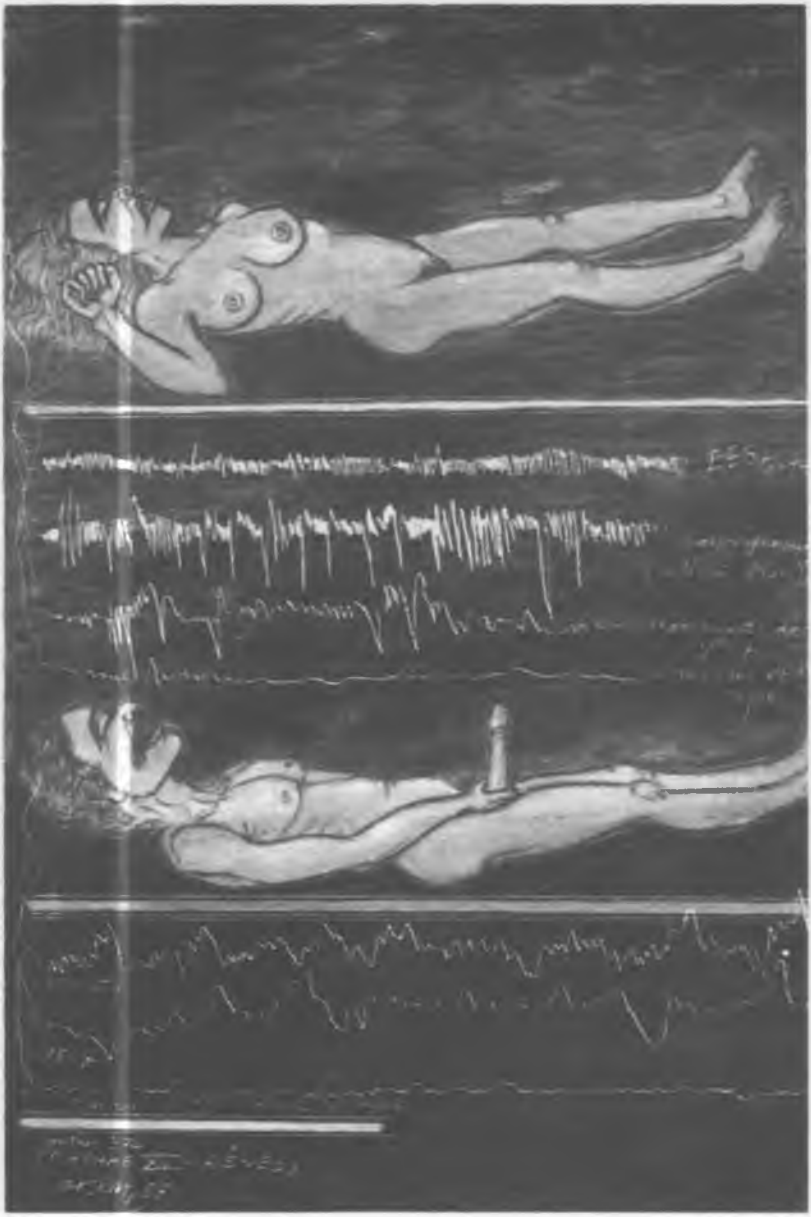

İnsan XIII - Arture 372 - 1987 (30 x 45 cm)

İnsan XIV: Orgazm - Arture 373 - 1987
(18,5 x 30 cm)

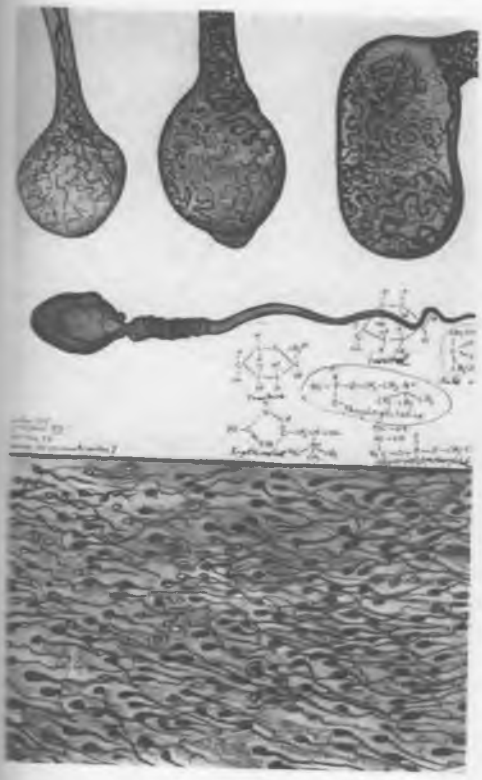
İnsan XV: Rüyalar - Arture 374 - 1987 (23 x 34,5 cm)

İnsan XVI: Rüyalar - Arture 375 - 1987 (27 x 40 cm)

İnsan XVII: HHT - Hipotalamus, Hipofiz ve Testisler - Arture 376 - 1987
(17,5 x 75 cm)

nsan XIX: HHT - Spermatozoid Yarışı - Arture 378 - 1987 (25 x 35 cm)

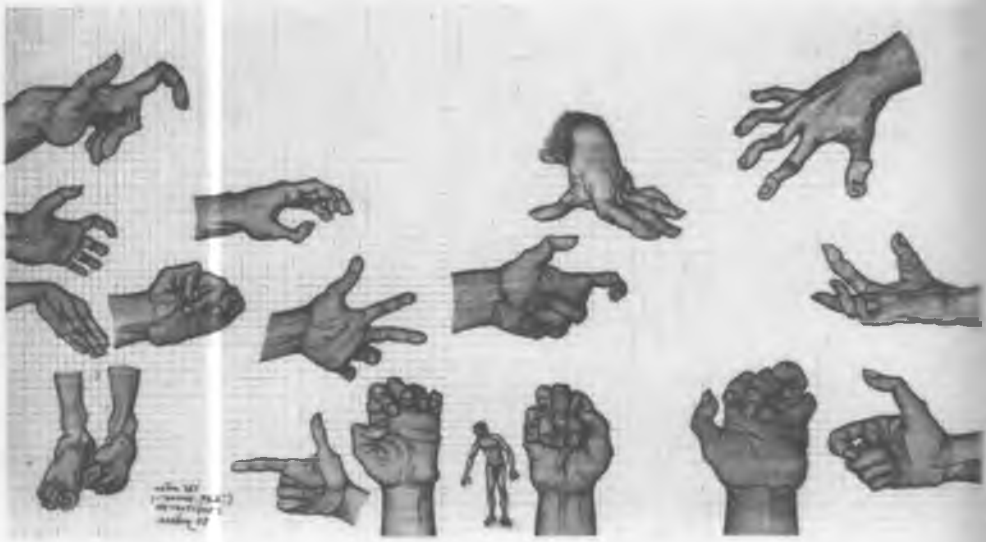
İnsan XX - Arture 379 - 1987 (çapı: 35 cm)

İnsan XVIII: Beyin Hastalıkları - Arture 377 - 1987
(27 x 46,3 cm)

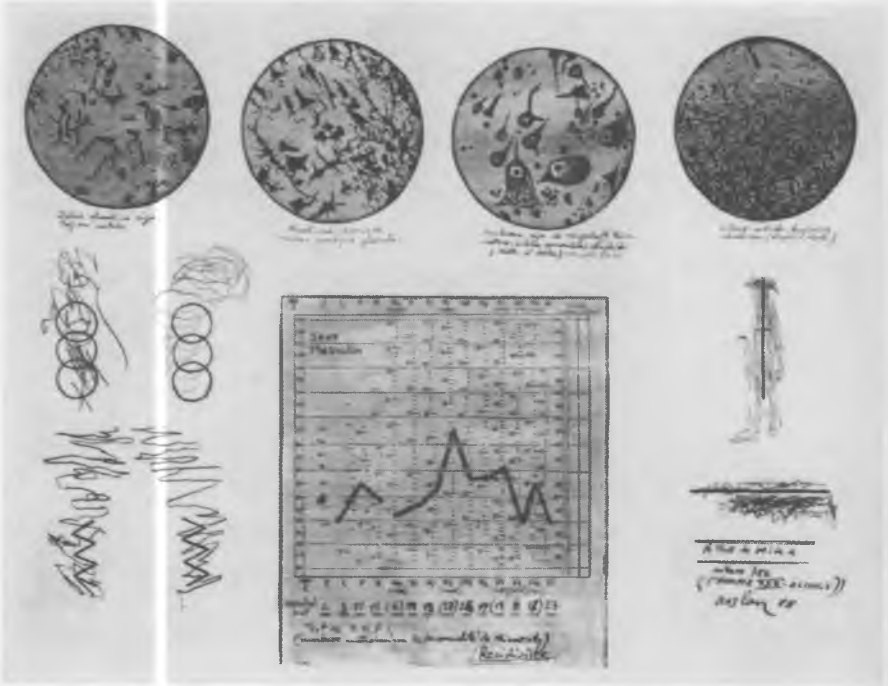
İnsan XXI: Nevrotikler - Arture 380 - 1987 (25,7 x 49,7 cm)

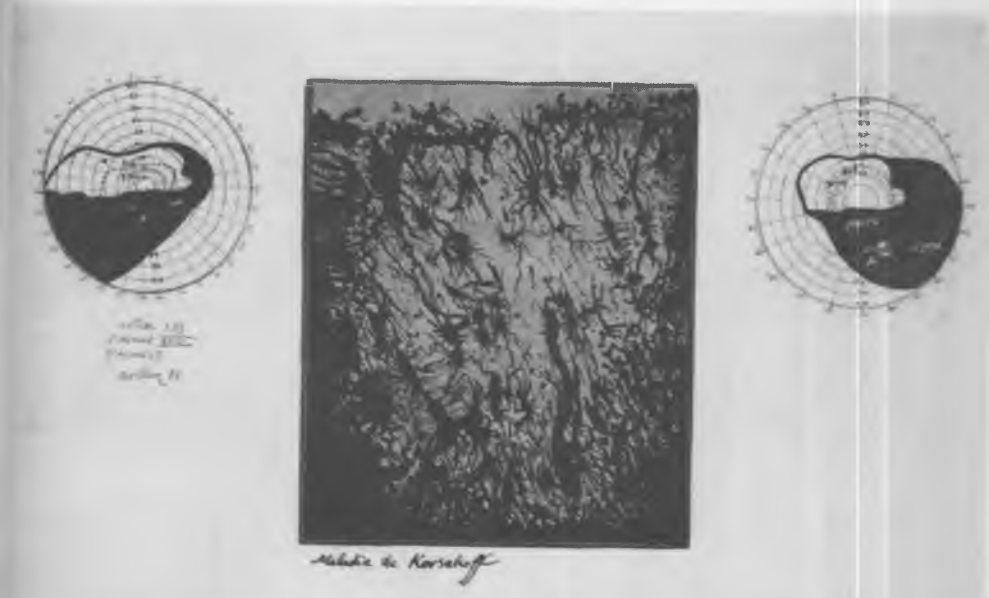
İnsan XXII: Nevrotikler - Arture 381 - 1988 (32 x 60 cm)

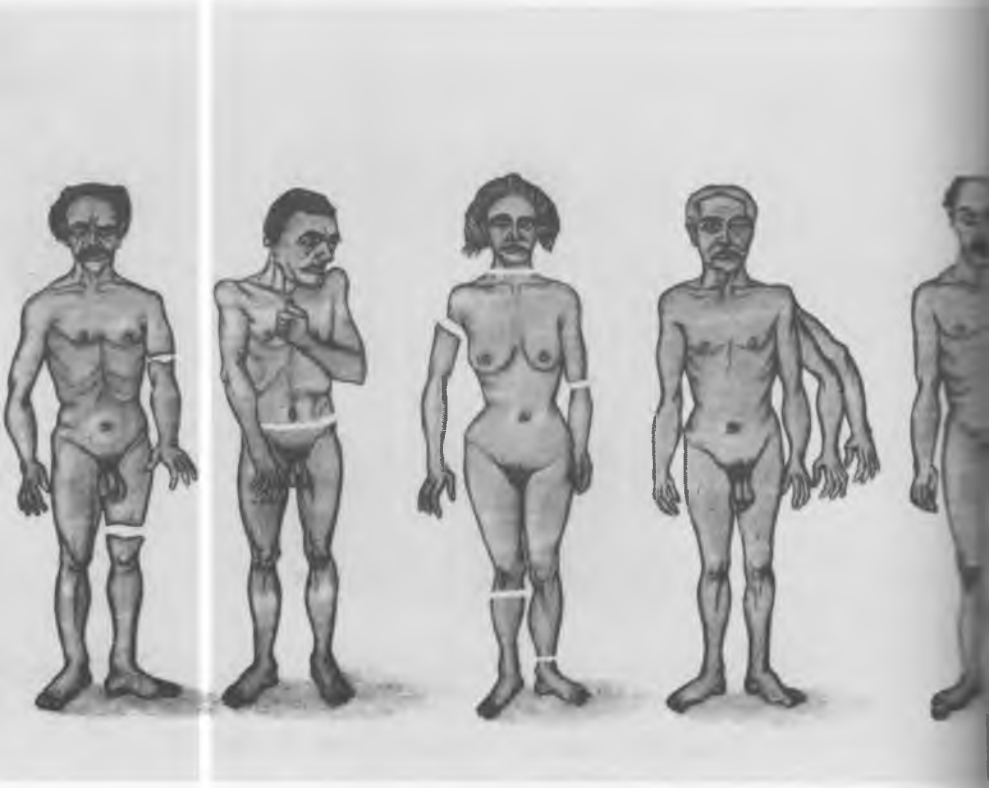
İnsan XXIII: Alkolikler - Arture 382 - 1988 (36 x 46 cm)

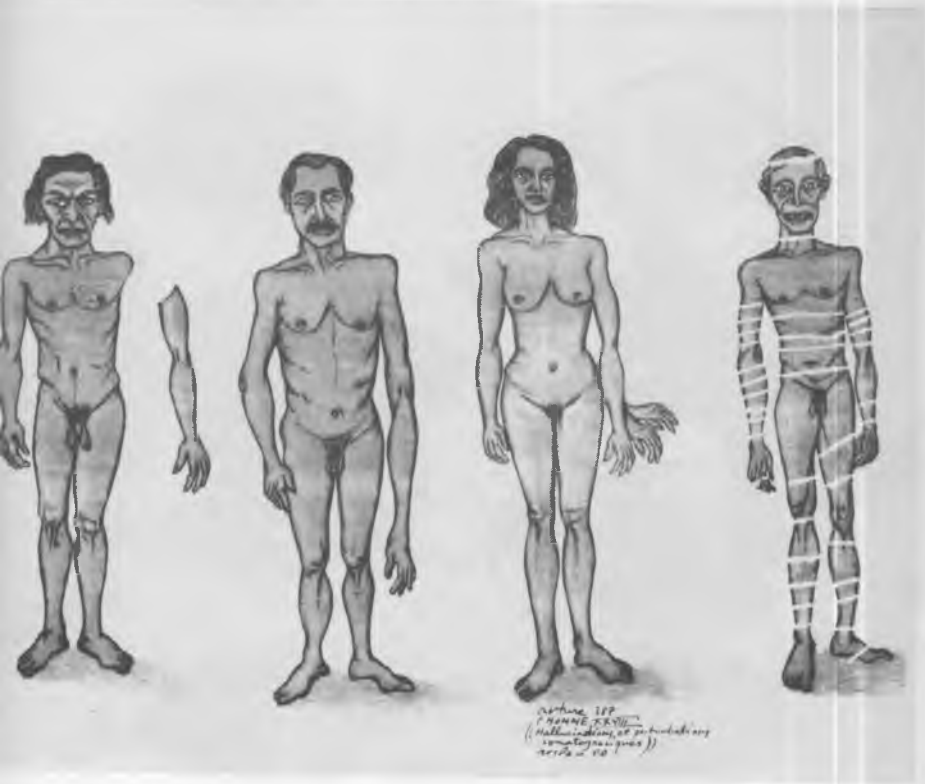

İnsan XXV: Alkolikler - Arture 384 - 1988 (30 x 40 cm)

İnsan XXIV: Alkolikler - Arture 383 - 1988 (26 x 42 cm)

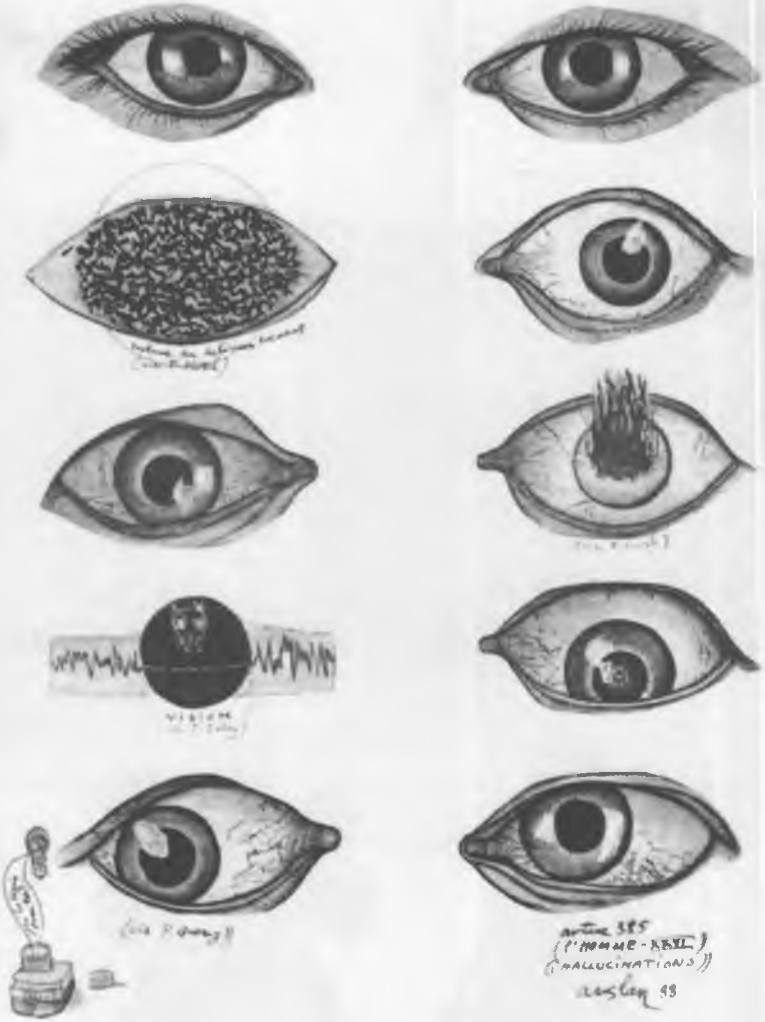

İnsan XXVIII: Sanrılar ve Somatognozik Bozukluklar - Arture 387 - 1988
(26,7 x 75 cm)

İnsan XXVII: Sanrılar - Arture 386 - 1988 (22 x 42 cm)

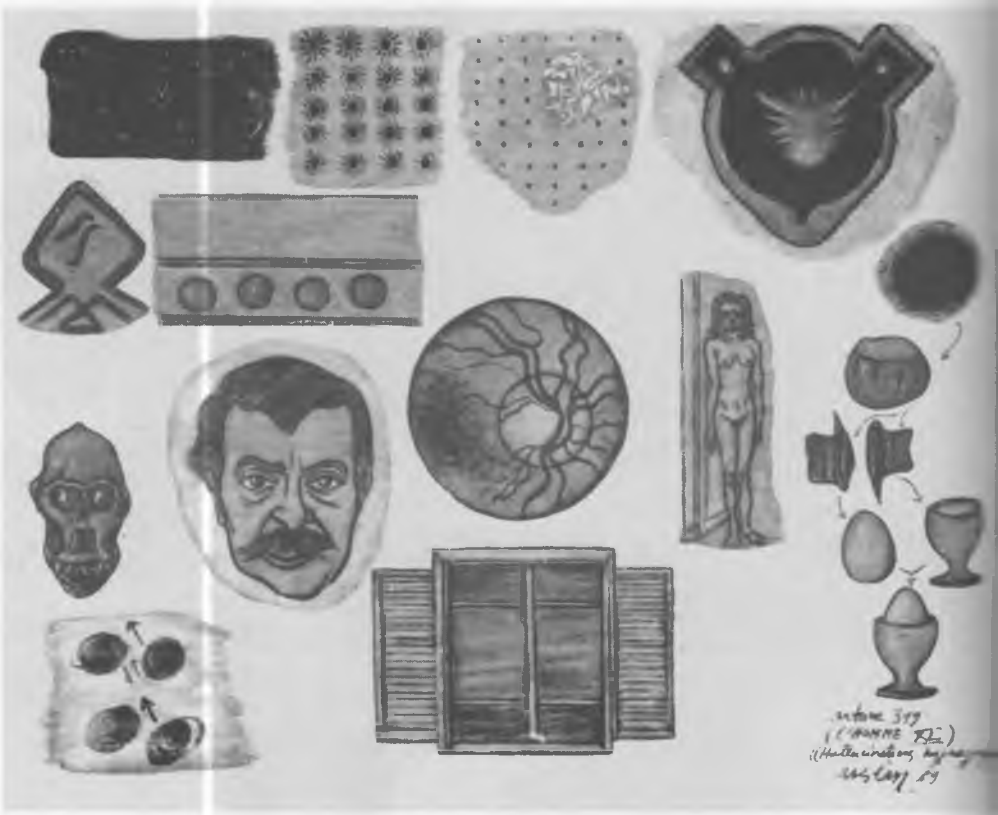
İnsan XXVI: Sanrılar - Arture 385 - 1988 (27,6 x 34 cm)

İnsan XXIX: Bunama - Arture 388 - 1988 (32,7 x 41 cm)

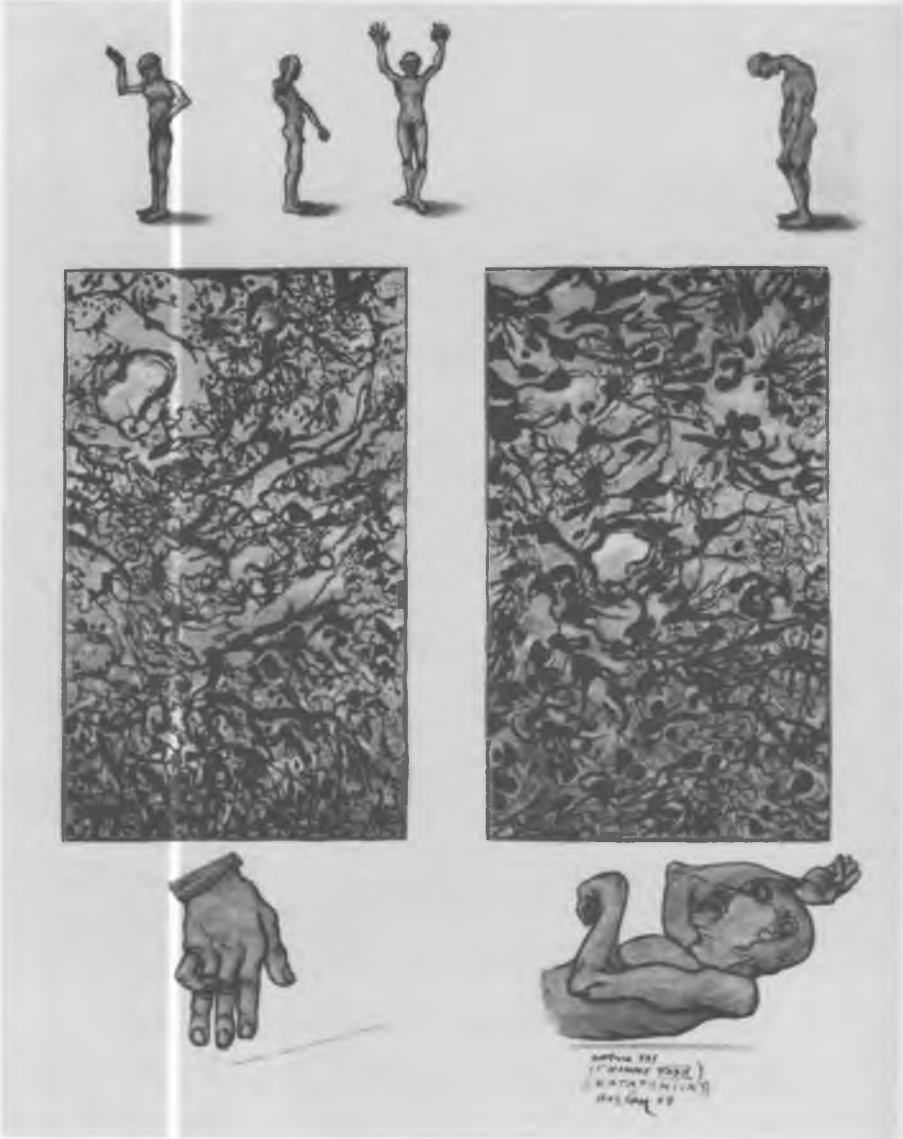
İnsan XXX: Bunama - Arture 389 - 1988 (18 x 35 cm)

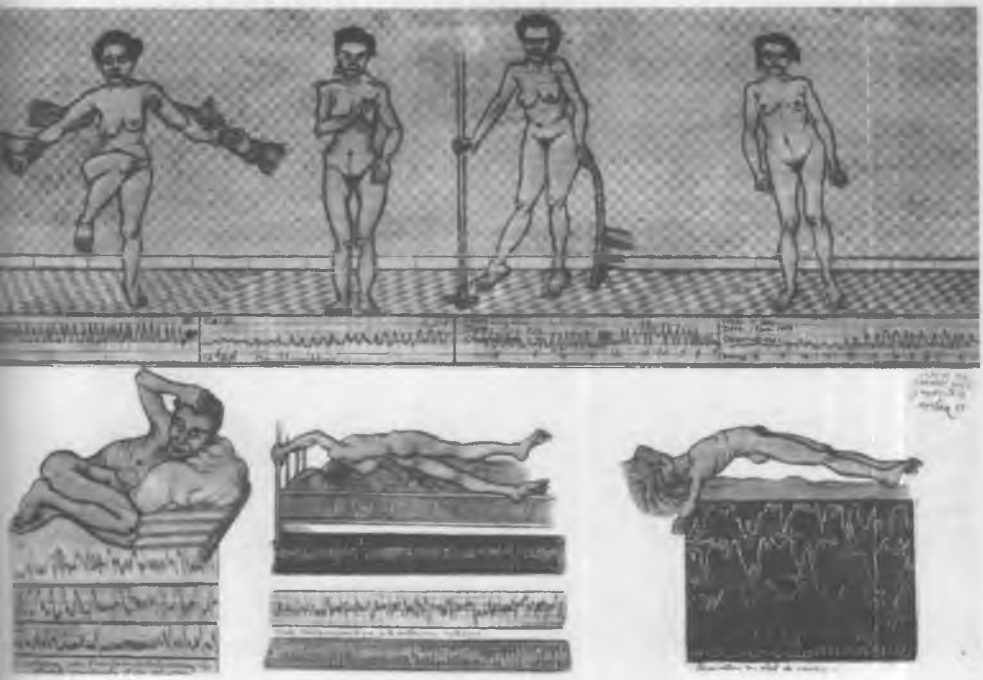
İnsan XL: Hipnagojik Sanrılar - Arture 399 - 1989 (21 x 28 cm)

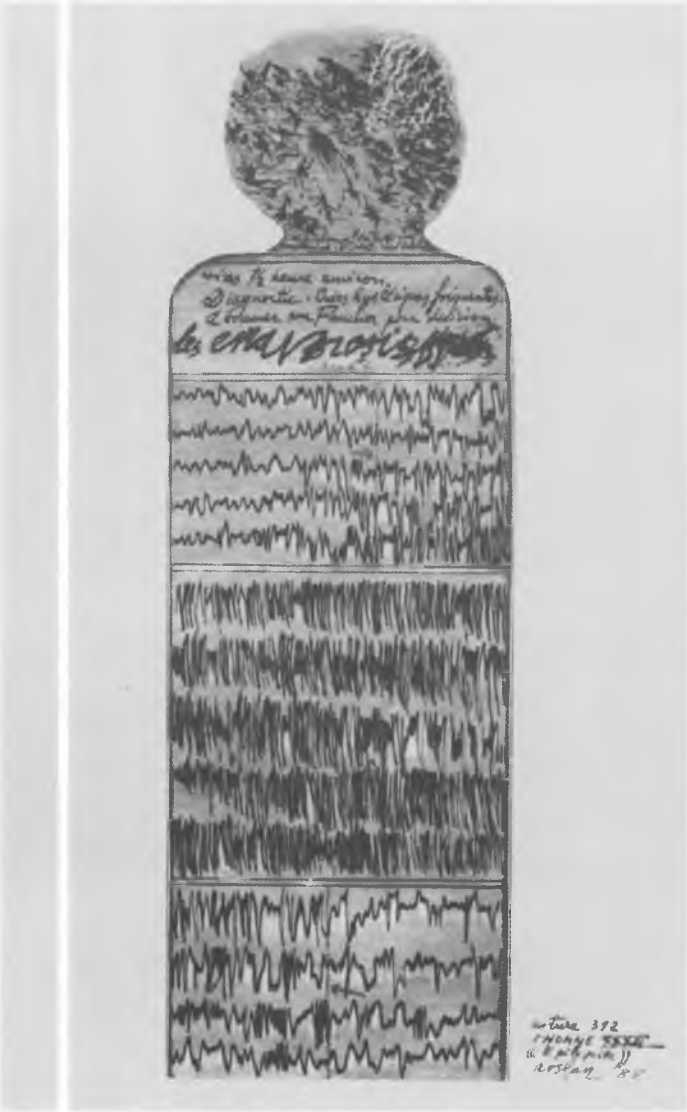
İnsan XXXI - Onanistan - Arture 390 - 1988 (40 x 80 cm)

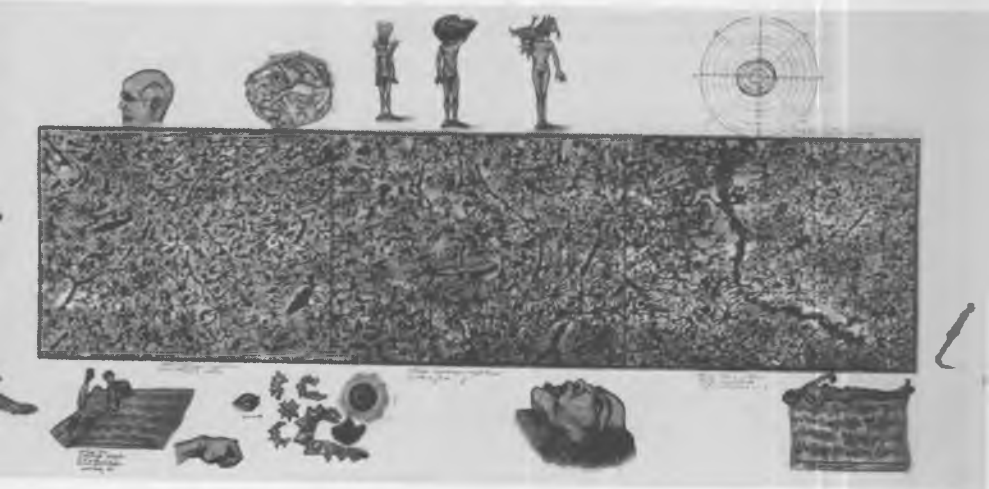
İnsan XXXII: Katatonica - Arture 391 - 1988 (29,8 x 40 cm)

İnsan XXXV: Histeriler - Arture 394 - 1988 (35 x 53 cm)

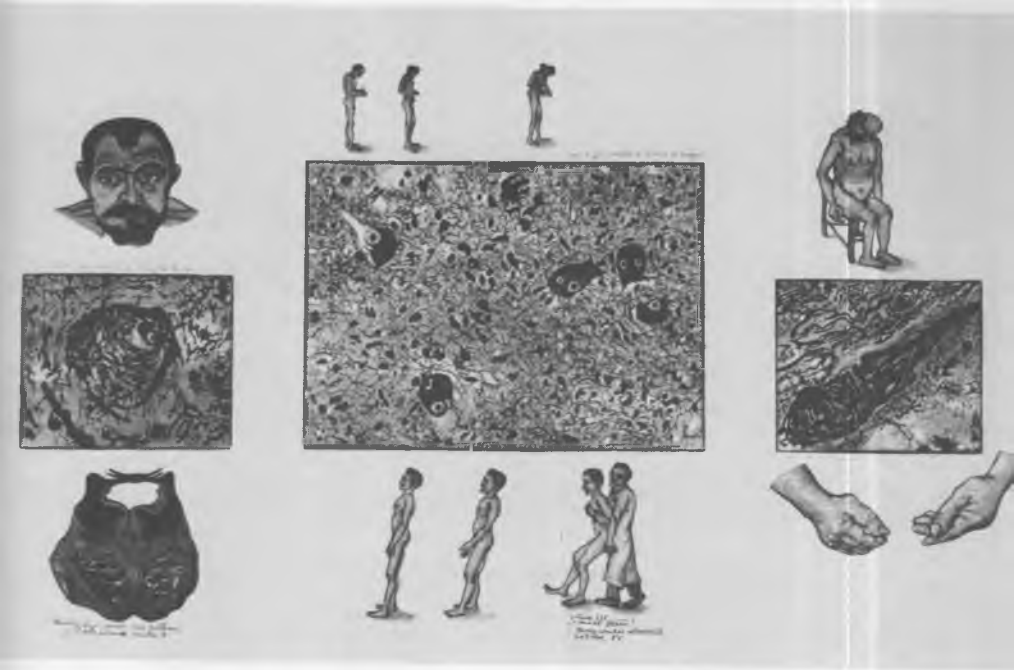
İnsan XXXIII: Epilepsiler - Arture 392 - 1988 (24 x 35 cm)

İnsan XXXIV: Epilepsiler - Arture 393 - 1988 (35 x 85 cm)

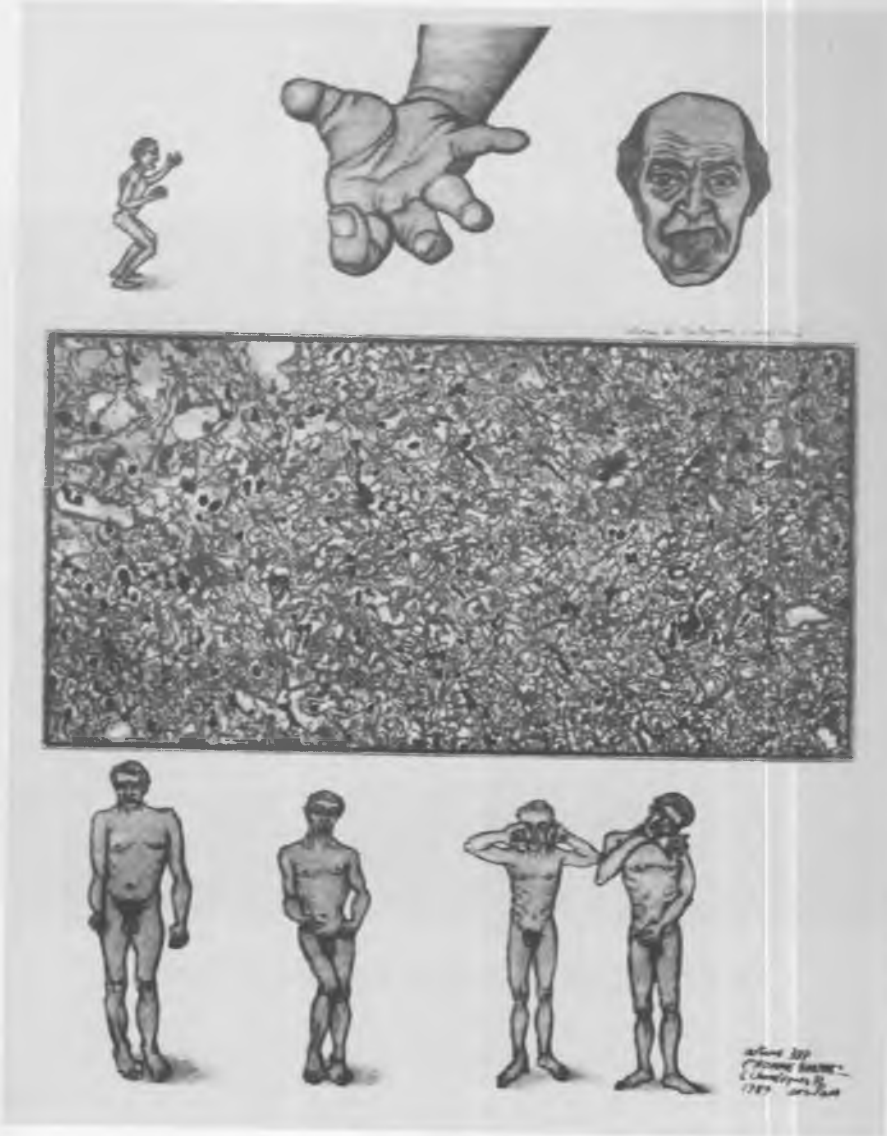
İnsan XXXVII: Skleroz - Arture 396 - 1988 (19 x 58,5 cm)

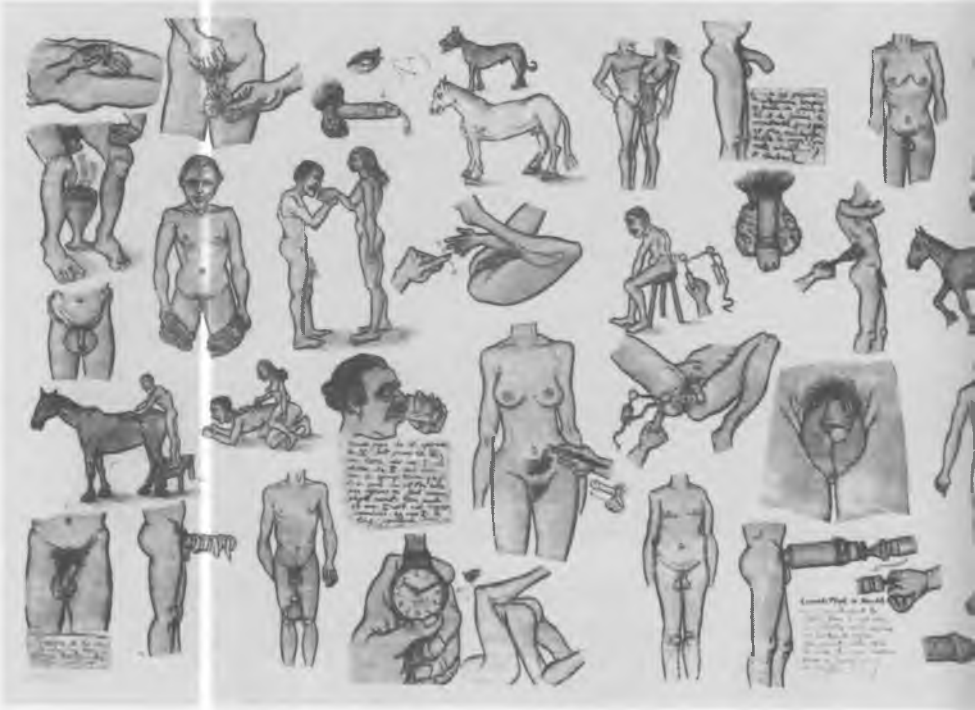
İnsan XXXVI: Parkinson Hastaları - Arture 395 - 1988 (34 x 57 cm)

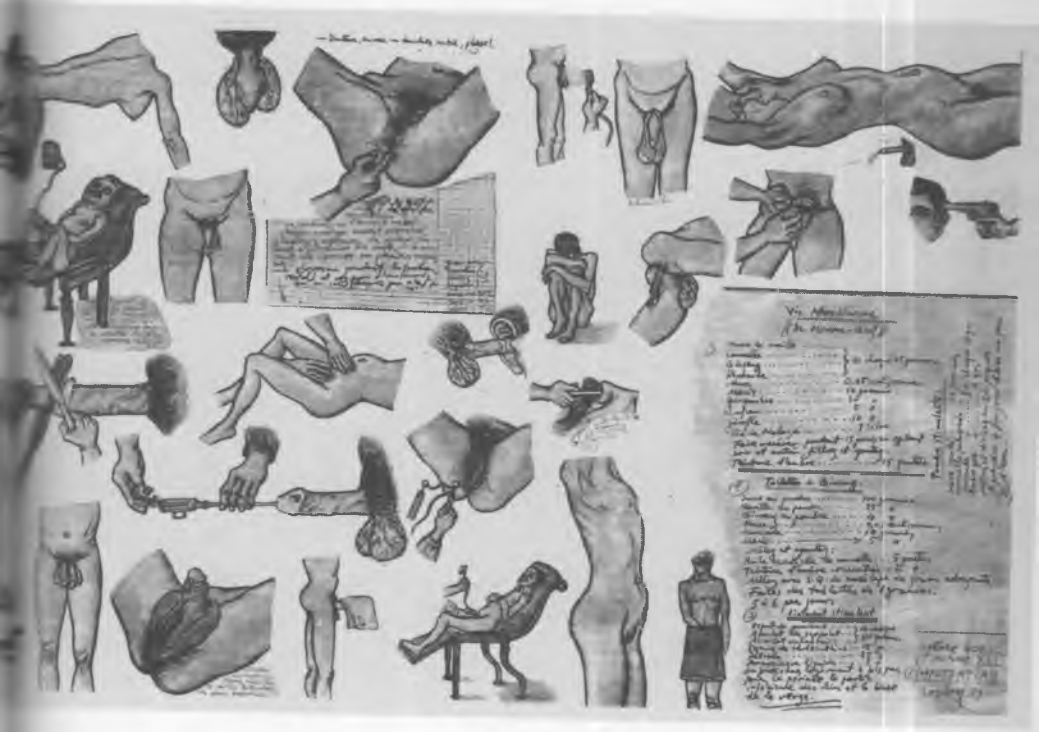

İnsan XXXIX: Wilson Hastalığı - Arture 398 - 1989 (21 x 47 cm)

İnsan XXXVIII: Kora Hastaları - Arture 397 - 1989 (34,7 x 40 cm)

İnsan XLI: Impotentia - Arture 400 - 1989 (35 x 109,7 cm)

İnsan XLII - Arture 401 - 1989 (40 x 109,7 cm)

İnsan XLIII: Melankoli - Arture 402 - 1989 (31 x 40 cm)

İnsan XLV: Melankolikler & Manyaklar - Arture 404 - 1989 (44 x 55,6 cm)

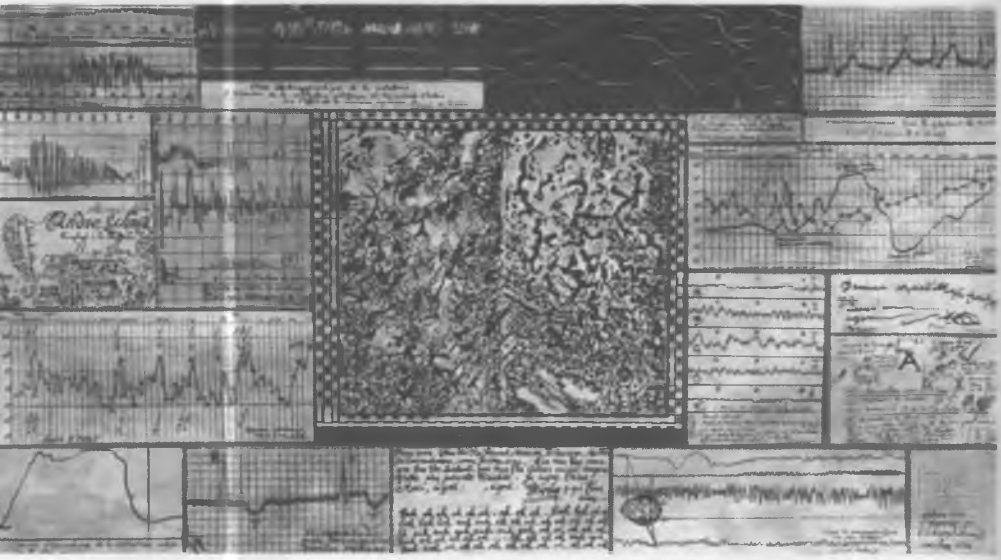
İnsan XLVI: Manyaklar - Arture 405 - 1989 (28 x 54 cm)

İnsan XLV: Manyaklar & Melankolikler - Arture 403 - 1989 (31 x 69,7 cm)

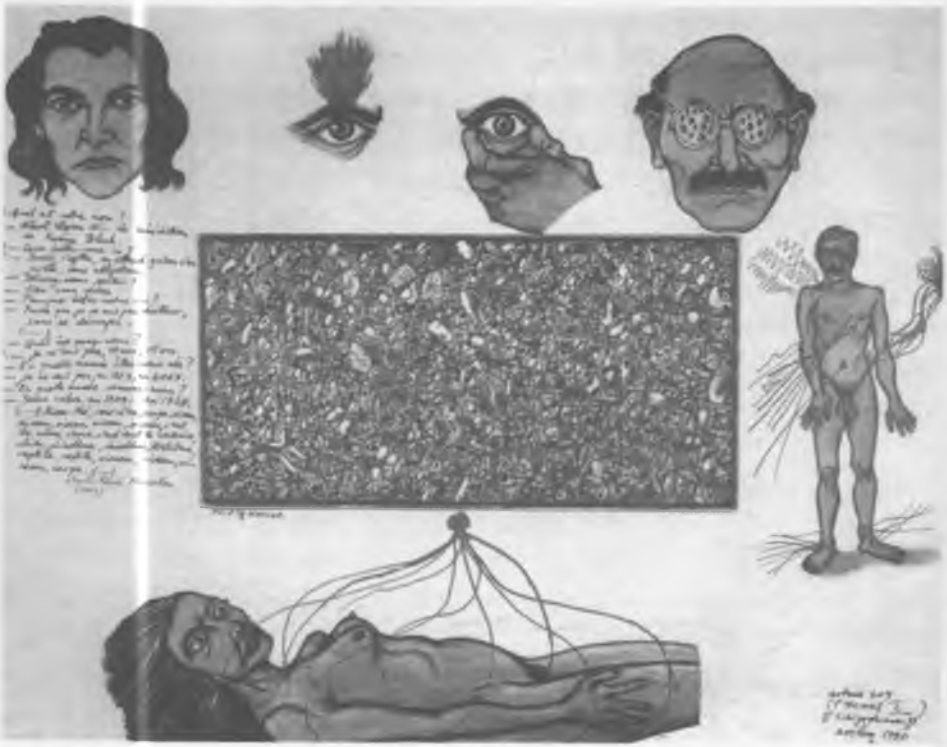
İnsan XLVII: Şizofrenler - Arture 406 - 1989 (35 x 35 cm)

İnsan XLI: Şizofrenler - Arture 410 - 1990 (34 x 65,5 cm)

İnsan XLVIII: Şizofrenler - Arture 407 - 1989 (35 x 74,8 cm)

İnsan L: Şizofrenler - Arture 409 - 1990 (35 x 45 cm)

İnsan XLIX: Şizofrenler - Arture 408 - 1989 (40 x 109,8 cm)

Doğrusunu isterseniz tüm bunların hiçbir önemi yok. Arslan, bu *arture*'leriyle bile bir patoloji dersi vermek istemiyor. Aslında hiç kimseye hiçbir ders vermek istemiyor. Benim gördüğüm insanoğlu işte bu, diyor. Kendisinden önce Nietzsche'nin dediği gibi:

ECCE HOMO
(İşte İnsan)

F. E.

Yüksel Arslan'ın 1986'da başlayıp 1999'a dek sürdürdüğü dizi, *İnsan*'ın ilk kitabı.

Bu bir sanatçının (ressamın?) kitabı mı, yoksa bir bilim adamının kitabı mı? Yoksa her ikisini kişiliğinde ve sanatında birleştirmiş birinin kitabı mı?

Jacques Vallet, kitabın başında yer alan uzun söyleşisinde, bu soruyu hem kendine hem Arslan'a soruyor.

Yüksel Arslan ise hem sözcüklerle hem *arture* adını verdiği elli resimle yanıtlıyor. Bir sanatçı için bilimin sonsuz bir esin kaynağı olduğunu gözlerimizin önüne sererek.

ISBN: 978-975-570-843-0
9 789755 708430

20 TL

selyayincilik selyayin selyayincilik
www.selyayincilik.com